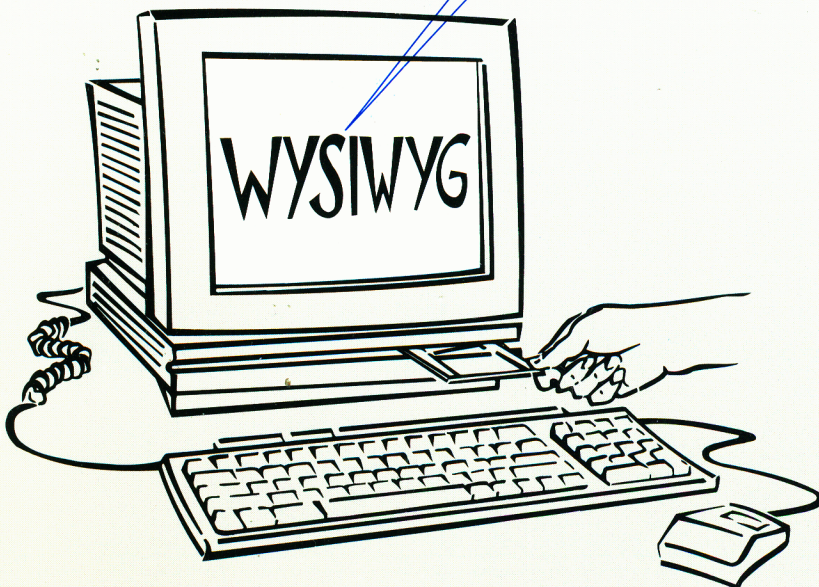

150 jaar drukkers in Izegem

door
Jean-Marie Lermyte

Johannes Gutenberg

*150 jaar
drukkers
in Izegem
1840-1990*

door
Jean-Marie Lermyte

m.m.v.

Luc Billiouw,
André Demeurisse,
Robert Leroy,
Freddy Seynaeve,
en Antoon Vandromme,
bestuursleden van Ten Mandere,
Joke Belaen,
Joris Leuridan
en Marcel Nuijttens

Deze brochure verscheen als nummer 90, jaargang XXXI, nr. 2 van de Izegemse heemkundige kring *Ten Mandere*, wat een enkele keer aan de redactie is te merken.

Ten behoeve van een aantal drukkers werd een bijdruk gemaakt. Dit is zo'n exemplaar.

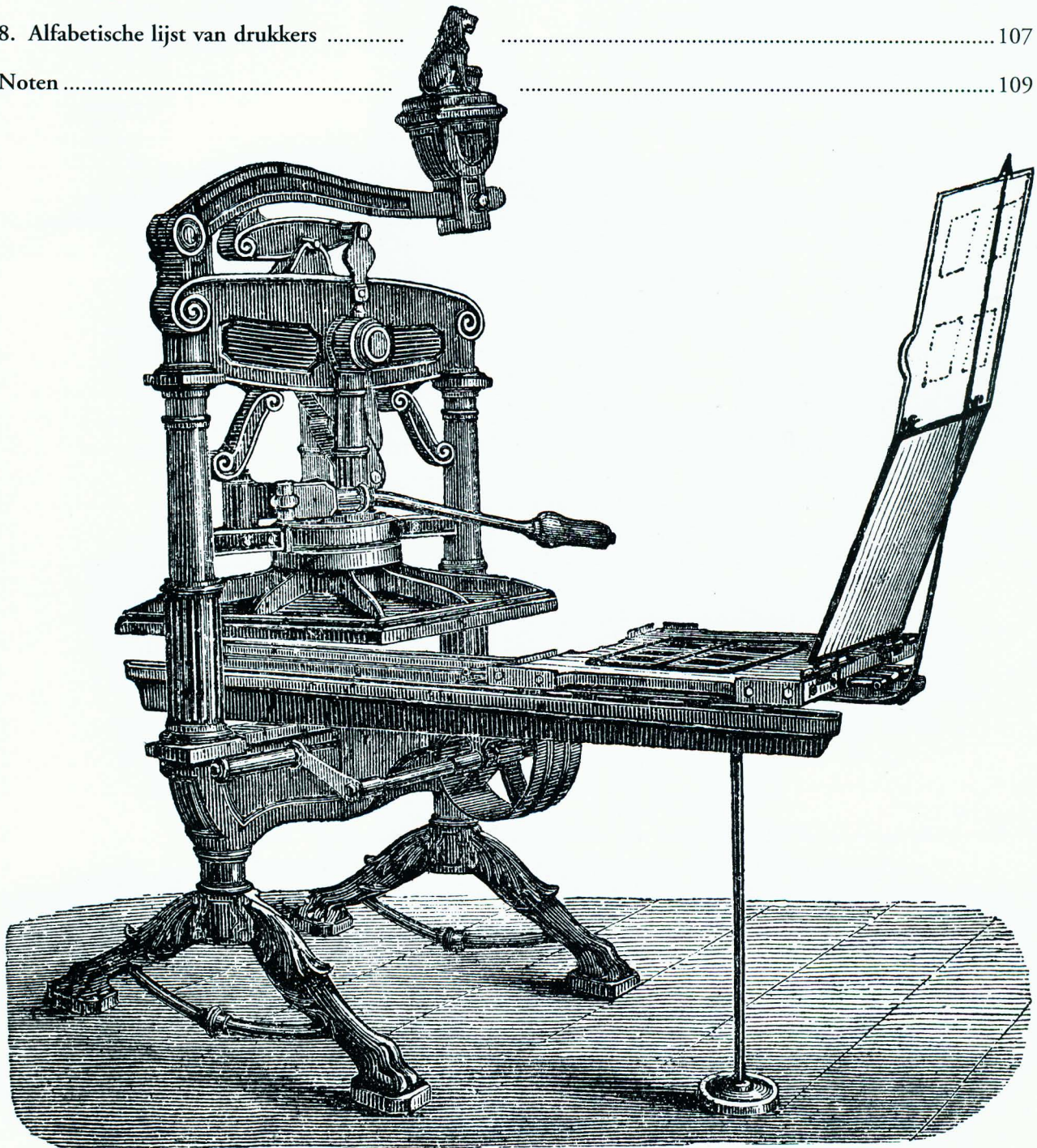
Dr. hist. Jean-Marie Lermyte is auteur van *Voor de ziel van het kind. De schoolstrijd in het klerikale arrondissement Roeselare, 1878-1887* (1985), *Geschiedenis van Izegem* (1985, redactie), *Geworteld en Vertakt. De christelijke arbeidersbeweging in Izegem tot 1940* (1988), waarvan het vervolg in voorbereiding is, en van *Het Blauwhuis en Izegem* (1990).

De heemkundige kring *Ten Mandere* werd gesticht in 1960. Het gelijknamige tijdschrift is thans aan zijn 31ste jaargang toe. Er verschijnen jaarlijks drie gedrukte nummers van telkens 64 bladzijden. Ereleden betalen 600 frank en worden in elk nummer vermeld. Voor gewone leden bedraagt de prijs 400 frank. Gelieve over te schrijven op het rekeningnummer 712-0700260-03 van *Ten Mandere*.

Inhoudstafel

1. Inleiding	5
2. De vroegste Izegemse drukkerij. Van Bossut tot R.B.M. Europa	9
Drukker en boekverkoper Bossut	9
Drukkerij, boek- en papierhandel Jean Dooms-De Busschere	9
Boek- en steendrukkerij Jacques De Busschere-Bonte	15
Etabl[issemmenten] De Busschere-Bonte	25
(August, Léon, Joseph en Eugène De Busschere, later Marc Hanssens-Debusschere)	
3. De oudste nog bestaande drukkerij : honderd jaar Drukkerij Strobbe	29
Drukkerij Strobbe-Gebroeders	29
Drukkerij A. Strobbe-Hoornaert	31
Aloïs Strobbe en Zonen	37
Drukkerij Strobbe	40
De derde generatie	43
De sociale situatie	48
4. Verdwenen drukkerijen	53
Honoré Vandenberghé	53
Fideel Vion-Van Eeckhoutte	53
Désiré Philippe Goethals-Priem ; Maurice Goethals-Malfait	56
August Van Moortel-De Keyser ; Weduwe A. Van Moortel-De Keyser ;	57
Marie-Louise Van Moortel	
Jules Vandommele-Demey ; Firmin Vandommele	59
Abdon De Poorter-Vande Voorde ; Cyrille De Vlieghe ; Lucas De Vlieghe	65
André Dejaeghere	71
Pierre Dejonghe	71
Jozef Tanghe	71
Drukkerij Grafiek	71
's avonds voor eigen rekening :	
Arthur Deforche	72
Gerard Vercruysse	72
Dirk Debryne	73
5. Bestaande typo- en offsetdrukkerijen	75
Remi Mestdagh-Deboschere ; Drukkerij-Uitgeverij J. Deboschere	75
Wwe A. Nonkel en Zn ; Clovis Nonkel ; Lucien Nonkel ; Yves Nonkel	83
Drukkerij Vandoorne	87
Drukkerij Demoen	89
Artex	90
Drukkerij-Uitgeverij Hochepeid	91
Drukkerij Bogaert	95
Drukkerij Pico Bello	96
Drukkerij Maddens	97
Illustra	97
'De Izegemse Drukkers'	98

6. Aanverwante bedrijven en toeleveringsbedrijven	101
Meubelfabriek C&B	101
Leopold Verledens	101
Firma Dirk Strobbe	101
Andy Van Hauwaert	102
Serfiko	102
Grafimon	102
Jarico	103
7. Aanbrengers van drukwerk	105
8. Alfabetische lijst van drukkers	107
Noten	109

Handpers, voornamelijk gebruikt voor het drukken van notarisaffiches en pancartes, zoals er in België honderden hebben gewerkt tussen 1860 en 1960. Let op de Belgische leeuw op het tegengewicht, die verwijst naar de Belgische constructie van het geheel. (Doc. en repro Strobbe)

1. Inleiding

Meestal in blauwe, lange schort of in werkpak¹, maar de intellectueel onder de handarbeiders, zo voelen de oude drukkers met wie we konden spreken zich. Sommigen van hen hebben buiten het beroep om carrière gemaakt. Emiel Allewaert, een pionier van de christelijke arbeidersbeweging in Izegem, maar ook de eerste vrijgestelde van het toenmalige ACV in West-Vlaanderen, was drukkersgast. Henri Dewaele, die senator was voor de socialisten, werkte een tijdje in een drukkerij. En dichter bij ons : ook bestendig afgevaardigde Werner Vens startte zijn beroepsloopbaan in de drukkerswereld.

De grafische sector heeft zich in de loop van de 20ste eeuw behoorlijk ontplooid. We noteren 19 tewerkgestelden in 1896, 98 in 1947 en al meer dan 200 in 1970². Volgens de R.S.Z. werkten er op 30 juni 1988 – het laatste officiële cijfer – 161 personen in de grafische nijverheid en boekbinderij. Alles samen genomen hebben in de loop der tijden al honderden mensen een bestaan gevonden in de Izegemse drukkerijen³.

Toch moet er meer aan de hand zijn om over de Izegemse drukkerswereld een speciaal nummer van *Ten Mandere* te brengen : 150 jaar Izegemse drukkers, 100 jaar Drukkerij Strobbe⁴.

In 1840 vestigde Pierre Bossut zich als eerste drukker in Izegem⁵. Op 21 mei 1845 namen baron Louis Gillès en zijn echtgenote Marie de Pélichy, kort na de dood van haar grootvader, jonkheer Joseph van Huerne, Het Blauwhuis in bezit⁶. “*Nooit heeft er, binnen Iseghem, een schooner en luisterlyker feest plaats gehad*”, schreef kanunnik Tanghe⁷. Eén van de vele praalwagens had met ons onderwerp te maken : “*Een fraeye Praelwagen, verbeeldende den Uitvinder der Boekdrukkunst, benevens eene drukkerij in volle werkzaamheid. De drukkers deelden de bladen naermate zy afgedrukt werden, onder het volk uit. Die bladen behelsden allerhande geestige spreukjes en waerheden die by het volk een onzeggelyken byval vonden*”⁸. Hoeft het ons te verwonderen dat de uitgever van dit *Omstandig verhael* waaraan we deze regels ontleen, “P.J. Bossut, Boekdrukker en Verkooper, Groote Markt” was ?

Nader onderzoek leverde geen nieuwe datum op. Izegem telt dus al 150 jaar drukkers, een datum die *Ten Mandere* niet onopgemerkt voorbij mocht laten gaan. Het voorstel kwam echter van de heer Luc Strobbe, zaakvoerder van de Drukkerij Strobbe, die precies vijftig jaar later ontstond en nu haar tweede eeuw heeft ingezet. Dat in dit nummer aan ‘honderd jaar Strobbe’ speciale aandacht wordt besteed, is niet meer dan normaal : het gaat niet alleen om het oudste bestaande drukkersbedrijf, zowat de helft van de werknemers in de Izegemse grafische sector werkt in deze firma. De Drukkerij Strobbe heeft door Joke Belaen, licentiaat in de geschiedenis, haar eigen, objectieve geschiedenis laten schrijven en stelde speciaal daarvoor haar uitgebreide bedrijfsarchief ter beschikking. We zijn blij dat we voor dit nummer over Jokes tekst mochten beschikken.

Het lag vanaf het begin in de bedoeling slechts de zelfstandige drukkers te behandelen. Zo is b.v. Charles Aque of Haecke niet opgenomen. Hij werd op 10 mei 1817 in Gent geboren, kwam op 21 juli 1847 vanuit Deinze in Izegem wonen en week op 24 april 1848 uit naar Frankrijk. In het bevolkingsregister van Izegem staat hij als drukkersgast ingeschreven⁹. We weten dat boekdrukker Henri Crommelinckx op 21 juli 1840 lid werd van de Izegemse gilde van Sint-Sebastiaan. We konden echter nergens terugvinden dat hij zich in Izegem *gevestigd* had ; anders gezegd, we konden hem niet op het spoor komen via de index op de Izegemse bevolkingsboeken van 1840-1860. Omgekeerd werden bedrijven geweerd die niet in Izegem zijn gelegen, hoewel de eigenaar in Izegem woont. Dat is b.v. het geval met de Zetterij Helga van Willy Degrande.

We wilden zo volledig mogelijk zijn en hebben daarom niet alleen de klassieke drukkerijen opgenomen. Een aantal drukkers werd in de categorie ‘aanverwante bedrijven en toeleveringsbedrijven’ geplaatst, want drukken gebeurt volgens de normale opvatting met inkt op papier. Maar wat doe je dan met drukkers op

metaal ? Met zeefdrukkers ? Waar moet je de bedrijven plaatsen die het drukken mogelijk maken, omdat ze het netwerk of de grafische films leveren ?

Op sommige drukwerken, bidprentjes vooral, staat de naam afgedrukt van iemand die niet zelfstandig drukte of zelfs helemaal geen drukker was. Het gaat dan om iemand die weliswaar drukwerk aanvaardde, maar het liet drukken of het eventueel zelf, maar dan in loondienst, drukte. Drukkers zonder machines dus. Deze categorie komt nog steeds voor.

De volgende alinea's zijn voor de leek bedoeld¹⁰. De kunst van het drukken is eigenlijk een Chinese uitvinding. De Chinezen vermenigvuldigden teksten vertrekkende van drukblokken, uit hout gesneden teksten ; daarbij gebruikten ze ook drukinkt en papier. J. Gutenberg kwam omstreeks 1445 op het idee losse loden letters te gieten. Het voordeel was dat deze letters opnieuw konden worden gebruikt. Bij deze manier van drukken spreekt men van hoogdruk, want de letters steken uit.

Dirk Martens, die omstreeks 1473 actief was in Aalst, wordt beschouwd als de eerste drukker in Vlaanderen. Het is dan ook geen toeval dat er in de omgeving van de Drukkerij Strobbe in Izegem een straat naar hem werd genoemd. C. Plantijn en de familie Moretus behoren tot de eerste en befaamde drukkers in Antwerpen. De Officina Plantiniana zou werken van 1555 tot 1866 !

Als er koperplaten worden gebruikt waarin etsers en graveurs een tekening of tekst uitsnijden, dan spreekt men van diepdruk.

Omstreeks 1796 kwam A. Senefelder ertoe kalksteen uit de steengroeve van Solenhofen zodanig chemisch te bewerken dat het mogelijk werd in één of meerdere kleuren een beeld vanaf een effen steen op een papiervel af te drukken. Daarmee was de steendrukkunst of lithografie uitgevonden. In dit geval heeft men het over vlakdruk. Latere technieken lieten toe de zware lithografische steen te vervangen door een soepele zinkplaat. Omdat die buigbaar is, kwam men op de gedachte die op een cilinder aan te brengen. Tot nu toe kwam het letterbeeld – de koperplaat, de druksteen of de zinkplaat – rechtstreeks in aanraking met het papier. Daarom moest men vertrekken van een omgekeerd of onleesbaar drukbeeld. Omstreeks 1900 vond men een techniek uit om een leesbaar drukbeeld te gebruiken. Dat bekwam men door het drukbeeld van de zinkplaat eerst over te brengen op een rubberen drukdoek, die op zijn beurt het beeld leesbaar overbrengt op het papier. In dit geval spreekt men van offsetdruk. De offsetdruk liet toe een groter papierformaat te gebruiken en sneller te drukken.

Zowel het samenbrengen van de losse letters door de letterzetter als het bereiden van de druksteen of de drukplaat was handwerk. Om de produktie te verbeteren en vooral het handwerk te reduceren, ontwierp men zetmachines. De linotype giet zetregels en de monotype losse letters. De snelle ontwikkeling van de fotografie bracht mee dat men nu ook langs fotografische weg drukplaten kan vervaardigen en zowel tekst als beeld op de drukplaten kan aanbrengen. 150 jaar drukkunst in Izegem betekent letterlijk dat men van de steentijd naar de computer is geëvolueerd.

Aanvankelijk was er maar één lithografische drukkerij in Izegem. Op het einde van de 19de eeuw waren er één lithografische – die van Dooms – en drie typografische drukkerijen¹¹; in het laatste geval werd gedrukt met loden letters. Er wordt trouwens al lang niet meer *gedrukt*, in de betekenis van duwen. De firma De Busschere-Bonte nam de eerste offsetpers in dienst, in 1932. De Drukkerij Strobbe kocht er een in 1947. Later moesten meer en meer drukkers overschakelen van de traditionele typografie naar de moderne offsetdruk, die halfweg de jaren zeventig overal begon binnen te dringen. De oude drukkers waren er geweldig tegen. Ze zagen er niet alleen een bedreiging in van hun eigen werk, maar vonden de druk waterachtig, met minder diepgang. Aanvankelijk hadden ze nog gelijk ook. Ze deden dubbel hun best om te bewijzen dat het traditionele werk toch mooiere resultaten opleverde, maar het mocht niet baten. Ook het handzetten moest plaats maken voor het linotype- of monotypezetsel. Nog later kreeg het fotografisch zetten meer en meer bijval. Een donkere kamer in een drukkerij, wie van de drukkers had gedacht dat hij ooit (repro)fotograaf zou worden ? Tegenwoordig is het

eigenlijke drukken geen ware kunst meer. Mits een basisopleiding is het nu best mogelijk om een éénkleurenpers te bedienen. De kunstzinnigheid van het werk ligt nu veeleer in de grafische layout en in het werken met de zetcomputer. De machines werken ook steeds vlugger. Door de technische evolutie vergt elk drukkersbedrijf – hoe klein ook – een grote investering. Kleine drukkers die onvoldoende kapitaalcrachtig zijn, moeten het hebben van goede kwaliteit, zeer korte leveringstijden én langer werken voor even goedkope prijzen.

De gegevens over de Izegemse drukkers komen gedeeltelijk uit geschreven bronnen en werken. Van onschatbare waarde voor de periode vóór 1914 is E. VOORDECKERS, *Drukkers en pers in het arrondissement Roeselare (1847-1914)*, uitgegeven door het *Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis*, Bijdragen 43, Leuven en Parijs, 1965, 206 p. Een beetje als vervolg op dit werk hebben we op een analoge manier de Izegemse pers van na de eerste wereldoorlog geïnventariseerd.

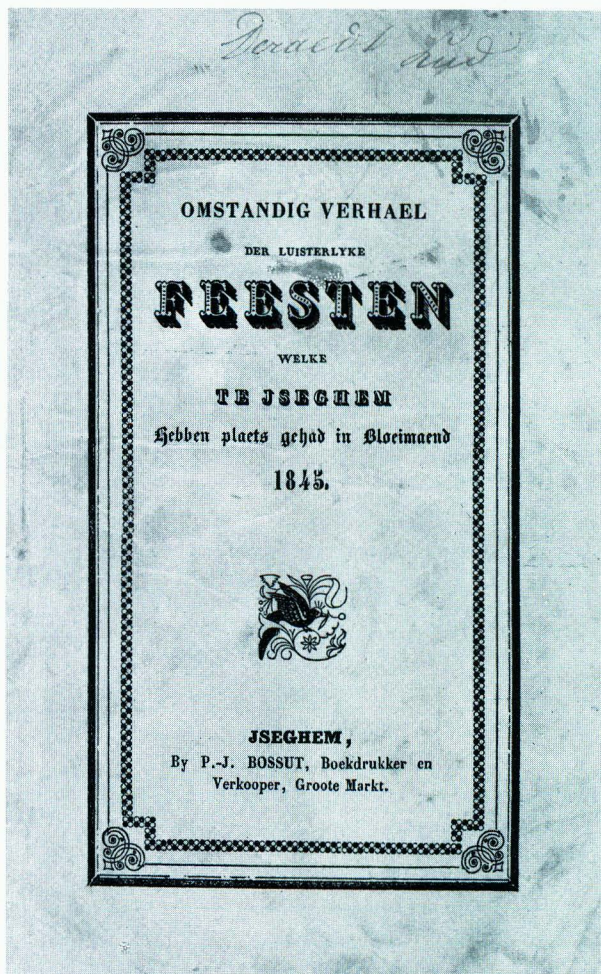
Onze gegevens konden we vaak nog inzamelen bij actieve of nog in leven zijnde drukkers. Die werden één voor één aangesproken. Op basis van hun informatie schreven we een tekst en legden hen die achteraf ter lezing voor. Enkelen maakten toen van de gelegenheid gebruik om de respectieve tekst te verbeteren of te herwerken. Er werd ook gewerkt met zegspersonen. Hierbij denken we in de eerste plaats aan de heer Marcel Nuijttens, die met zijn opmerkingen en vele aantekeningen een grote bijdrage aan deze studie heeft geleverd. Marcel Nuijttens is niet alleen een verwoed numismaat en de vroegere brandweercommandant, hij was ook een heel bekwaam drukker, die bij De Busschere-Bonte lithografisch – zowel steen- als kopergravures – en typografisch leerde drukken. Hij maakte de hele ontwikkeling naar de reprofotografie mee en is vermoedelijk de enige Izegemnaar die nog op metaal kan drukken. Het is geen cliché – om een drukkersterm te gebruiken – te beweren dat dit nummer er zonder hem heel anders zou hebben uitgezien. Oprechte dank ook aan alle andere zegspersonen, naar wie in de loop van dit nummer verwezen wordt, en aan E. H. Joris Leuridan, die sterk de hand heeft in het tweede hoofdstuk.

Met het oog op de gelijkvormigheid werkten de medewerkers volgens een stramien. In samenwerking met de heer Luc Strobbe, werd de volgende lijst opgesteld :

1. Precieze firmanaam + verenigingsvorm of naam van de eigenaar(s)
2. Biografische gegevens over de eigenaar(s), studies, opleiding, eventuele verwantschap met een andere drukker, functies in het maatschappelijk leven
3. Vestigingsplaats(en) van de drukkerij
Wanneer eventueel verhuisd en waarom ?
Situatieplan
4. Waren de machines van een andere drukker afkomstig ?
Van wie ?
5. Datum bedrijvigheid ?
Waarom gestart ?
Waarom eventueel gestopt ?
6. Soorten drukwerk ?
Indien boeken of kranten : titels en eventuele bewaarplaats
7. Personeelsleden (hoeveel ? evolutie ?)
8. Hoofd- of bijberoep ?
9. Illustratiemateriaal en bewaarplaats
10. Bibliografische vermeldingen
Gegevens over de zegspersonen
11. Eventueel andere nuttige gegevens

We zijn de heer Luc Strobbe heel erkentelijk : hij heeft deze studie met veel interesse gevolgd en kritisch nagelezen. We danken ook mevrouw Christine Desmet, redactie-assistente Kalenderuitgaven Strobbe, die veel tijd besteedde aan de taalkundige nazorg. Enkele drukkers hebben van dit speciale nummer van *Ten Mandere*

écht iets speciaals willen maken. Het telt dan ook veel meer bladzijden dan de 64 waarop u als abonnee recht hebt. *Ten Mandere* houdt er dan-ook aan iedereen die een steentje bijdroeg heel oprecht te bedanken. We denken hierbij op de eerste plaats aan de Drukkerij Strobbe, die instond voor het zetwerk en ook het inbinden volledig bekostigde. De Firma Dirk Strobbe bvba droeg de kosten van het filmwerk. De kافت werd gedrukt door Drukkerij Nonkel. Drukkerij Hohepied besloot het grotere aantal bladzijden voor eigen rekening te nemen. Om de kostprijs te drukken hadden de bestaande drukkers geen enkel bezwaar om van hun eigen illustraties zelf offsetfilms te maken.

Doc. en repro Strobbe

2. De vroegste Izegemse drukkerij. Van Bossut tot R.B.M. Europa.

Drukker en boekverkoper Bossut

Het vroegste drukkersbedrijf dat zich in Izegem vestigde is, voor zover ons bekend, dat van Pierre Bossut.

Pierre Joseph Bossut – zijn naam wordt vaak Bossuyt gespeld – was geen Izegemnaar. Hij werd op 1 augustus 1797 in Dottenijs geboren als zoon van François en Marie Anne Losfeld. Hij trouwde met Anastasia Vandeghinste, een dorpsgenote. Het huwelijk bleef kinderloos. Bossut was eigenlijk likeurhandelaar in Dottenijs, maar zou op aandringen van dorpsgenoot François Lefebvre-Maes in Izegem drukker zijn geworden¹². Die Lefebvre was niet de eerste de beste, want van 1840 tot 1870 was hij burgemeester van Izegem ; hij was hier echter wel al eerder ingetrouwd. Hoe en waar Bossut zich voor het drukkersberoep bekwaamd zou hebben, weten we niet. Evenmin is het ons bekend in welk jaar hij in Izegem aankwam. In een oude aantekening schreef August De Busschere, die graag in het archief van de drukkerij neusde en er veel aan toevoegde, dat Bossut zijn drukkerij stichtte in 1823. Naderhand wijzigde hij die nota en schreef 1840. In elk geval woonde Bossut al vóór 1829 in Izegem, want zijn vrouw overleed er op 4 februari 1829. Was hij toen al drukker ? In 1840 was zijn bedrijf gevestigd aan de Grote Markt in Izegem ; hij was er boekdrukker en boekverkoper.

Drukker Bossut legde zich van meet af aan toe op gelegenheids- en klein handelsdrukwerk, zoals andere beginnende drukkerijen uit die tijd. Toch zocht hij zijn cliënteel ook in scholen, zelfs tot buiten Izegem. Juwelier Walter Bruyneel bezit nog een gelijnd schoolschriftje dat het pensioonaat van Sint-Joris in Menen in 1842 door Bossut liet drukken¹³. Een van zijn andere eerste drukwerkjes was het *Omstandig Verhael der luisterlyke feesten welke te Iseghem hebben plaets gehad ter gelegenheid van het in bezit nemen door Mynheer den Baron en Mevrouw de Barones Gillès-De Pelichy, Ridder der Christusorde, van hun voorouderlyk Buitengoed Het Blauwhuis in Bloemaend 1845*. De eigenlijke tekst, 34 bladzijden, werd geschreven door stadssecretaris J.H. Mestdagh. We citeerden er in de inleiding uit.

Geen stad die zich respecteerde of er verscheen een almanak. We leren uit een nota, opgesteld door August De Busschere, dat ook Bossut drukker-uitgever was van een “nuttige en koddige” almanak, *De Bode van Iseghem*, bestemd voor Izegem en omstreken, waarin alle wetenswaardigheden over burgerlijke en kerkelijke overheden, neringdoeners, markten, feestelijkheden enz., doorspekt met moppen, opgetekend staan. We mogen aannemen dat hij die uitgave volgehouden heeft tot aan zijn dood, want zijn opvolger, Jean Dooms, nam die traditie over.

Bossut was ook boekverkoper. We weten dat hij in februari 1860 het boek *Baekeland, of de Rooversbende van het Vrijbusch* te koop aanbood : 2,30 fr. voor een boek van 412 bladzijden¹⁴. Daar krijg je tegenwoordig niet eens één pagina voor.

Pierre Bossut stierf schielijk, op 22 juli 1870, in Froyennes-lez-Tournay, in de woning van een zekere weduwe Kimpe¹⁵. Omdat hij geen opvolgers uit eigen familie had, nam een van zijn drukkersgasten zijn werk in Izegem op. Het was Jean Dooms, die aldus als voortzetter van de Drukkerij Bossut mag worden aangezien.

Drukkerij, boek- en papierhandel Jean Dooms-de Busschere

Jean Dooms, zoon van Eugenius en Theresia Verbeke, allebei Izegemnaars van geboorte, werd in Izegem geboren op 7 juni 1843. Zijn baas drukte dus al vóór hij geboren was. Van jongs af aan is Dooms katholiek-sociaal geëngageerd : van 1864 tot 1878 was hij ‘meester’ in de Zondagsschool. Waarom vermelden we dit ? Het zou op aanmaning van de lokale geestelijkheid geweest zijn dat Jean Dooms ertoe besloot een eigen drukkersbedrijf te starten in opvolging van zijn overleden patroon en leermeester¹⁶. Op die manier wilde de clerus de ‘liberaal’ Fideel Vion een hak zetten. Vion – over wie in het vierde hoofdstuk veel meer – was zich in 1866 in Izegem komen vestigen, onder meer omdat Bossut, “een stokoude man”, er de enige drukker was¹⁷.

In 1881 kocht Dooms grond aan de pas aangelegde Sint-Hiloniusstraat en bouwde er een pand met huis, magazijn en werkplaats. In 1882 betrok hij de nieuwe gebouwen (nr. 4, nu Sint-Tillostraat nr. 8). Zijn drukkerij was bekend voor gelegenheden- en handelsdrukwerk en voor boeken. Hij bleef echter niet bij de pakken zitten. In een sierlijke, lithografisch gedrukte omzendbrief, gedateerd 13 mei 1887, maakte hij bekend dat hij van start ging met lithografie; hij had een steendrukkers geïnstalleerd, aangedreven door een stoommachine, die pas in 1947 zou worden ontmanteld. Diezelfde brief leert ons hoe veelzijdig Dooms activiteiten wel waren. Zo lezen we in het briefhoofd en de briefrand: "Boek- en Steendrukkerij J. Dooms, St. Hiloniusstraat Isegem. Boekbinderij en Registerfabriek. Steendrukwerken als volgt: *Wissels, Adres- en Visietkaarten, Facturen, Vrachtbrieven, Geboortekaarten, Huwelijksaankondigingen, Uitnodigingskaarten, Omzendbrieven, Spijskaarten, Gedachtenissen voor overledenen, Plakbrieven enz.*" Voor het bedienen van deze steendrukkers trok hij twee gespecialiseerde werknemers uit Brugge aan; jarenlang bleven ze bij hem in dienst.

Jean Dooms-De Busschere, de opvolger van Bossut

Repro Strabbe

Op 5 februari 1891 trouwde de 47-jarige Dooms met Marie De Busschere, geboren op 13 mei 1853 en oudste dochter van de Izegemse politiecommissaris Jacques August De Busschere en Maria Theresia De Blicck. Het huwelijk zou kinderloos blijven. Zijn schoonbroer, Jacques De Busschere, werd deelgenoot in het bedrijf; als handelsbediende had hij grote verdiensten in de uitbreiding van het cliënteel.

Op 6 oktober 1894 ging Jean Dooms van start met het weekblad *Gazette van Isegem*, waarvan hij de eigenaar, uitgever en drukker was¹⁸. Onder het motto 'Godsdienst, Moedertaal, Vaderland' stelde het blad de katholieke zaak boven alles. Vooral in ver-

kiezingsstijd werden liberalen, socialisten en daensisten misprezen en veroordeeld. Tegenover de tweespalt binnen de katholieke partij stelde de *Gazette* eendracht en verzoening, maar stond daarbij toch duidelijk aan de kant van de burgerij, niet aan die van de christelijke arbeidersbeweging. Het belang van een dergelijke publicatie voor een kleine stad als Izegem kan moeilijk overschat worden.

De zaken floreerden zó goed dat Dooms alweer naar uitbreiding moest uitzien. De keuze viel op een stuk bouwgrond in de Roeselaarsestraat (nr. 97, nu

Zaterdag 17 Juni 1911

5 Centimen per Nummer

18^e Jaar, N° 25

GAZETTE VAN ISEGHEM

INSCRIJVINGSPRIJS
 Voor een Jaar 3,25
 Voor 6 maanden 1,75
 Voor 3 maanden 1,00
 Voorop te betalen
 Men schrijft in bij den
 Drukker-Uitgever
J. Dooms.
 Roeselaarsestraat,
 en te de Postkantoren.

Verschijnende

Elken Zaterdag.

BEKENDMAKINGEN :

0,15 c. den regel.

Rechtelijke aankondigingen 0,50 id

Aanbevelingen 0,25 c. id.

Een uittreksel der Afscheu bij den
 drukker van dit blad gedrukt, wordt
 onvergeld (zoosnax) in de Gazette
 overgenomen.

GODSDIENST, MOEDERTAAL, VADERLAND.

101). De nieuwbouw, die hij in 1895 betrok, besloeg 300 m².

Vanaf 1902 legde Dooms zich toe op het vervaardigen van verpakkingsdrukwerk. De kop van een van zijn firmabrieven zegt: "Imprimerie - Lithographie - Sachets Mécaniques de tous genres". Omstreeks die tijd had hij zowat 25 handlerletterzetteren en drukkers in dienst, die een uitgebreid machinepark bedienden. Hij beschikte voor het typografisch drukwerk o.a. over acht degelpersen met handbediening en drie platte persen; voor deze waren een aanzienlijke en gevarieerde collectie letters noodzakelijk, waaronder heel wat houten. Voor het lithografisch drukwerk had Dooms twee platte steendrukkers, waaronder één voor formaten tot 70 x 60 cm. Er waren 700 moederstenen en 30 drukstenen voorhanden. Speciale machines voor het vervaardigen en bedrukken van papieren zakken en een vernismachine vervulden de uitrusting. Het verpakkingsdrukwerk dat in Dooms' drukkerij ontworpen en afgewerkt werd, beperkte zich niet meer tot voedingswaren. Een briefhoofd zegt het zo: "*Spécialité de vignettes et étiquettes pour chicorée, chocolat, bières, liqueurs, tabacs, etc.*" En nog bewaarde oude moederdrukkers getuigen van verpakking voor hoeden, tabak, sigaren, vogelvoeding, enz. enz.

Omdat hij ons een blik gunt in de oude drukkerij, laten we hier uitgebreid Alfons De Jan aan het woord. Zijn bijdrage is ook al weer meer dan een generatie oud¹⁹.

SINT-LUCAS. DRUKKERSMISDAG

St.-Lucas, geneesheer van beroep werd te Antiochie geboren. Hij was geen jood en ook geen kristen, maar onder invloed der predikatie's van de H. Paulus, wiens discipel en trouwe reisgezel hij geworden is, heeft hij het kristen geloof aangenomen.

St.-Lucas is geen apostel geweest maar een evangelist. En 't is op raad van St.-Paulus en dank zij de betrekkingen die hij onderhield met de apostelen dat hij in 56 zijn evangelie geschreven heeft voor de Grieken, in wiens taal hij zeer ervaren was. De Handelingen van de Apostelen zijn ook van zijn hand.

St.-Lucas is geen apostel geweest en 84 jaar oud geworden. Thans is hij de patroon van de geneesheren, de schilders en de drukkers. Zijn feestdag valt op 18 oktober.

Telkens er sprake is van drukkersmisdag, denken

wij aan 't jaar dat we aan 't werk gingen op de boek- en steendrukkerij van Jean Dooms, in de St.-Hiloniusstraat, nr 6. We werkten er toen met vijftien personen en deze waren:

Edmond Dousselaere²⁰, een Bruggeling, graveur en tekenaar, was hele dagen aan 't werk op een druksteen en vele van die tekeningen waren zo fijn van lijn, dat er een vergrootglas bij te pas kwam. 't Was licht werk maar het vroeg veel geestesinspanning en dat kan meer vermoeien dan zware arbeid. En als 't gebeurde dat Edmond een vermoeidheid gewaar werd, dan nam hij een snuifken en dat maakte hem weer fit.

Louis Huyghebaert, ook 'n Bruggeling, zette Edmonds gravuren en pentekeningen in serie op een grote steen over. Hierdoor kon men op één blad tot 24 etiketten ineens drukken, die nadien, in pakken van vijftig bladen werden versneden.

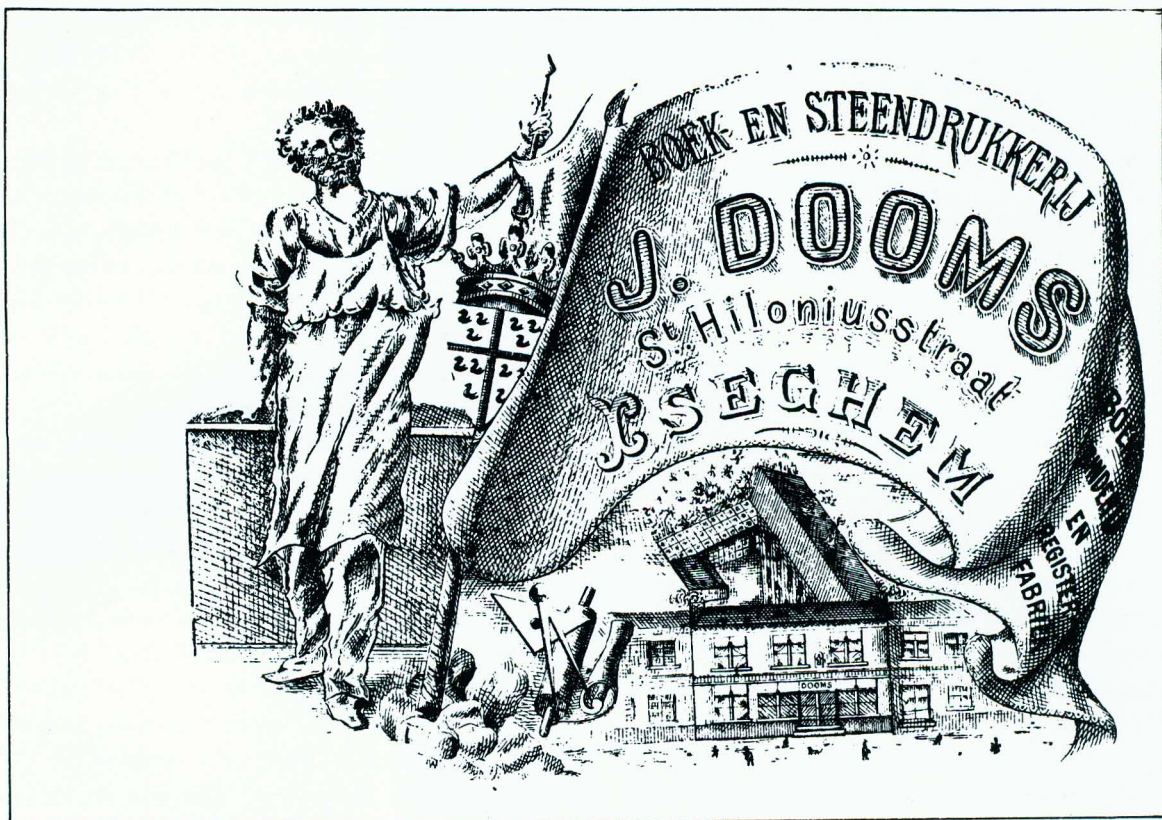
Paul Vandevoorde, een Gentenaar, was drukker op de grote en kleine steendrukmachine.

Cyriel Vandenberghe drukte op de typomachine schoolboeken, registers, affiche's en alle handelsdrukkerijen, alsook «De Gazette van Isegheem».

Onder de verschillende brochures en boekwerken die we hebben helpen drukken en verbinden, vernoemen we een boekje dat getiteld was «Een slachtoffer zijner zending». Dit dramatisch toneelstukje geschreven door Dokter Jules Gits, werd in 1895 opgevoerd in de Siskens en had een ongehoorde bijval. Karel Wybo vertolkte de hoofdrol, in hoedanigheid van biechtvader.

Emiel Naert²¹, een jongen van een jaar of achttien werkte op twee drukmachines, een pedaal²² voor het drukken van klein werk, zoals doodzantjes, rouwbrieven, enz. De andere was een oude handpers naar het primitief model. 't Was een heel eenvoudig ding, samengesteld uit een metalen tafelblad, verbonden met een drukplaat, die open en toegelegd kon worden. Op het tafelblad kwam het cliché of zetwerk²³ en de drukinkt werd er overgestreken, bij middel van een gummi-handrol. Men legde het te bedrukken blad papier over het cliché, en onder druk van 'n zwaar ijzeren plaat bekwam men het exemplaar. Die pers werd maar gebruikt voor drukproeven en als er kwestie was van grote affiche's met een beperkte oplage.

Pé Feys²⁴, Emiel Allewaert, Jules Vandenberghe²⁵ en Alberic Bossuyt, allen tussen 15 en 17 jaar, waren de aangewezen letterzetteren. Doch het gebeurde weleens dat ze een ander werkje aangewezen waren. En als 't spande om met de gazette op tijd gereed te geraken, tegen de zaterdag, dan moest Cyriel Vandenberghe²⁶ en Edmond Dousselaere ook weleens de zethaak in handen nemen.

Henri Buyse werkte met de snijmachine en als er etiketten moesten vernist worden, dan werd hij met dat werk gelast.

Jules Toebat, Evarist Vincke, Jules Debrabandere, Henri Dewaele en Alfons De Jan, allen gastjes van 11 tot 13 jaar, hadden geen vast werk. Ze moesten helpen waar het nodig was. Nu eens boeken naaien, papier in de drukmachine brengen of uitnemen, drukwerk inpakken, boodschappen doen, en meer ander.

Alfons Daenens²⁷, een kloekgebouwde jongen van rond de twintig, was de stoker of machinist. Dat was een werk dat hem meer voldoening gaf dan het beroep van stokensteker. Het stoommachientje, al was het maar van zes paardenkracht, was hem als een troetelkindje, zo lief. Hoeveelmaal per dag hij het geolied, gekuist en gewreven heeft, kunnen we niet zeggen. Maar wat we wel weten, dat is dat er nooit een stofken op lag en het altijd blonk als een spiegel.

Alfons was een courageuze jongen, die zich niets ontzag. Hij volgde toen nog de lessen in stoomtuigleiding en electriciteit, in de nijverheidsschool te Kortrijk. En zeggen dat hij, iedere zondag, de weg naar Kortrijk heen en terug, te voet aflegde. Wie zou nu nog zulke moeite doen om iets te leren, met het doel, later een schone bediening te bemachtigen? Voorzeker heel weinig.

De Gazette van Iseghem... we hebben ze helpen drukken. Ze had in 1886 een oplage van anderhalve riem²⁸, verscheen op vier bladzijden en kostte 5 centimen. De vrijdagnamiddag was de voorzijde steeds klaar en tijdens het halfuurtje schoftijd, zat iedereen, op de drukkerij, de gazette te lezen, terwijl de boterhammen naar binnen gespeeld werden. De kleine artikeltjes, zoals de scheepvaart, openbare verkopeningen en zelfs de burgerstand, hadden voor ons geen belang.

We stelden ook belang in "De Zaak Dreyfus". Dreyfus was een Frans officier, die beschuldigd van verraad van militaire geheimen, in 1895 verbannen werd. Heel de beschaafde wereld hield zich met die zaak bezig en de Gazette van Iseghem schreef er wekelijks ook iets over. Onze beoordeling over de zaak Dreyfus was zeer uiteenlopend, en de discussie die er uit voortvloeide was soms zo heftig, dat de baas ons moest het stilzwijgen opleggen. 't Ging eraan toe, als tijdens de repressie. Volgens de ene moest Dreyfus de kop af en een andere was van mening dat er hier jalouzie in 't spel was en alles berustte op valse beschuldigingen, zonder het minste bewijs.

We stelden ook belang in een werkstaking, die plaats had in de zomer van 1898, bij de wijnhandelaar Albert Ameye. 't Ging niet om loonsverhoging en ook niet om kortere arbeidsduur, neen 't ging om een eenvoudige theekwestie. Op zeker dag, van die hete zomer, had Albert Ameye bemerkt dat zijn werklieden hun boterham droog aten. En 's anderendaags stelde hij een ketel beste thee ter hunne beschikking. 't Was mis. De mannen namen die geste voor een affront. Ze aanzagen dat als een bedekte beschuldiging en... ze gingen in werkstaking.

Wij, de jonge drukkersknechten waren ingelicht dat de werkstaking 's anderendaags zou aanvangen. We wisten ook dat er een strijdlid gefabriceerd was en dat de tien stakers, juist te 14 uur, al zingen zouden door de straten trekken, ten teken van protest.

Een werkstaking...? Maar dat was toen iets heel nieuws in Izege en ze wekte een medegevoel op, in het genmoed van onze jonge drukkers. We hadden de kleine stoet en heel dat werkstakersgedoe van heel dicht willen volgen, maar we waren gebonden aan ons werk.

Naarmate het uur naderde van het in gang zetten van de stoet, verhoogde de spanning van onze zenuwen en het werd Emiel Allewaert en Henri Dewaele te sterk en zie, in een oogwenk waren ze op straat en trokken recht naar de Nieuwstraat, alwaar de stakers bijeen kwamen.

Die staking heeft maar een paar uren geduurd. Albert Ameye verhoogde het loon met een frank per

week en van de thee werd niet meer gesproken.

Onze nieuwsgierige werkmakers waren weldra terug en vertelden ons, van 't naaldeken tot 't draadje wat ze gehoord en gezien hadden en konden hunne tevredenheid niet verbergen, over de overwinning die de wijntappers hadden behaald.

De medewerkers aan «De Gazette van Iseghem» hebben, in de jaren 1896 en volgende, niet kunnen vermoeden dat, hunne artikels een geweldige invloed zouden uitoefenen op het gemoed van onze jonge drukkersgasten. De politieke en sociale opvattingen, die ze in hun prilste jeugd, hebben gekweekt op de drukkerij van Jean Dooms, zijn verder ontwikkeld geworden. Emiel Allewaert kwam in de Gilde, onder invloed van Henri d'Artois. Henri Dewaele onderhield betrekkingen met Debunne van Menen, en belandde in het kamp der socialisten. Alfons De Jan, leerling van Emiel Dierick, werd bestuurslid van de Bond der Schoenfabrikanten. Alle drie werden ze, door hun wederzijdse groeperingen, in 1921 voorgedragen op de lijst der gemeenteverkiezingen. En de twee eerstgenoemden werden zelfdertijd naar het parlement gezonden.

Alfons De Jan werd Schepen, Emiel Allewaert, gemeenteraadslid en volksvertegenwoordiger en Henri Dewaele, gemeenteraadslid en senator.

Telkenjare, op het feest van St Lucas, denken we, met weemoed in 't hart, aan die lang vervlogen tijd, toen we als beginneling, belandden op de boek- en steendrukkerij van Jean Dooms.

Ondertussen is het drukkersbedrijf geweldig uitgebreid, en we wensen de 175 personen, die thans alhier in het drukkersbedrijf werkzaam zijn een vrolijk en aangenaam St.-Lucasfeest.

A. van Steendam

Dooms moet de faam van all-round drukker gehad hebben. Hij drukte en vervaardigde immers ook veel voor bureau en school. Zo, zei hij in een van zijn firmabriefhoofden, was hij gespecialiseerd in "alle slach van registers, schoolcahiers en calepins". Op handboeken legde hij zich ook toe. IJverige leerkrachten aan het toen jonge Izegeemse Sint-Jozefsgesticht stelden zelf handboeken op, die bij Dooms gedrukt en gebonden werden. Zo vinden we nog handboekjes over metriek stelsel, hoofd- en cijferrekenen, vooral van de hand van de onderwijzers Camiel Hallaert en Camille Vandekerckhove. Pries-ter-directeur Pieter Baes publiceerde heel wat bij Dooms: *Duitsch en Dietsch, dat is, een handboekken ten grieve van den Duitschleerende Vlaming* (1884), De

Taalsleutel, of Vlaamsche spraakregels tafelwijze geschikt (1886), *Beredeneerde beginselen van de rekenkunde ten gebruike van den middensten en hoogsten graad in de lagere scholen* (1888), *Beredeneerd Cijferrekenen voor den middenbaren graad der Lagere Scholen* (1893), *Hoofdrekenen voor den Middelbaren en Hoogeren graad der Lagere Scholen* (1893), *Woordenboek van den Catechismus des Bisdoms van Brugge* (1899), *Ontleding van den Catechismus des Bisdoms van Brugge* (1899). D. Lescouhier, de diocesane schoolinspecteur, liet bij Dooms zijn *Schets der Kerkelijke Geschiedenis ten gebruike van de Lagere Scholen* (1909) drukken. Natuurlijk kreeg Dooms opdrachten van de jongelingen- en mannencongregatie voor het drukken van o.a. het *Congregatieboekje met Misoeeningen, Litanien, Gebeden, enz.* Ook *Een slachtoffer zijner zending*, een pretentieloos toneelstukje van de Izegemse arts en amateur-literator Jules Gits willen we hier niet onvermeld laten. Dooms zette ook de uitgifte voort van Bossuts almanak, onder de naam *Almanak en Wegwijzer van Iseghem en omliggende*.

Jean Dooms' belangstelling strekte verder dan zijn eigen bedrijf en stad. Samen met twee collega's-drukkers, Maurice Goethals en Aloïs Strobbe, stichtte hij de Provinciale Drukkersbond van West-Vlaanderen. Hij was er de ondervoorzitter van. In 1900 en 1901 gaven ze het *Drukkersblad* uit, dat om de beurt bij een van de aangesloten leden gedrukt werd²⁹. Het redactioneel artikel van het eerste nummer werd door Dooms geschreven. Het klinkt als een manifest, eerder zelfs als een pamflet, waaruit we volgende passus lichten.

Wij zijn in de provincie met 120 drukkersbazen, die geen ander middel van bestaan hebben dan het werk onzer handen, en wij worden gebroodroofd door bedienden van allen rang, die meest allen een winstgevend postje bekleeden. (...) ten allen kante ziet men openbare ambtenaren zich als drukker stellen; zij koopen een weinig materiaal, geven zich uit voor boek- en steendrukker, ('t gebeurt zelfs dat zij het doen zonder materiaal) lopen onze kalanten af of weten ze door hunnen invloed tot zich te trekken. Het is hoogst nodig dat wij onze stem verheffen om die misbruiken te doen ophouden³⁰.

Doc. en repro. Strobbe

Al in 1886 en 1887 had Dooms samen met zijn collega Désiré Goethals-Priem bij de geestelijke en wereldlijke overheid gereageerd tegen de 'oneerlijke' concurrentie van onderwijzer Van Moortel. We hebben het daar later nog over. Die actie werd nu voor een bredere kring opgenomen in het lijfblad dat zich voornam de beroepsbelangen van de drukkers te verdedigen.

We hebben er tot nog toe misschien te weinig op gedrukt dat Dooms, toen hij nog in de Sint-Hiloniusstraat woonde, ook een boek- en papierhandel had, zelfs een papiergroothandel. In de winkel kon je naast "schrijf- en emballagepapier, enveloppen, karton en schoolbehoeften, alles voor muziek" ook nieuwjaars- en sinterklaasgeschenken, godsdienstige beelden en prentjes, fotoalbums, zelfs geldbeugels en handtassen kopen en, een eigenaardigheidje, er was een grote keus van "dessins vitrauxphanie". In april 1898 liet Dooms die handel over aan zijn schoonbroer Jacques De Busschere, die in september 1911 ook de drukkerij en de uitgave van de *Gazette van Iseghem* van hem overnam.

Jean Dooms overleed in Izegem op 29 juli 1922; zijn vrouw was al eerder overleden, ook in Izegem, op 30 november 1917. Het blad *De Middenstand* schreef op 4 augustus 1922 in een "in memoriam" voor Dooms het volgende :

De heer Jean Dooms was stichter, eigenaar en uitgever der «Gazette van Iseghem» die hier voor den oorlog sedert tal van jaren verscheen en om zoo te zeggen het officieel orgaan was van de stad. Na den oorlog is deze gazet weggebleven. De heer Jean Dooms was een braaf en diep christen man die de achting van eenieder genoot. In zijn blad «De Gazette van Iseghem» wist hij zich, zelfs in de moeilijkste omstandigheden zooveel mogelijk te onttrekken aan de lokale polemiek en de plaatselijke politieke twisten, zoodat zijn blad voor den oorlog overal zelfs in het omliggende ingang vond.

Bij Dooms hebben velen het drukkersvak geleerd. Wij vermelden er slechts enkele : de gebroeders Strobbe, de christen-democratische parlementariër en Izegemse burgemeester Emiel Allewaert, de socialistische senator Henri Dewaele, de gebroeders Feys, van wie enkele nakomelingen in Ingelmunster nog steeds in het drukkersvak zitten.

August De Busschere-Bonte

Repro Strobbe

BOEK- EN STEENDRUKKERIJ JACQUES DE BUSSCHERE-BONTE

Jacques De Busschere³¹, die de papier- en boekhandel en de drukkerij van zijn schoonbroer had overgenomen, werd in Izegem geboren op 8 februari 1872. Hij was de jongste van de tien kinderen in het gezin Jacques August De Busschere en Maria Theresia De Blicck. Voor hij vennoot werd van zijn schoonbroer, was hij agent bij de verzekeringsmaatschappij De Schelde. Hij trouwde op 26 juli 1899 met Helena Bonte, dochter van een vooraanstaand machinebouwer uit Roeselare. Ze was een schrandere en ondernemende vrouw, die volledig bij het beheer en de dagelijkse drukte van het bedrijf betrokken was ; de boekhouding was haar uitgelezen domein. Zoals Jean Dooms was ook Jacques De Busschere katholiek en sociaal geëngageerd. Hij was bestuurslid van de in 1907 gestichte Katholieke Burgersbond, die tot doel had : *“Ten eerste : de stoffelijke Belangen der Burgers en der Neeringdoeners te verdedigen. Ten tweede : de katholieke gedachten te verspreiden, de katholieke gezindheid te ondersteunen”*. Van deze bond kon al wie voor eigen rekening een bedrijf uitoefende of een eigen huis bezat of bewoonde, lid worden. Voor

de oorlog beklemtoonde De Busschere vaak dat de Katholieke Burgersbond wel katholiek moest zijn, maar zich buiten de politiek moest houden³². Hij heeft ook heel veel gedaan voor de muziekbeoefening in Izegem, vooral voor de Congregatiemuziek. Niets was hem te veel. Hij probeerde vaak bijzondere stukken, die soms enkel in handschrift bestonden, voor deze vereniging te bemachtigen. Hij was zelf een begaafd klarinettist en had in zijn blad heel veel aandacht voor het muziekleven. Hij bezat ook een privéverzameling van oude en eigenaardige instrumenten. Hij was bovendien stichtend lid en bestuurslid van de Izegemse Bond van de Kroostrijke Gezinnen.

Pas twee jaar was hij alleen verantwoordelijk voor de zaak, of de Grote Oorlog 1914-1918 kwam zwaar op het bedrijf te wegen. Een deel van de drukkerij, namelijk de steendrukkerij, werd opgeëist door de Duitse militaire overheid en voor de eigenaar en het personeel tot verboden terrein verklaard. Er werden immers stafkaarten voor het westelijk front gedrukt, die na elk offensief aangepast werden. De bezetter verbood ook de verdere uitgave van de *Gazette van Iseghem*. Toch ontbrak het De Busschere niet aan werk. Hij kreeg de opdracht toegewezen voor het drukken van het noodgeld voor Izegem en Ingelmunster. Vanaf 1914 drukte hij het tijdschrift *Neerlandia Franciscana*, uitgegeven door het in Izegem gevestigde seminarie voor de Vlaamse provincie van de kapucijnerorde. We herinneren er nog aan dat Jacques De Busschere de traditie van het almanakdrukken voortzette. Titel en ondertitel luidden nu zeer omstandig en verhelderend: "*Almanak en Wegwijzer van Iseghem, Ingelmunster, Emelghem, Cachtem, Lendeledé, Wynkel St-Elooi en Oekene, bevattende*

buiten de aanwijzingen der geestelijke en wereldlijke overheden, de gilden en maatschappijen, de naamlijst der handelaars en neringdoeners volgens alphabetische orde". Hij hield dit een tiental jaren vol.

Kort voor hun aftocht in 1918 ontmantelden de Duitsers twee platte steendrukkers die ze naar Duitsland overbrachten. En of dit nog niet genoeg was, bij het bevrijdingsoffensief, ook in 1918, werd de drukkerij door een inslaande bom fel beschadigd.

Jacques De Busschere kwam de door de oorlog geleden schade tamelijk goed te boven. Ook nam hij de afgebroken journalistieke draad weer op. Op 3 januari 1920 verscheen het eerste nummer van het weekblad *De Iseghemnaar*, dat vanaf 1 december 1923 tot *De Mandelbode* herdoopt werd en het onder die naam volhield tot eind 1961. Hoewel deze kranten een afzonderlijke studie verdienen, geven we hier een aantal algemene gegevens, conform de reeks van het Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis. Men moet hierbij bedenken dat het voor de drukkerij evenwel slechts om een bijkomend produkt ging, dat, vooral in de laatste jaren van *De Mandelbode*, onder mandaat van de kerkelijke overheid uit goodwill in leven werd gehouden als officieus stadsblad en als parochieblad-avant-la-lettre.

We ontlede eerst *De Iseghemnaar*.

- a) Bewaarplaats: M. Hanssens-Debusschere volledig; heemkundige kring *Ten Mandere* I, 1, 3, 4, 7, 15-17, 19, 27, 29, 33, 43-52, II volledig, uitgez. 21, III volledig, uitgez. 16, 31, 34 en IV volledig, uitgez. 12.
b) Ondertitel: *Katholiek weekblad voor Iseghem en omliggende*

EERSTE JAAR N° 17.

ZATERDAG 24 APRIL 1920.

DE ISEGHEMNAAR

Katholiek weekblad voor Iseghem en omliggende

VOOR GODSDIENST, TAAL en VADERLAND

Verschijnt elken Zaterdag
10 ct. per nummer
Abonnement 6 fr. 's jaars.

Drukker-uitgever:
J. DE BUSSCHERE-BONTE, Rousselaestraat, 95.

AANKONDIGINGEN:
Notarieele en andere 0,20 per regel.
Tusschen Stadsnieuws 0,50 per regel.

DE MANDELBODE

VOORHEEN DE ISEGHEMNAAR

Katholiek weekblad voor Isegem en omliggende

<p>VERSCHEIJNT ELKEN ZATERDAG</p> <p>Abonnement vooraf betaald f. 8,50 's jaars 4,50 6 maanden 3,00 3 maanden Buitenland 14,00 's jaars 7,50 6 maanden</p>	<p>BOEK- en STEENDRUKKERIJ</p> <p>J. De Busschere-Bonte</p> <p>Rousselarestraat, 97 ISEGHEM</p> <p>Postcheckrekening 12 602</p>	<p>AANKONDIGINGEN :</p> <p>Notarieele en andere 40 c. per regel Tusschen Stadsnieuws 75 c. Vonnissen 1 fr. per regel Rechterlijk eerherstel 2 fr.</p>
--	--	--

- c) Geen vignet
- d) Motto : Voor godsdienst, taal en vaderland
- e) Prijs : jg. 1: 6 fr. per jaar en 10 ct. per nummer
- f) Formaat : 54 x 36 cm., 4 kol., 4 p.
- g) Periodiciteit : wekelijks, 's zaterdags
- h) Eerste nummer : 3 januari 1920
 Laatste nummer : IV/47 (24 november 1923), maar verdergezet als *De Mandelbode*. Nr. 3 november 1923 e.v.: "Het Katholiek Perscomiteit heeft besloten met eersten December a.s. de titel van het weekblad «De Isegemenaar» te vervangen door «De Mandelbode», Katholiek Weekblad voor Isegem en omliggende".
- i) Stichter
 Drukker-uitgever : J. De Busschere-Bonte, Roeselaarsestraat 95
- k) Oplage : nr. van 20 maart 1920 : "Zondag laatst was «De Isegemenaar» uitverkocht veel te vroeg om al zijne lezers te kunnen gerieven. We zullen zorgen dat er voortaan meer nummers wezen".
- m) Karakter en inhoud : Er is geen editoriaal, wel een artikel "De Drukkers", waarin *Het Nieuws van den Dag* wordt aangehaald. Daarin lezen we hoe belangrijk de paus de katholieke drukkers wel vindt. Eén van de ontleende alinea's :
 "De welbegrepen katholieke Pers is een bestendig Apostolaat, dat blijvende uitslagen oplevert, omdat ze niet alleen hertempering meëbrengt, maar omdat ze bovendien stevige, rotsvaste overtuigingen vestigt. De welbegrepen katholieke Pers vuurt niet alleen de christelijke gevoelens van de massa aan, maar ze ievt daarenboven ook uit al hare kracht en macht voor het behoud en alles wat de levensader van een Volk uitmaakt."

En wat *De Mandelbode* betreft :

- a) Bewaarplaats : M. Hanssens-Debusschere
 Ten Mandere
- b) Ondertitel : *Katholiek weekblad voor Isegem en omliggende*. Het blad beweerde het orgaan van de Katholieke Partij van het kanton Izegem te zijn, maar in feite ging het om de stad Izegem. Op 8 april 1933 kondigde het blad aan dat het zijn werking zou uitbreiden tot het hele gewest Izegem. Concreet betekende dit dat vooral Ingelmunster aandacht kreeg en dat het blad op 6 bladzijden verscheen. Beide veranderingen behoorden al na enkele nummers tot het verleden.
- d) Motto : geen
- e) Prijs : Aanvankelijk 8,50 fr. per jaar, 15 centiem per nummer. Op het einde 225 fr. per jaar, 5 frank per nummer.
- f) Formaat : 61 x 41 cm, 4 p., op 5 kol. Van 1953 tot en met 1960 41,5 x 31 cm., eerst 8 en later 16 p., 5 kol. Vanaf het tweede nummer van 1961 tot en met 7 april 1961 59 x 31,5 cm., 16 p., 5 kol. De rest van 1961 58 x 40,5 cm, 14 p., 8 kol.
- g) Periodiciteit : wekelijks, 's zaterdags en helemaal op het einde 's vrijdags.
- h) Eerste nummer : 1 december 1923; de vijf nummers van 1923 worden met een letter genummerd (Eerste jaar, A, B, C, D, E). De jaargang 1924 is het Eerste jaar, met Arabisch volgnummer. Het nummer van 13 juli 1940 (XVII/22) was het laatste voor de tweede wereldoorlog. Tijdens de oorlog verscheen wekelijks een klein drukwerkje met paro-

de mandelbode

WEEKBLAD

Drukkerij Etabl. DE BUSSCHERE-BONTE, Roeselarestr., 103, Izegem - Tel.: 30318 - Postrek. 12.602

chiaal nieuws, zoals de H. Missen. Na de oorlog werd *De Mandelbode* opnieuw gepubliceerd. Op 7 oktober 1944 verscheen het nummer XXI/1; de jaargangen werden dus gewoon doorgenummerd alsof het blad zonder enige onderbreking verschenen was. Tot 27 oktober 1945 verscheen *De Mandelbode* na de oorlog op twee bladzijden.

Laatste nummer : 29 december 1961 (LVII/52). Daarna editie geworden van *Het Wekelijks Nieuws*.

i) Stichter, eigenaar, uitgever : de kerkelijke overheid. Die bezorgde alle artikels, op de burgerstand en de ongevallenrubriek na, of liet die nalezen door één van de onderpastoors.

Drukker : Boek- en steendrukkerij J. De Busschere-Bonte, Roeselaarsestraat 97 in Izegem, later Etabl. De Busschere-Bonte.

j) Redactie : Er was een opstelraad.

Medewerkers : N.a.v. het met pensioen gaan van Maurice Vandenberghe na vijftig jaar dienst bij *De Iseghemnaar* en *De Mandelbode* vermeldt dit laatste blad op 6 februari 1959 dat de gevierde instond voor het drukken en de lay-out. E.H. J. Leuridan werd de vernieuwer en uitbreider van *De Mandelbode*, Raoul Vandecappelle was de redactie-leider, Cyrille Vanderheeren de meestergast en afgevaardigde van het personeel, Etienne Loosvelt de afgevaardigde van de bedienden en Marcel Maelbrancke de fotograaf. *De Mandelbode* van 4 maart 1960 schrijft dat Cyrille Vanderheeren na 53 jaar dienst zaterdag met pensioen ging en dat dit nummer het eerste was sedert de stichting dat niet netjes door hem op formaat gesneden was.

Een belangrijke medewerker was de kapucijn Hippoliet van Handzame, in de wereld Emiel Mom-

merency. Zie over hem Antoon VANDROMME, *Groten van bij ons : 25 jaar geleden ging E.P. Hippoliet van Handzame van ons heen*, in *Ten Mandere*, nr. 48-49, jg. 17, nr. 2-3 (1977), p. 144-148.

m) Het programma wordt in het eerste nummer als volgt omschreven :

AAN ONZE LEZERS

Heden verschijnt voor de eerste maal «De Mandelbode» welke «De Iseghemnaar» vervangt, als het orgaan der Katholieke partij van het Kanton Iseghem.

De Opstelraad welke nu de leiding van het blad op zich genomen heeft brengt zijnen groet aan de lezers van de «Iseghemnaar» die thans lezers van «De Mandelbode» geworden zijn, en aan allen, wien de katholieke belangen in onze streek nauw aan 't herte liggen.

Ons blad is gericht tot U allen, Katholieke Burgers, Boeren en Werklieden van Iseghem en omstreek, die in onderlinge verstandhouding den vrede en het welzijn van uwe families, voor uwe streek en voor uw land wilt betrachten.

Daar wij uw vertrouwen en ondersteuning komen vragen, aanschouwen wij het als een plicht U uiteen te zetten welke richting wij zullen volgen, en wat wij in die richting voornemens zijn te doen.

ONS STANDPUNT

Vooreerst moeten we verklaren dat we, als trouwe zonen der Katholieke Kerk en als verkleefde kinders van ons vaderland, altijd de hoogere belangen van kerk en vaderland voor oogen zullen houden en verdedigen.

Dat wij op godsdienstig en zedelijk gebied altijd voor een christelijk standpunt zullen voortgaan, achten wij als van zelf sprekend.

Op maatschappelijk en bepaaldelijk op economisch gebied zullen wij vooral de richtingen volgen, die ons door Paus en Bisschoppen werden gegeven, de rechtmatige belangen van elkeen der betrokken standen voorstaande, ten einde algemeene welvaart, vrede en verzoening onder de standen te bewerken.

Op taalgebied zullen wij de rechten van ons Vlaamsche volk verdedigen, en de volledige gelijkheid betrachten van Vlamingen en Walen in den schoot van ons Belgisch vaderland.

Op politiek gebied staan wij in de katholieke partij en betrachten de eenheid en den opbloei van die eenige partij, die de redding van ons vaderland brengen kan uit den warboel, waarin het sedert den oorlog vervallen is. Wij zijn overtuigd dat om haar reddingswerk te kunnen verrichten de katholieke partij een sterk samenhangend geheel moet uitmaken, en daarom zullen wij streven naar eene sterke eensgezinde katholieke partij, in welke de belangen van iederen stand doelmatig vertegenwoordigd zijn en waarvan de christene liefde de sterkste bond is.

ONZE TAAK

Wat we nu in die richting zullen doen vatten wij samen in twee woorden: inlichtingen [sic] en voorlichten.

Inlichten vooreerst over alles wat u als katholiek, als Vlaming en als ingezetene der stad of der streek aanbelangt.

Daartoe zullen geregeld in ons blad verschijnen.

- 1. Overzichten van buitenlandsche en binnenlandsche gebeurtenissen en toestanden.*
- 2. Plaatselijke aangelegenheden.*
- 3. Bijdragen van maatschappelijken of kultureelen aard.*
- 4. Nieuwstijdingen en wetenswaardigheden van Isegem en omliggende.*
- 5. Berichten en verslagen aangaande het leven der verschillende katholieke Bonden en Gilden.*
- 6. Kerkelijk nieuws, namelijk de aankondiging der missen en kerkdiensten in de verschillende kerken.*

Daarmede denken wij, zoo goed als het een weekblad past, het eerste deel van onze taak te kunnen kwijten.

Het tweede deel en niet onbelangrijkste deel van onze taak zal bestaan in het voorlichten onzer lezers.

Hoeveel vraagstukken dringen zich niet dagelijks aan ons op, waarover wij ons een gedacht moeten vormen, waarover wij moeten kunnen oordeelen, omdat wij in die zaken stand[punt] moeten nemen en niet afzijdig kunnen blijven.

Welnu elkeen heeft niet voldoende tijd, middels en gelegenheid om zulke vraagstukken aan een grondig onderzoek te onderwerpen en zich zoo een juist denkbeeld van de zaak te vormen.

Hoe dikwijls komt er diensvolgens geen verwarring in de gedachten; hoe dikwijls betreurt men zich later niet dat men bij gebrek aan voorlichting gansch verkeerd gehandeld heeft in zaken, die nochtans allernauwst verband houden met onze duurbaarste belangen?

Daarom zal de opstelraad het als zijn belangrijkste plicht beschouwen, zijne lezers in al zulke aangelegenheden gewetensvol voor te lichten.

Wij rekenen op uwe welwillende ondersteuning, gij moogt rekenen op onze toewijding aan de taak die we hebben opgenomen.

DE REDACTIE

*In De Mandelbode zijn heel belangrijke historische bijdragen gepubliceerd geworden, vooral van de hand van de priesters Pieter Declercq en Jozef Geldhof. Ze werden geïnventariseerd in André MISTIAEN, *Inventaris over Izegem en zijn verleden geput uit plaatselijke weekbladen*, in *Ten Mandere*, nr. 18, jg. 7, nr. 2 (1967), p. 41-48 en nr. 19, jg. 7 nr. 3 (1968), p. 54-67.*

*De Mandelbode bracht veel kerkelijk nieuws. Toen vanaf 1961 een afzonderlijk parochieblad zou verschijnen, werd het voortbestaan van *De Mandelbode* in vraag gesteld. Volgens de redactie mócht het blad niet verdwijnen³³.*

Wij stellen de vraag anders: moet de Mandelbode daarom verdwijnen? Heeft zij geen andere bestaansredenen dan het mededelen van kerkelijk of parochiaal nieuws? Of heeft zij ook nog een andere taak te vervullen, zodat zij niet mag verdwijnen? (...)

De Mandelbode is een stuk Izegems leven en al is Izegem maar een klein stadje, het houdt er toch aan te bewaren en te behouden wat tot zijn eigen leven en eigen wezen behoort. Dit weekblad verschijnt nu reeds, weliswaar onder verschillende titels, gedurende ruim 60 jaren. Het is een wezenlijk deel van ons stadsleven geworden en dit eigen leven zou verminkt worden, indien dit weekblad er uit zou verdwijnen. Neen, de Mandelbode mag niet verdwijnen!

Zij is daarenboven de spiegel van alles wat in onze stad gebeurt: kleine en grote gebeurtenissen, (...) het vindt er allemaal zijn plaats en... wordt er ook allemaal gezocht en gretig gelezen door de duizenden Izegemnaren,

die met hun stad meeleven en fier gaan op wat in en door hun stad op elk gebied gepresteerd wordt. Zij weten zeer goed, dat zij dit alles niet zullen vinden in een vreemd weekblad, dat enkele kolommen over heeft voor het nieuws uit onze stad. Ook zij zeggen: Neen, de Mandelbode zal niet verdwijnen!

Dit zeggen eveneens de tientallen kulturele maatschappijen en ontspanningsclubs, de standengroeperingen, de gilden van ambachtslieden en neringdoeners, alle

HUIS GESTICHT
IN 1870

BOEK- en STEENDRUKKERIJ
J. DE BUSSCHERE-BONTE
Rousselarestraat, 95.
ISEGHEM

OPVOLGER
VAN J. DOOMS

**Affichen met plans voor verkooping
Programmas voor feesten
Fakturen, Memorandums, Hoofden van Brieven
Enveloppen**

**Spijskaarten, Trouwbrieven,
Doodzantjes met portretten, Rouwbrieven**

**Alle slach van
Etiquetten voor Wijnen en Likeuren,
Chocolade, Chicorei, Tabak, Cigaretten, enz.**

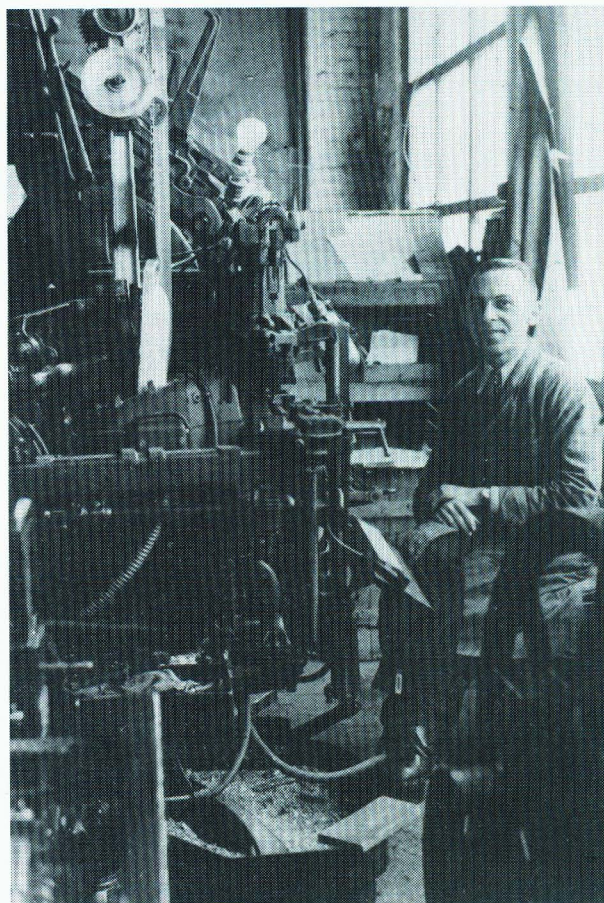
Fabriek van Papier en Zakken

**Registers, Bureelgerief, Emballage papier,
Fantasie artikelen, Maroquinerie,
Mementos, Agendas, Scheurkalenders.**

ZICHTKAARTEN VAN ISEGHEM

stedelijke verenigingen, die in de Mandelbode steeds een kostbare en kosteloze medewerker gevonden hebben door het mededelen van hun activiteiten, door verslag uit te brengen over hun prestaties. Zij heeft hen steeds bereidwillig gesteund in hun initiatieven en werking en daarom zeggen ook zij: Neen, de Mandelbode mag niet verdwijnen!

En gaan alle stadsgenoten er dan niet mee akkoord, dat de eigen problemen van onze stad, de eigen plannen en initiatieven alleen in een eigen weekblad volledig, objectief en gegrond kunnen behandeld worden? Moet

Albert (officieel Albrecht) T'Joen aan de linotype (1946)

het streven naar kulturele verheffing van onze bevolking, het vrijwaren van haar morele en volkse belangen niet geschieden door eigen pers? Het zal zeker niet geschieden door vreemde bladen, die ofwel onze eigen noden en belangen niet kennen ofwel om bepaalde redenen in deze kwesties geen positie durven kiezen.

Om deze en zovele andere redenen mag de Mandelbode niet verdwijnen! En... zij zal ook niet verdwijnen!

De Mandelbode wilde graag weten wat de lezers er van dachten. De volgende week kon het blad mededelen dat de reacties positief waren. Maar moest een dergelijk blad niet neutraal zijn? Eén lezer wilde dat, maar daar had de redactie geen oren naar.

“Een dagblad moet neutraal zijn, zo schrijft hij, om al het stadsgebeuren te kunnen weergeven en het moet zeker niet omgeven zijn door een politieke en dan nog eenzijdige opvatting (...)”

In ons nummer van 9 december werd onbewimpeld verklaard, dat de Mandelbode zich zou inzetten voor het bewaren van de zedelijke en kulturele waarden bij ons volk en zich daarbij zou laten leiden door onwrikbare godsdienstige, morele en volkse principes. «De Mandelbode» is steeds een katholiek en vlaams weekblad geweest, en zal dit ook blijven. Zij staat derhalve open voor alle verenigingen en particulieren die deze principes bijtreden. Maar zij zal nooit haar medewerking noch steun verlenen, aan groeperingen en instellingen, die door hun doelstelling of werking deze principes bekampen. Dat kan en dat zal ook niemand van ons weekblad verwachten³⁴.

Er werd in het begin van het jaar ook een nieuw redactiecomité aangesteld³⁵. Bovendien werd er meer aandacht besteed aan de omliggende gemeenten en nam de rubriek 'ongevallen' in belangrijkheid toe. Het nieuwe formaat vanaf 14 april 1961 was geen toeval. Nadat het blad de vernieuwde redactieraad

Cyriel Vanderbeeren aan de snijmachine (1946)

looft voor haar werk van de laatste drie maanden, vervolgt het :

Deze vernieuwing van vorm en inhoud heeft echter ook nieuwe financiële lasten meegebracht, die niet voldoende gecompenseerd werden door de stijging van de oplage en de vermeerdering der inkomsten.

Na een drietal maanden edelmoedige en belangloze toewijding van de nieuwe redactieploeg, heeft het Beheerskomitee van «De Mandelbode» zich dan ook genoodzaakt gezien een nieuwe richting in te slaan. Twee wegen lagen hierbij open. Ofwel «De Mandelbode» eenvoudigweg op te doeken, ofwel samenwerking te zoeken met een bestaand weekblad. De eerste weg zou voor het Beheerskomitee en de redactieploeg de eenvoudigste en de gemakkelijkste geweest zijn. Deze gaven er zich echter rekenschap van dat de Izegemse bevolking, welke spijs alles aan haar eigen weekblad verknocht blijft, hen van gebrek aan verantwoordelijkheidszin zou beschuldigd hebben, indien zij een stuk van het Izegems patrimonium zo maar lankmoedig zouden laten verloren gaan. Daarom werd besloten de tweede weg, die van de samenwerking met een belangrijk gewestelijk weekblad op te gaan. Deze beslissing ligt ten andere in de lijn van de evolutie die zich de laatste jaren voltrekt in ons dag- en weekbladwezen: concentratie en rationalisatie.

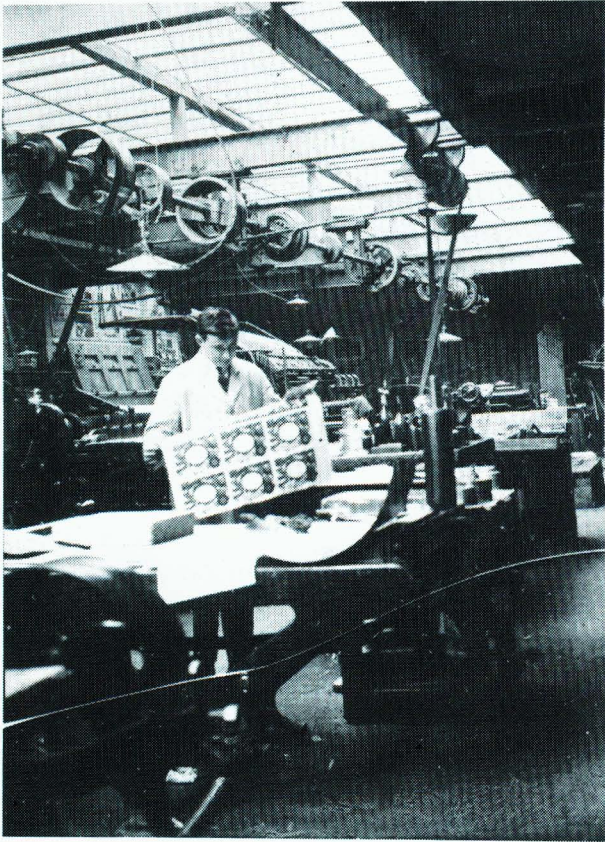
Voor deze samenwerking is de voorkeur van het Beheerskomitee der «Mandelbode» gevallen op het belangrijkste weekblad der provincie West-Vlaanderen, nl. «Het Wekelijks Nieuws» dat, met zijn vier verschillende edities, over gans onze gouw wordt verspreid.

Doorslaggevend bij deze keuze is geweest het feit dat «Het Wekelijks Nieuws» een blad is dat, op ondubbelzinnige manier, dezelfde principes op godsdienstig, politiek, sociaal-ekonomisch en kultureel gebied huldigt, als deze waardoor ook «De Mandelbode» zich steeds heeft laten leiden.

(...)

De Mandelbode hield eind 1961 op als zelfstandig blad te verschijnen. Vanaf begin 1962 verscheen het als editie van Het Wekelijks Nieuws.

Terug naar de drukkerij nu. Na de bevrijding kwam vooral de steendrukkerij samen met de fabricage van papieren verpakkingzakken en dito etiketten al vlug behoorlijk op gang. In 1926 stelde een Duitse lithograaf de steendruk van De Busschere op punt ; in 1928 was dit de taak van Omer Scheldeman uit Roeselare, die zijn beroep geleerd had bij Desclée-Debrouwer in Brugge. Rond 1928 was het al volle

Binnenaanzicht van de drukkerij kort vóór 1930. Aan de handpers een Duitser die de steendruk op punt hielp zetten.

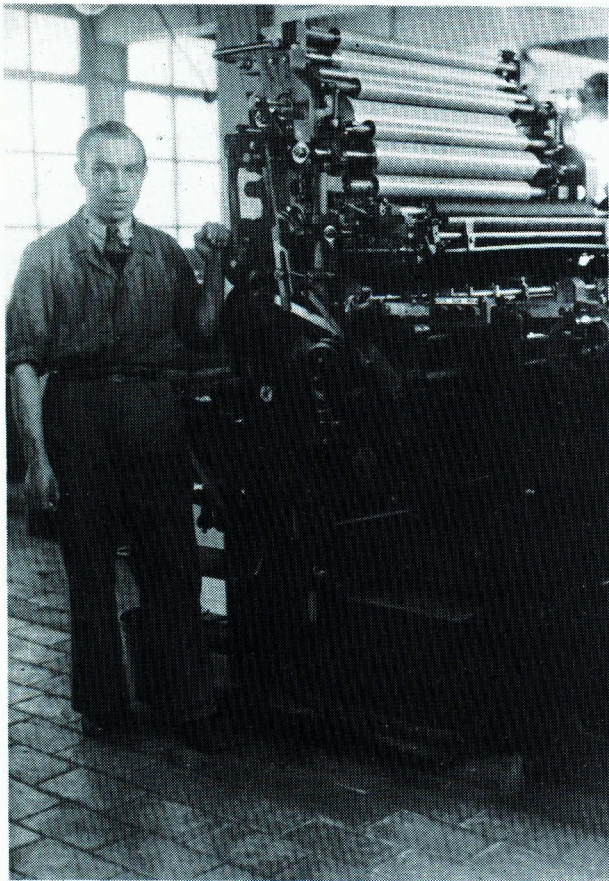
Artistieke firmakaart van de firma De Busschere-Bonte in vijfkleuren chromolithografie. (Repro Strobbe)

BOEK-EN STEENDRUKKERIJ
KLEURDRUK

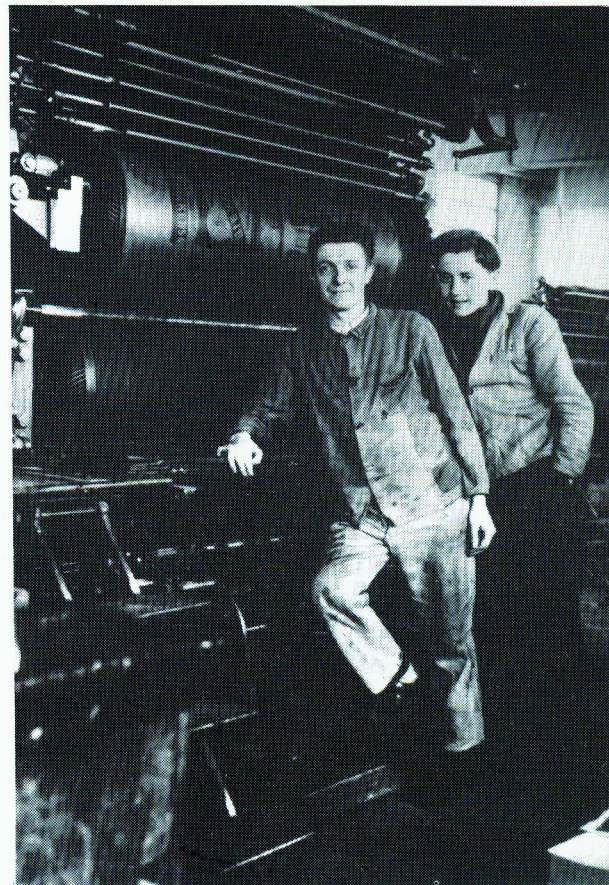
Bijzonderheid van Handelsdrukwerken

- Kunstplakaten
- Reklaamkaarten
- Diplomas ■
- Kleuretiketten
- Katalogen ■
- Aktiën ■
- Plans voor Verkoopingen

J. DE BUSSCHERE-BONTE
97. Rousseleststraat, ISEGHEM

René Ghesquière voor de pas geplaatste "Big Chief"-offsetpers (1946)

André Debacker en Jules Debonne aan de eenkleurige offsetpers die in 1932 geplaatst werd (1946).

drukte. De lithografische afdeling beschikte over 1150 moerstenen en 50 drukstenen voor de drie éénkleuren-lithopersen, waarvan er een formaten van 120 x 85 cm aankon. Er was ook al een 'bronzeuze' – een machine die goudpoederdruk op vellen kon aanbrengen – en een vernismachine, beide 'van goud waard' bij het vervaardigen van sierlijke etiketten.

Als voorname steendrukkerij in de regio werd de drukkerij De Busschere door verscheidene artisten aangezocht voor het drukken van hun litho's. Bekend zijn o.a. twee litho's van Alfons Blomme uit Roeselare, namelijk 'Idylle' (1929), waarmee hij de Romeprijs won, en een portret (95 x 65 cm) van de grote fysicus Albert Einstein, die Blomme ontmoet had aan de Belgische kust en hem een pasfotootje gegeven had.

Vanaf 1930 drong modernisering van het machinepark zich op. Het steendrukken werd vervangen door zinkdruk – de overgang naar de eigenlijke offsetdruk – die bij De Busschere in 1933 zijn

intrede maakte met een éénkleuren-machine. De produktie kon nu op veel hogere snelheid : per uur tot 3000 vel van 120 bij 90 cm. In 1931 nam de linotype (zetmachine) een behoorlijk deel van het handzetwerk over, waardoor het aantal werknemers tijdelijk daalde. Leon De Busschere bediende aanvankelijk zelf de linotype die het zetwerk leverde voor *De Mandelbode*. Al deze vernieuwingen dwongen tot uitbreiding en herinrichting van de gebouwen. In 1938 werd daarmee begonnen.

Van de 36 mensen die omstreeks 1950 bij De Busschere tewerkgesteld waren, kunnen we er hier slechts enkele bij naam noemen. Albrecht T'Joen stond vanaf 1937 achter de linotype. Henri Meirens trad in 1933 in dienst als reprograaf voor het maken van drukstenen en drukplaten. Marcel Nuijttens leerde van hem het vak en was zelf werkleider van 1961 tot 1981. De afdeling typografie stond o.l.v. Maurice Vandenberghe. Cyriel Vanderheeren was snijder en meestergast. De steen- en offsetdrukkers

BOEK- en STEENDRUKKERIJ
Kleurendruk

J. DE BUSSCHERE-BONTE

Telegramadres:
DE BUSSCHERE-BONTE-ISEGHEM
HANDELSREGISTER KORTRIJK N° 1625
POSTCHECKREKENING N° 12.502
TELEFOON 318

Oud Huis J. DOOMS, Gesticht in 1870

ETIKETTEN-AFFICHEN
REKLAAMKAARTEN
HANDELSDRUKWERKEN

Iseghem

ROUSSELARESTRAAT, 99

Schuldig M

*Voor verkoop en levering der volgende koopwaren verzonden op
risico en gevaar van den koper betaalbaar te Iseghem comptant*

Buitenaanzicht van de drukkerij met bureau en magazijn, na de verbouwing in 1946

waren Joseph Feys³⁶, René Ghesquière, André Debacker en Roger Verbeke. Leon Dierickx uit Brussel plaatste in 1960 de fotografische toestellen, zodat de drukplaten vanaf dat ogenblik langs fotografische weg konden worden aangemaakt.

ETABL[ISSEMENTEN]

DE BUSSCHERE-BONTE³⁷

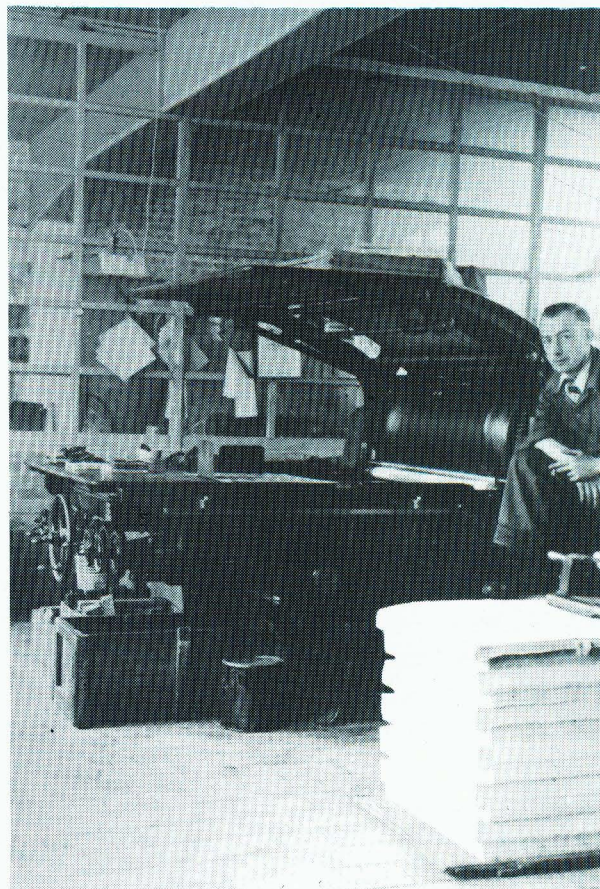
August, Léon, Joseph en Eugène De Busschere
Later Marc Hanssens-Debusschere

Jacques De Busschere had vier zonen. Ze werden alle vier in Izegem geboren. August – wettelijk Jacobus Augustin – zag er het levenslicht op 5 mei 1902 en overleed er als weduwnaar van Cécile Vuylsteke op 19 december 1982. Léon werd geboren op 10 december 1903, bleef ongehuwd en stierf in zijn geboortestad op 26 januari 1986. Joseph, de derde zoon (°29 oktober 1905) en een geboren tekenaar was ook niet getrouwd. Hij overleed in Gent op 28 december 1948. Zijn dood betekende een zware slag voor het bedrijf. De jongste zoon, Eugène, kwam op 10 juni 1909 op de wereld. Hij trouwde met Maria Ghekiere uit Sint-Eloois-Winkel en stierf in Izegem op 17 december 1961.

Jacques – in de volksmond Jakske – De Busschere overleed in Kortrijk op 7 oktober 1947, nadat hij de zaak 35 jaar lang had geleid. Hij had zijn vier zoons echter grondig voorbereid op hun taak in het bedrijf. Hij stuurde ze naar het toonaangevend *Enseignement Supérieur Professionnel et Artistique Ecole St.-Luc* in Doornik. August studeerde af als lithograaf, Léon werd typograaf, Joseph behaalde het diploma van grafisch tekenaar. Eugène tenslotte bekwaamde zich in boekhouding en zou de handelsvertegenwoordiger van de zaak worden. In 1940 waren de vier zonen al bedrijvig in de zaak, maar toen werden ze ook deelgenoot. In dat jaar werd er namelijk een personenvennootschap opgericht onder de gedeponeerde naam “Etablissements De Busschere-Bonte”, waarvan vader Jacques en zijn vier zonen deel uitmaakten.

Het bedrijf was nu gewapend om de tweede wereldoorlog zonder al te veel kleerscheuren door te komen. Kort na de wapenstilstand werden er zelfs al plannen gemaakt voor uitbreiding en vernieuwing. Resoluut werd er geïnvesteerd in de verdere over-

schakeling naar offset. In 1946 werd er een éénkleurenpers geïnstalleerd en het jaar daarop een tweekleurenpers: een Roland die op formaat 96 x 70 cm. drukte. Het drukken van uitgestanste etiketten, vooral voor voedingswarenverpakking, vierde hoogtij. Het cliënteel strekte zich uit over heel België. Zowel de lokale borstel- als de plaatselijke schoen- en nijverheid bracht ook werk aan. Na de dood van Jacques De Busschere ging het beheer van de zaak over in handen van August, die hoofdzakelijk be-

De achterkant van de platte steendrukkers met Emiel Barrezele (1946)

drijfsleider was, en van Eugène, die het vooral als handelsvertegenwoordiger waarmaakte en ook het toezicht op de boekhouding op zich nam.

In 1961 overleed Eugène De Busschere. August stond nu vrijwel alleen voor de zaak. Hij beschikte echter over een groep onderlegde en gedisciplineerde medewerkers die op tijd opgeleid werden om steeds maar nieuwe druktechnieken aan te kunnen. Een

niet te onderschatten ommezwaai was de radikale overstap, in 1962, naar het fotografisch aanmaken van de offsetplaten. Het gewone en meekleuren-drukwerk, in de traditie van de drukkerij, konden ze voortaan met brio aan : etiketten, verpakking, folders, affiches, publiciteitsdrukwerk e.a. En toch. Naast de hoge, vliegensvlugge maar soepel lopende moderne offsets, werd de grote oude platte typopers, waar houten letterblokken in gemonteerd lagen, af en toe nog wel eens ingezet om *De Mandelbode* en de gele reuzegrote affiches voor notariële verkopen te drukken. Een trouwe degel stond in voor de aanmaak van 'klein werk' zoals rouwbrieven, naamkaartjes, bidprentjes, huwelijksaankondigingen, klein handelsdrukwerk en zo meer. Een vleugje nostalgie? Of beter, een dienst voor dagelijks gebruik van jan en alleman.

In 1971 kreeg August De Busschere een vennoot naast zich : zijn schoonzoon Marc Hanssens, geboren op 26 november 1937 in Wevelgem en op 9 juni 1967 in Izegem getrouwd met Rita Debusschere. Als technisch ingenieur had hij zich op zijn intrede in het drukkersbedrijf grondig voorbereid bij de machinebouwfirma Roland in Offenbach in Duitsland. Verdere opleiding in management moest hem helpen om zich vlug voor het bedrijf klaar te stomen. Toen Marc Hanssens het bedrijf volledig overnam, besloot hij het machinepark verder aan te passen aan de eisen van een moderne drukkerij, afgestemd op de traditie van het bedrijf. Zo werd o.m. een procedé voor zelfklevende etiketten ingevoerd. In 1982 deed een vierkleuren-offset haar intrede. Deze Roland kon op formaat 96 x 70 cm drukken. Dat noopte tot een nieuwe aanpassing en uitbreiding van het pand.

De economische recessie van 1973 sloeg echter hard toe. De concurrentie was nog aangescherpt. Er werd uitgezien naar een partner om te kunnen overgaan tot de nodige kapitaalverhoging en de dringende nieuwe investeringen. Verscheidene aanvragen bleven onbeantwoord. Het onvermijdelijke gebeurde. Op 31 december 1983 besloot Marc Hanssens de boeken bij de handelsrechtbank van Kortrijk neer te leggen. Onder curatele werd nog tot 7 februari 1984 voortgewerkt door de 18 arbeiders en 5 bedienden.

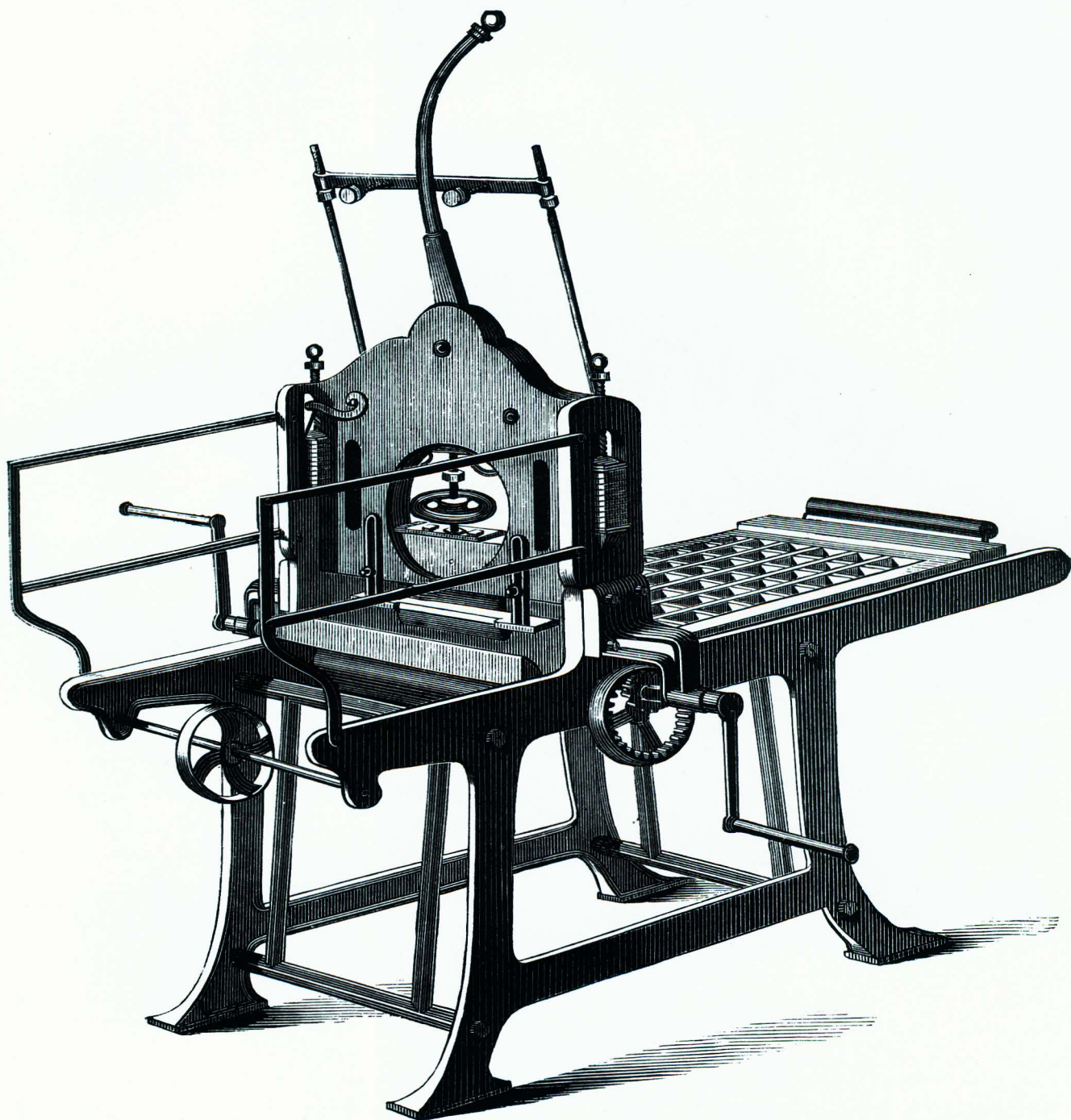

Lithografische handpers, met Marcel Nuijttens (1946)

R.B.M. EUROPA nv³⁸

De nieuwe eigenaar, al eerder, maar vruchteloos tot partnership aangezocht, was de drukkerij R.B. Macmillan Ltd, Manufacturers of Precise Labels, Rowditch Printing Works, uit Derby (Groot-Brittannië), die de opgekochte drukkerij de naam R.B.M. Europa nv meegaf.

Drie bedienden en acht arbeiders konden aan de slag blijven. In het begin werd er, hoe moeizaam ook, vooruitgang geboekt. Vroegere klanten werden teruggewonnen, nieuwe aangetrokken. De werknemersploeg kon aangroeien tot zijn vroegere bezetting, een goede twintig man. De vreugde was echter van korte duur. De Britse eigenaars en beheerders hadden zich op de keiharde Belgische drukkersmarkt verkeken. De prijzen van R.B.M. Europa nv waren niet concurrentieel en daardoor was de jaaromzet niet groot genoeg. Op 1 mei 1986 kreeg het personeel vooropzeg. Op 6 juni 1986 werd de faling uitgesproken en elke activiteit beëindigd. De nestor van de Izegemse drukkerijen had opgehouden te bestaan. De eer van de oudste drukkerij van de stad te zijn, kwam voortaan de Drukkerij Strobbe toe.

Dergelijke steendruk- of lithografische persen met hefboom voor proef- en vermenigvuldigingsdrukken en kleine oplagen bevonden zich in de Drukkerij De Busschere-Bonte. Het laatste exemplaar werd verkocht enkele maanden vóór het faillissement van R.B.M. in 1986.

Doc. en repro Strobbe

Artistieke tekening van Jaak Verboven[†] uit de jaren vijftig, die gedurende enkele jaren als firmalogo werd gebruikt. In 1975 werd ze herwerkt en afgedrukt op de kapt van "Levensboom van de Familie Strobbe 1556-1975" van de hand van Hilaire Strobbe[†] (Beernem, 1975).

3. De oudste nog bestaande drukkerij : honderd jaar Drukkerij Strobbe (1890-1990)³⁹

Gestart als een klein familiebedrijf, maakte de Drukkerij Strobbe spoedig naam binnen de grafische sector. Tot 1924 oogstte de firma roem als uitgever van periodieken als *De Luchtode* en *Sportvriend*. Vanaf de jaren 1920 profileerde de Drukkerij Strobbe zich als commerciële drukkerij, waarbij vooral het boekhoudingsdrukwerk grote faam genoot. Dankzij deze specialisatie kwam het bedrijf tot grote bloei. In de jaren zestig specialiseerde de firma zich in de formulierendruk. Bij het grote publiek verwierf het bedrijf vooral bekendheid door zijn kalenderuitgaven en vooral door *De Druvelaar*, die onder de leiding van Anton Strobbe een oplage van meer dan 500.000 exemplaren bereikte. Honderd jaar na de oprichting telt de Drukkerij Strobbe 120 werknemers en realiseert ze een omzet van 450 miljoen frank. Het is een gezond bedrijf met groeimogelijkheden, dat echter ook zijn moeilijke periodes gekend heeft.

DRUKKERIJ STROBBE GEBROEDERS

Eind 1890 besloten Aloïs (Emelgem, 31 augustus 1866 - Wingene, 9 april 1942), Joseph (Emelgem, 28 maart 1868 - Izegem, 2 februari 1920) en Cyriel Strobbe (Emelgem, 6 februari 1874 - Drongen, 18 september 1964) zich zelfstandig te vestigen. Ze werkten toen all drie bij J. Dooms, maar kregen een loongeschil met hun baas en namen ontslag. Ook broer Henri Strobbe (Emelgem 14 januari 1870 - Izegem 9 november 1961) was bij de stichting betrokken. Voordat Aloïs Strobbe bij J. Dooms leerde drukken, had hij enkele maanden als ongediplomeerd onderwijzer gewerkt. Misschien verklaart zijn interesse voor pedagogie waarom hij de uitgever zou worden van een onderwijsblad dat vanaf 1 januari 1910 verscheen onder de titel *De Hulponderwijzer* en vanaf 11 november 1910 als *De Onderwijzer*.

De aankondigingsbrief dateert van 27 december 1890. "*Wij hebben de eer UEd. te laten weten dat wij ons alhier komen te vestigen, in de Bruggestraat, 10, als Boekdrukkers en -binders. Diensvolgens nemen wij de vrijheid ons aan UEd. te bevelen voor het uitvoeren van alle slach van Drukwerken, het maken van Registers en verbinden van boeken. Wij zullen ook voorzien zijn van alles wat den Papierhandel betreft, alsook van*

Kantoor- en Schoolbehoefden. (...)". "*Al ons materiaal : pedale⁴⁰, handpers en snijmachientje, stond in een groote kamer. In 't midden ne groote kachel die met cokes brandde dag en nacht, 't was noodig ook. De winter duurde negen weken lang zonder ophouden. Alhoewel onze kachel zin beste died, waren we toch verplicht een petroolvuur te koopen om onder de pedale te stellen, zonder konden we niet werken*", schreef Cyriel Strobbe later over deze beginperiode.

De Drukkerij Strobbe beschikt echter over bidprentjes van 1873, 1877, 1883, 1884 en 1885. In 1873 was de oudste van de gebroeders Strobbe pas zeven jaar! Onderzoek wees uit dat het hier niet gaat om fictieve personen, maar waarschijnlijk om zetmodellen die in de beginperiode van de drukkerij gemaakt werden.

De Drukkerij Strobbe Gebroeders genoot aanvankelijk weinig vertrouwen bij de klanten. Het orderboekje bleef leeg. Cyriel Strobbe meende later dat ze geboycot werden, omdat ze bij de gemeenteraadsverkiezingen voor de liberalen werkten. Maar ook vanuit liberale hoek kwamen er weinig opdrachten. Zo deed Jean Dooms nog steeds het drukwerk voor de Grétrykring. De enige klanten waren enkele liberale fabrikanten. Duizend werkboekjes voor schoenfabrikant Pol Decoene vormden de eerste grote order; ook nu nog verkoopt de Drukkerij Strobbe dergelijke 'loonboekjes voor thuiswerkers'. Het was onderpastoor Léopold Slosse die de drukkerij uit de startblokken hielp. De stambomen die hij in zijn vrije tijd maakte, liet hij bij Strobbe drukken; enkele ervan bevinden zich nog steeds in het bedrijfsarchief. Dank zij hem volgden nog andere bestellingen.

Het bedrijf groeide en het pand in de Brugstraat 10 werd te klein. Een ruimer 'woonhuis met afhankelikheden en werkwinkel' in de Brugstraat 19 werd vanaf 1 december 1894 gehuurd van juffrouw Virginie Defauw tegen een pacht van 'twee sommen ieder van 225 frank na verloop van elke zes maanden' en dit voor een termijn van 3, 6 of 9 jaar. Volgens de lithografische omzendbrief die de verhuizing bekendmaakte, legde het bedrijf zich toe op de "uitvoering van alle slach van Boek-, Steen- en Kleursteendrukwerk, alsook het maken van Registers".

Rue de Bruges, 19,

(Près de la Station)

Strobbe Frères

IMPRIMERIE · LITHOGRAPHIE

PAPETERIE

Fournitures Classiques & de Bureau

FABRIQUE
DE REGISTRES

RELIURE

MAGASIN DE :

CARTON

DE TOUS GENRES

PAPIERS D'EMBALLAGE

en Rames et en Rouleaux

PRESSES A COPIER

ENCREs

DE TOUTES MARQUES

Bibliophytes & Classeurs

PLOMBs ET

PINCES A PLOMBER

COPIES DE LETTRES

Plumes & Crayons

de toutes marques

ARTICLES DE DESSIN

OBJETS DE PIÉTÉ :

LIVRES DE PRIÈRES,

CHAPELETS, ETC.

Albums de tous genres

Cartes à Jouer

Cartes Géographiques

Izegem, le 19 Juli 1901

Mijnheer Ed. Werbrouck *W* Doite
pour ce qui suit :

Loz. Pachbeekjes "Vereenigde
Grouteigenaars" f 10 00

V. Doran Vrouw Strobbe

Enig bewaarde briefhoofd "Strobbe Frères", rond de eeuwwisseling
nog gevestigd in de Brugstraat 19. Let op het grote aanbod van
kantoorartikelen (Strobbe-archief, schenking R. Werbrouck).

Daarnaast echter waren de Strobbes ook actief in de duivensport. Sinds 1889 verkochten ze duivensportartikelen⁴¹. Cyriel Strobbe ontdekte zelfs in het Duitse Schwenningen de eerste drukker-constateur. Hij introduceerde deze uitvinding van F. Benzing in België en verbeterde de mechaniek, zodat de constateurs beter tegen fraude beveiligd waren. Let wel, enkel de mechaniek werd uit Duitsland geïmporteerd, de houten kistjes waarin de constateurs gevat waren, werden in Izegem vervaardigd. Hiervoor nam de Drukkerij Strobbe speciaal een schrijnwerker, nl. Edmond Pareit uit Emelgem, in dienst. Wellicht kwam de drukker-zelfbestatiger Benzing-Strobbe in 1901 op de markt⁴². Het toestel kende veel succes in België, Nederland, Frankrijk, Engeland en zelfs Amerika. Het was de enige betrouwbare constateur die in kleurinkt dag, uur, minuut en seconde van aankomst van alle duiven weergaf.

Op 31 augustus 1905 werd de Naamloze Maatschappij Benzing-Strobbe opgericht. De maatschappelijke zetel was gevestigd in Izegem en Aloïs Strobbe

was afgevaardigd beheerder. De maatschappij werd gesticht om de aankoop, verkoop en verhuur van de constateurs te bevorderen. Het kapitaal bedroeg 200.000 frank en was verdeeld in 2000 kapitaal-aandelen van 100 frank. Er waren 32 aandeelhouders; 18 van hen waren afkomstig uit Izegem, 4 uit andere Vlaamse steden, 9 uit Frankrijk en 1 uit Duitsland. Aloïs Strobbe was de grootste aandeelhouder met 246 aandelen.

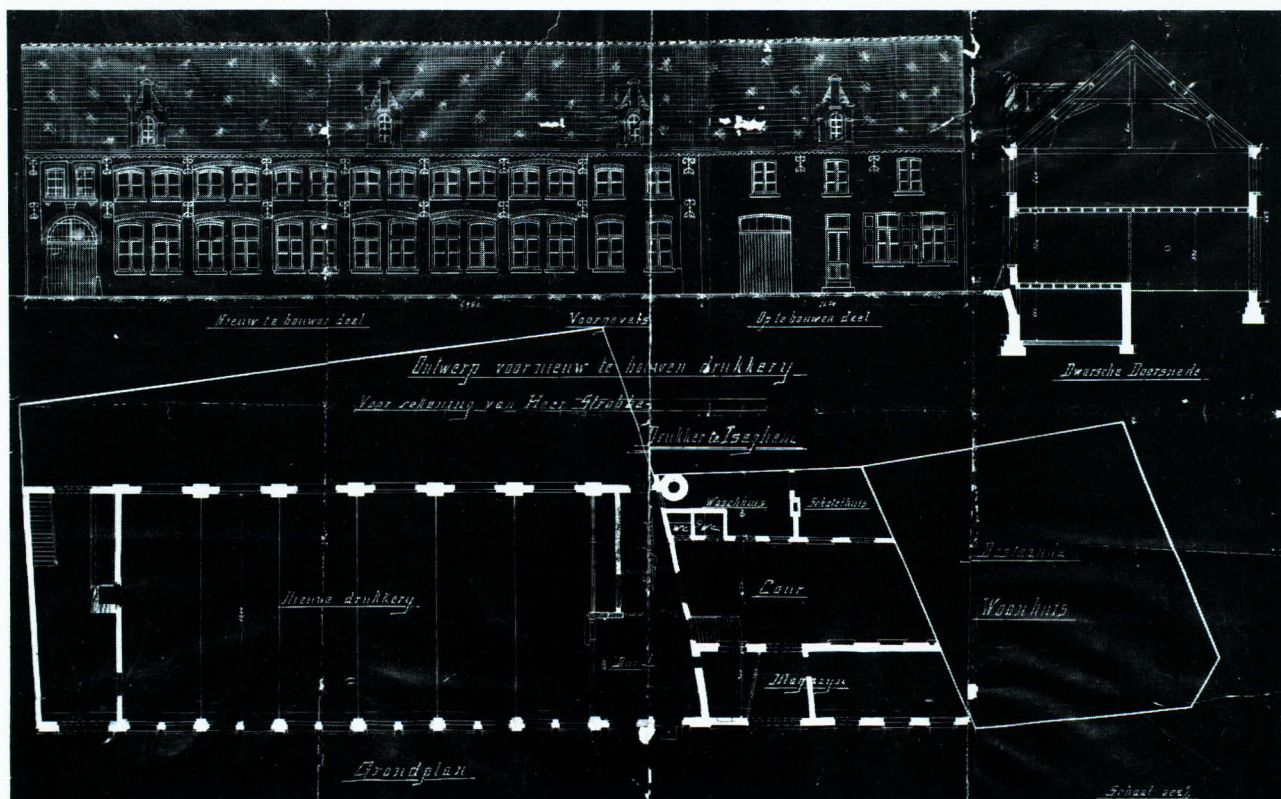
Ongeveer gelijktijdig startte Joseph Strobbe met een duivenvergezelligingsdienst, eerst in het hotel 'Coq d'or' op de Grote Markt, later in het hotel 'Royal' in de Stationsstraat⁴³.

DRUKKERIJ A. STROBBE-HOORNAERT

De drukkerij werd, wellicht op hetzelfde ogenblik, omgedoopt tot Drukkerij A. Strobbe-Hoornaert. Aloïs was in 1892 getrouwd met Maria Hoornaert uit Roeselare. Bovendien was hij de enige van de vier broers die zich nog met drukken inliet. Broer Henri was met de fabricatie van schoendozen begonnen.

Aloïs Strobbe bleef van nabij bij de duivensport betrokken, want in 1893 verscheen het eerste nummer van *De Luchtbode*⁴⁴. Het weekblad informeerde de duivenliefhebbers over de wedstrijden die 's zondags plaats zouden vinden. Het nam ook de uitslagen van de vorige zondag op en publiceerde regelmatig populair-wetenschappelijke artikels. Van 1898 tot 1909 verscheen er ook een Franstalige editie, bestemd voor de grensstreek: *Le Messager Aérien*. Voor het opstellen en vertalen van artikels werd een bediende uit Roubaix aangeworven. Het weekblad kwam na de eerste wereldoorlog in de handen van een Gents vennootschap en verscheen voor het laatst in 1946⁴⁵.

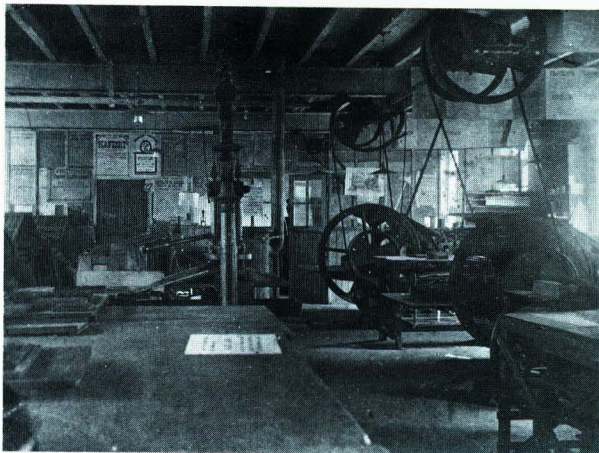
De drukkerij bleef groeien. Gelukkig kon Aloïs Strobbe in 1904 het woonhuis op de hoek van de Kasteelstraat en het Baertshof kopen⁴⁶. De nieuwe drukkerij met een grondoppervlak van 340 m² werd gebouwd in de tuin van notaris Wauthier. In september 1904, op kermiszaterdag, begon men met de bouw. Architect was Jules Vercoutere, aannemer Alfons Desmet en schrijnwerker Charles-Louis Hoornaert, de schoonbroer van Aloïs Strobbe. Het nieuwe gebouw stond op een perceel van 5,15 aren.

Reproductie van de "Blauwdruk" van het originele plan van architect Jules Vercoutere voor het drukkerijgebouw opgetrokken in 1904. Toen werkte het repressysteem voor planafdruk nog positief-negatief.

Op het gelijkvloers was de drukkerij ondergebracht, op de verdieping maakte men de duivensportartikelen en de zolder vormde de werkplaats voor de schrijnwerker die de kastjes voor de constateurs timmerde.

Op kerstavond 1904 werd de nieuwe drukkerij in gebruik genomen en op nieuwjaarsavond was ook de winkel ondergebracht in de Kasteelstraat 1. Het was een voor die tijd zeer moderne drukkerij. Een oud-werknemer, Antoon Meersseman, herinnerde zich nog hoe hij onder de indruk was, toen hij als jongeman na zijn militaire dienst in 1907 bij Strobbe aan het werk ging: *“Bij mijn aankomst had ik geen ogen genoeg om te kijken naar die moderne werkhuizen met elektrische verlichting, met ontelbare letterkasten en vele drukpersen elektrisch bewogen. ’t Was een hemels genoeg en er te werken, onder beleid en waakzaamheid van vader en moeder Strobbe, daar heerste orde, netheid, stiptheid, tucht; doorheen het geronk der machines, trilde de vreugde van het werk”*⁴⁷.

De werkplaats aan het Baertshof in een opname van juni 1918. Links de zetbokken, rechts twee cilinderpersen met aandrijfwerk en zijaanzicht van de Lejeune handpers met leeuw. Laatstgenoemde bevindt zich in het bedrijfsmuseum.

Groepsfoto van het beheer en het personeel (24 mei 1910). In het midden: Aloïs Strobbe en echtgenote, uiterst rechts: medestichter Cyriel Strobbe.

De drukkerij kende een gestadige groei. Terwijl ze in 1890 gestart waren met 4 man – de vier gebroeders – werkten er in 1895 al 10. In 1910 stelde Aloïs Strobbe 19 mensen te werk en aan de vooravond van de eerste wereldoorlog telde het bedrijf al 23 werknemers. Uit brieven aan potentiële kredietverschaffers blijkt dat de zaken zo goed gingen dat A. Strobbe in 1907 overal leningen poogde los te krijgen om de zaak te kunnen uitbreiden.

voorouders zich zo weinig voor sport interesseerden. Pas vanaf 1880 begon de burgerij aan sport te doen. Gelijktijdig ontstonden de eerste sportblaadjes, maar ze waren voor een elitair publiek bestemd. Jan Modaal had geen tijd om sport te beoefenen, geen geld om sportbladen te kopen en hij kon vaak niet eens lezen. Pas naarmate de levensomstandigheden voor de kleine man verbeterden, drong de sport en de belangstelling ervoor in alle klassen door.

Firmakaart uit 1916. De vele lettersoorten moesten de kwaliteit van het huis weergeven. Voor "Brussel" moest de tekst uiteraard in het Frans worden opgesteld, het oprichtingsjaar werd een jaartje vervoegd en de Kasteelstraat werd Avenue...

Op 5 maart 1909 startte Aloïs Strobbe-Hoornaert met een tweede sportblad: *Sportvriend*. 1908 was nochtans een jaar van liquiditeitsproblemen en Strobbe zag zich toen genoodzaakt leningen aan te gaan bij banken, verzekeringsmaatschappijen, particulieren en vrienden. Oorzaak van de financiële moeilijkheden was de algemene economische crisis, waardoor vele klanten hun rekeningen niet meer konden betalen en het orderboekje verminderde.

Sportvriend mag beschouwd worden als het eerste meer algemene Vlaamse sportblad en vormde de bakermat van de Vlaamse sportjournalistiek. De belangrijkste medewerker was Karel Steyaert, beter bekend onder zijn pseudoniem Karel van Wynendaele⁴⁸. Nu sport en sportverslaggeving vandaag de dag niet meer uit het maatschappelijk leven weg te denken zijn, is het misschien vreemd vast te stellen dat onze

Aloïs had met publicaties als *De Luchtbode* en *Sportvriend* een gat in de markt ontdekt. Op 12 juli 1909 bedroeg de oplage van *Sportvriend* al 15.000 exemplaren, verspreid over Vlaanderen, Antwerpen en Brussel. Met uitzondering van duivenwedstrijden namen de meeste kranten nauwelijks sportuitslagen op en van echte sportrubrieken was er nog helemaal geen sprake. Niet alleen weigerden ze halsstarrig sportberichten in te lassen, in hun editoriaalen voerden ze vaak een kruistocht tegen de sport. De Franstalige, vnl. liberale, bladen daarentegen publiceerden wel lange rubrieken over allerlei sporttakken en werden in Vlaanderen gretig gelezen. *Sportvriend*, grotendeels met wielersport gevuld, kreeg een behoorlijke weerklank. Veel meer dan uitslagen en pronostieken – zelden beschouwingen – vond men er niet in. Toch betekende het blad voor vele medewerkers de aanloop tot een goedgevulde loopbaan als sportjournalist.

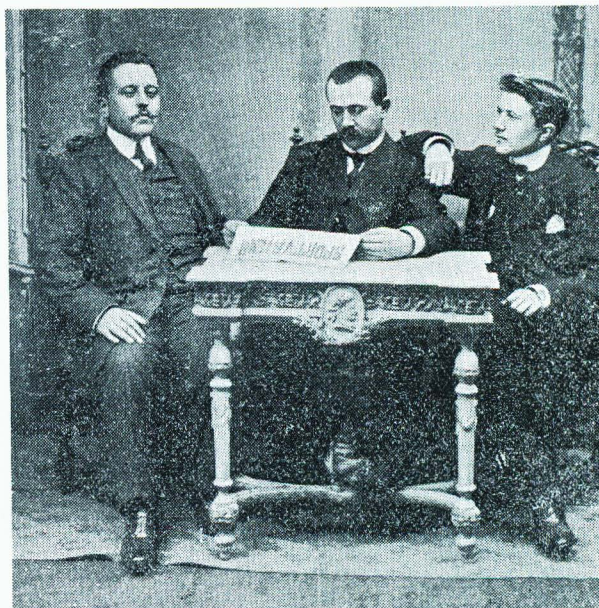
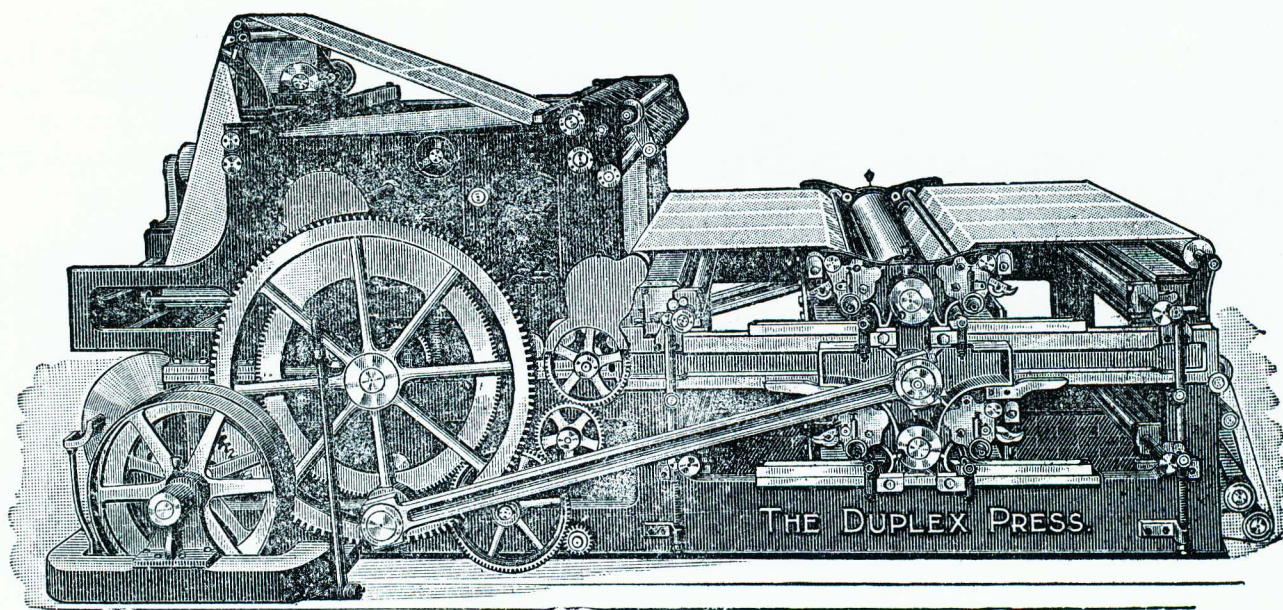

Foto van de redactieleden van "Sportvriend". V.l.n.r.: Leon Van den Haute, "de Brusselse briefwisselaar", Aloïs Strobbe, de stichter van het blad, en Clara, "die met zijne eenvoudige, groote ziel, zulke schoone dingen wist te zeggen". Andere medewerkers van het eerste uur waren Jan Debouwer, August Crochon en Karel van Wynendaele (pseudoniem van Karel Steyaert). Met z'n allen ijverden ze voor het gebruik van de "Vlaamsche" taal, "de ziel van het volk".

Reproductie van Strobbes "Sportvriend". Vanaf november 1910 werd deze krant gedrukt op een vlakke rotatiepers, de zogenaamde "Duplex Press". De drukvorm was vlak, het papier werd gevoed vanaf de bobijn en de gedrukte papierbaan werd automatisch gevouwen en gesneden aan 6000 exemplaren per uur (archief Drukkerij Strobbe).

Aanvankelijk werd *Sportvriend* gedrukt met een platte drukpers 'Frankenthal'. De bestaande machines konden evenwel de stijgende oplage niet bijhouden. Aloïs Strobbe wou daarom een 'Duplex' vlakke rotatiepers en een 'Monoline' zetmachine kopen. Zelf kon hij dit niet financieren en hij moest dus uitzien naar geldschieters. Hiermee begon een jarenlange periode van financiële problemen. Hij had heel wat moeite om de nodige leningen bijeen te krijgen en niet zelden kon hij de intresten niet betalen. In augustus 1911 gingen de zaken zo slecht dat Strobbe zelfs plannen maakte om Izegem te verlaten en elders opnieuw te beginnen, zo leren we uit een brief aan zijn bankier Delaere. De bank meende dat de drukkerij op sterven na dood was en weigerde bijgevolg nog verder krediet te verstrekken. Zelfs voor de lopende kosten kreeg Strobbe er geen meer. Het voortbestaan van de drukkerij hing echter voornamelijk af van het succes van *Sportvriend*, al mogen

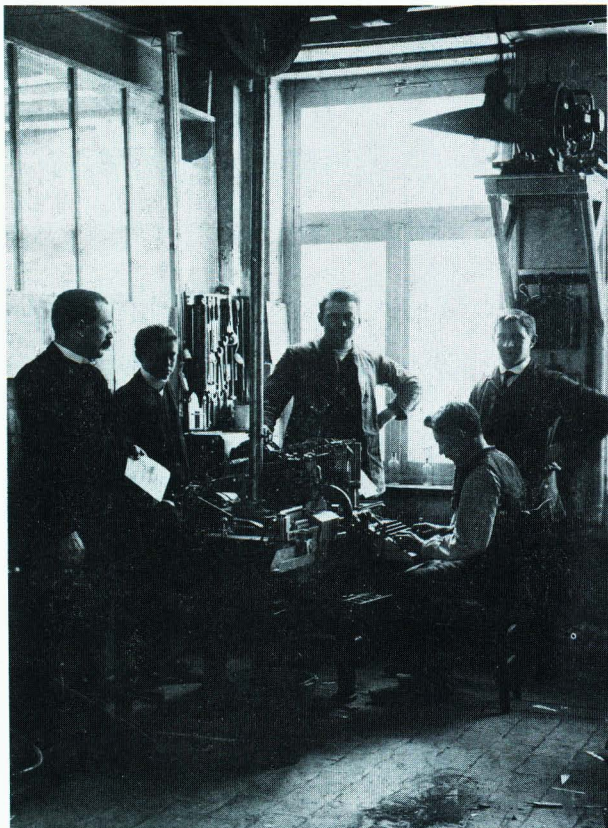

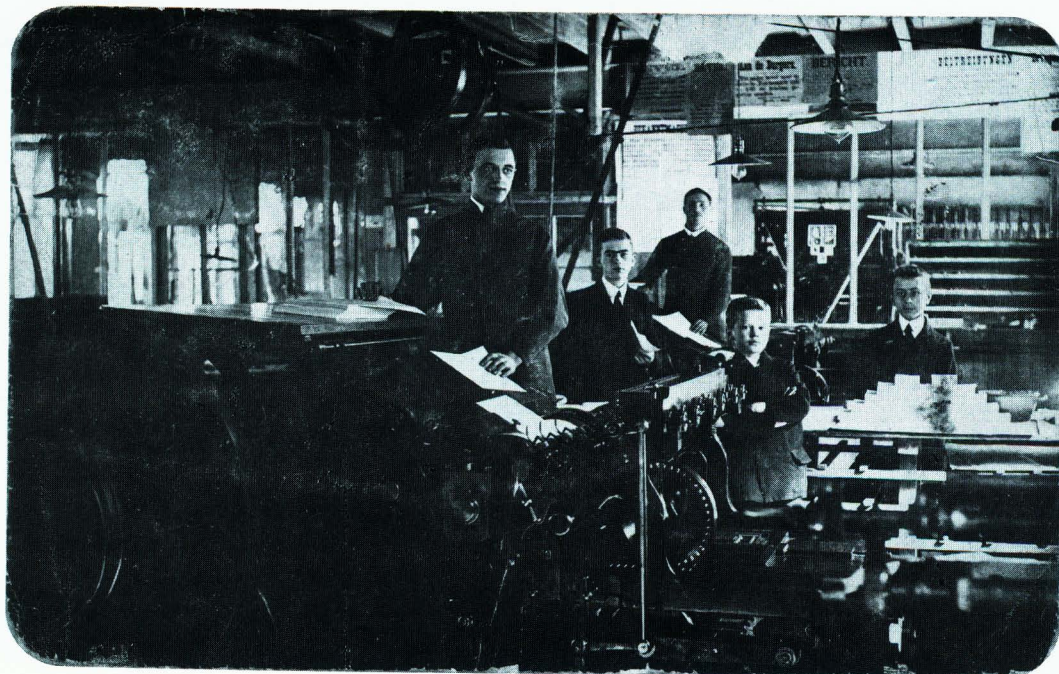
Foto uit 1910 van de pas geïnstalleerde Monoline-regelzetmachine van de Monoline Maschinenfabrik Berlin S.W.
v.l.n.r.: Aloïs Strobbe, zijn oudste zoon Joseph, de Duitse monteur, Antoon Meersseman aan het klavier en de "comptable" Gaston. De complete installatie en de elektrische motor voor het aandrijfwerk worden bewaard in het bedrijfsmuseum.

we niet uit het oog verliezen dat het bedrijf nog steeds en vooral allerlei gelegenheids-, kantoor- en boekhoudingsdrukwerk maakte.

Eigenlijk overschreed *Sportvriend* de mogelijkheden van Aloïs Strobbe. Op het gebied van de verkoop was het blad een enorm succes. Daardoor ontstond er een tweede probleem: de belangstelling voor Vlaamse sportjournalistiek nam toe, zodat er concurrentie opdook! De uitgevers van het katholieke orgaan *Patria* in Brussel, o.l.v. August Demaegd, burgemeester van Halle, wilden de invloed van de Franstalige bladen in Brussel indijken. In *Sportvriend* zagen ze daartoe een middel. In de loop van 1912 benaderden ze Strobbe om zijn blad over te nemen. Op de eis van Strobbe dat *Sportvriend* zijn bezit zou blijven, sprongen de onderhandelingen af. De mensen van de *Patria* begonnen vanaf 12 september 1913 met een eigen blad: *Sportwereld*, later een onderdeel van *Het Nieuwsblad*. Om zich tegen deze plannen te wapenen, stelde Strobbe op 14 augustus 1912 aan zijn vroegere vijand *La Dernière Heure* voor om op het gebied van de nieuwsgaring samen te werken. Of die samenwerking ook daadwerkelijk tot stand kwam, kon niet worden achterhaald.

De Brusselse *Sportwereld* mikte niet alleen op hetzelfde lezerspubliek als de Izegemse *Sportvriend*, maar kocht bij de meest toonaangevende bladen van dat ogenblik sportjournalisten weg. De Brusselse groep had nu eenmaal meer mogelijkheden dan de andere Nederlandstalige sportorganen. Die hadden een beperkte regionale afzet, vaak slechts één editie per week en medewerkers die schrijven als een hobby zagen. Aangelokt door een hoger loon en vooruitzichten op een bloeiende carrière, stapten verscheidene medewerkers naar het nieuwe blad over. Aloïs Strobbe verloor zijn belangrijkste journalisten. Daardoor kwam de nieuwsgaring van *Sportvriend* in het gedrang en raakte het blad in nog grotere financiële problemen. Tot overmaat van ramp werd de drukkerij in 1912 ook door een werkstaking getroffen.

In een andere poging om de concurrentie het hoofd te bieden, wou Aloïs Strobbe de redactie van *Sportvriend* naar Brussel overbrengen. Hij hoopte daar gemakkelijker aan nieuws te geraken. Dit plan ging blijkbaar niet door, want in een brief van 24 juni 1913 liet hij aan de bank Delaere weten dat hij de productie van *Sportvriend* naar Gent overgebracht had

*Fotografische
briefkaart anno
november 1915 met
binnenaanzicht van
het drukkerijatelier.
v.l.n.r.:
de "eerste" drukker
Jozef Werbrouck,
Amand Strobbe,
drukker Bourgeois,
de 11-jarige
Gabriël Strobbe en
de 15-jarige
Anton Strobbe.*

goudstempeldruk. Na 1947 was hij verantwoordelijk voor de façonnageafdeling. Ook Gerard Strobbe (Izegem, 19 maart 1899 - aldaar, 7 oktober 1977) begon zijn loopbaan in 1914. Tijdens de eerste wereldoorlog stond hij in voor het weinige drukwerk en hij leidde de handelsverkoop. Na zijn legerdienst in 1924 stond hij aan het hoofd van de administratie en de aan- en verkoop. Anton Strobbe (Izegem, 9 juni 1900 - aldaar, 2 juni 1990) begon als drukker in 1915. Als hoofd van de technische dienst was hij verantwoordelijk voor de typografische vormgeving, de zetterij en de drukkerij, maar ook voor de aanwerving en opleiding van nieuw personeel. Vanaf 1942 had hij eveneens de redactie van *De Druivelaar* in handen. Gabriël (°Izegem, 15 april 1904), de jongste broer, maakte in 1926 zijn intrede. Onder zijn beheer werd de Drukkerij Strobbe een begrip op het gebied van boekhoudingsdrukwerk.

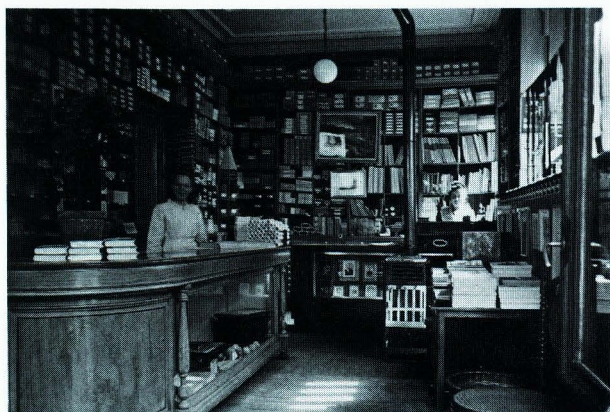
Ook de vrouwelijke Strobbes hielpen het bedrijf mee uitbouwen. De vrouw van Aloïs Strobbe, Maria Hoornaert (Roeselare, 11 mei 1866 - Izegem, 14 maart 1953) was vanaf haar huwelijk tot enkele jaren voor haar dood actief in de winkel. Zij werd bijgestaan door haar dochters Marguerite (Izegem, 6 januari 1896 - Ieper, 8 augustus 1953) en Antoinette (Izegem, 17 februari 1907 - Gent, 26 mei 1962). Marguerite deed samen met haar broer Gerard de handelsverkoop, maar verliet in 1924 de zaak om karmelites te worden. Antoinette nam haar taak over,

tot ze in 1960 wegens ziekte moest stoppen. Ook enkele echtgenotes van de Strobbes waren in de firma werkzaam. Lia Verkarre (Izegem, 18 februari 1903 - 20 november 1979), de vrouw van Amand Strobbe, werkte in de façonnage tot 1 mei 1961. Laura Debever (°Torhout 14 oktober 1912), gehuwd met Gerard Strobbe, was van augustus 1931 tot 1 mei 1961 bediende in de administratie. En de echtgenote van Gabriël Strobbe, Josepha Jaspers (°Antwerpen 24 maart 1917), werkte van november 1948 tot 1 mei 1961 in de loonadministratie.

Over de periode tussen beide wereldoorlogen kunnen we kort zijn. Na de turbulente beginjaren keerde de rust terug. De drukkerij werd uitgebouwd tot één der marktleiders op het gebied van commercieel en boekhoudingsdrukwerk. Gabriël Strobbe kreeg als jongste vennoot de leiding over dit soort precisie-zetwerk en -drukwerk. In die functie vormde hij een belangrijke pijler van de commerciële drukkerij.

De grootste en belangrijkste klant van Strobbe was ongetwijfeld ORA/l'Efficient. ORA staat voor : Organisation Rationnelle Administrative. Deze Brusselse firma verkocht allerhande produkten ten behoeve van de bedrijfsadministratie. De meeste van haar artikelen werden bij Strobbe gedrukt, zoals loonlijsten, kasboeken, facturen, arbeidsfiches, gegomde adressen, loonzakjes, reclamefolders, geperforeerde loonbor-

derellen en vooral boekhoudingsformulieren, aanvankelijk voor manuele maar later ook voor geautomatiseerde verwerking. Strobbe drukte ook voor talloze firma's uit Izegem en omliggende. Het produktenassortiment was enorm: registers, reclamebrieven en -folders, briefhoofden, omslagen met druk, pancarten, etiketten, catalogi, factuurboeken, wissels, reçu's, verzendnota's, loonbriefjes, offerteformulieren, bestelformulieren, werkboekjes, balansen, memo's, dividendcoupons, orderboekjes,... De Izegemse schoen- en borstelnijverheid behoorden tot de trouwste klanten. Strobbe maakte o.a. inpakpapier, prijslijsten, brochures voor tentoonstellingen, verzendingsnota's, facturen, orderboeken, werkreglementen, werkboekjes, etiketten voor schoendozen, inlegzolen met het merk van de fabrikant, berekeningsformulieren, fabricatiebonnen en etalagepancarten. Het

1944: Antoinette Strobbe en Lieve Behaeghe. Een vertrouwd beeld van de toenmalige winkel.

stadsbestuur was eveneens een niet onaanzienlijke klant: enveloppen, briefhoofden, affiches, aankondigingen, allerlei administratieve formulieren, dossierfarden, politieformulieren en bevolkingsregisters werden bij Strobbe gedrukt. Het bedrijf drukte ook affiches en programma's voor verenigingen en instellingen en particulieren konden er terecht voor adressen geboortekaartjes, rouwbrieven, huwelijksaankondigingen, diverse uitnodigingen, nieuwjaarskaarten, briefhoofden e.d.

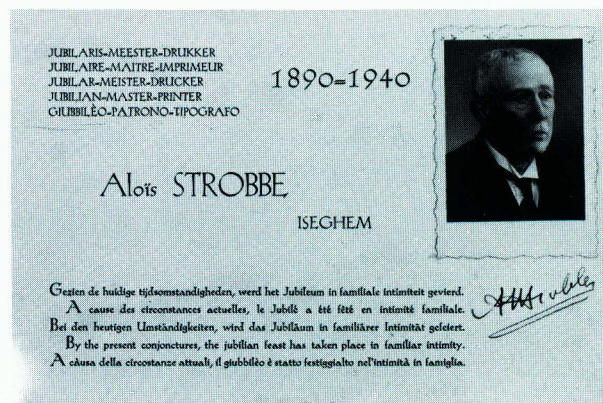
Na de perikelen rond de eerste wereldoorlog en de uitgave van de *Sportvriend*, verdrievoudigde het personeelsbestand tijdens het interbellum en zelfs tijdens de tweede wereldoorlog bleef het bedrijf groeien. De bezetting bracht nl. een uitgebreide administratie met zich mee. Door de economische

ontreddering en de schaarste waren veel produkten op de bon en moest men overschakelen op noodgeld. Bovendien bleef de vraag naar doorschrijfboekhoudingssystemen tijdens de oorlog aangroeien.

Een uitstekende indicator voor de groei van het bedrijf is het personeelsbestand.

jaar	totaal	arbeiders	bedienden
1890	4	4	0
1895	10	10	0
1910	19	18	1
1913	24	23	1
1914	23	23	0
1920	6	6	0
1925	11	10	1
1930	15	14	1
1935	20	19	1
1936	22	21	1
1937	25	24	1
1938	30	28	2
1939	32	30	2
1940	34	32	2
1941	34	34	2
1942	36	34	2
1943	39	38	1
1944	43	40	3

De Drukkerij Strobbe nam ook deel aan de plaatselijke oorlogseconomie, nl. door het maken van sigarettendoosjes. Het vullen van sigarettenhulzen vormde een ideale thuisarbeid. De Drukkerij Strobbe kocht de lege papierhulzen van een firma uit Brussel en verkocht ze aan de thuiswerkers. Ze drukte en

De Jubilaris-Meester Drukker vierde het half-eeuufest van de Drukkerij Strobbe in de familiale intimiteit, gezien de oorlogsomstandigheden, en stuurde deze jubileumkaart naar vrienden en relaties.

plakte bovendien ook de doosjes waarin de sigaretten verpakt werden. Anders dan in 1914-1918, werd de drukkerij tijdens de tweede wereldoorlog niet in beslag genomen. Wel werden er 8 werknemers in Duitsland tewerkgesteld. Het produktieproces mocht dan wel weinig hinder van de oorlog ondervinden, de gebouwen liepen toch voor 6895 frank schade op ten gevolge van beschietingen in 1940 en voor 9540 frank door een granaatontploffing in 1944.

Ook de investeringen bewijzen dat het bedrijf tijdens de oorlog levenskrachtig was. Het machinepark groeide zelfs aan. De drukkerij werd een afdeling rijker, want op 22 oktober 1940 werd de scheurkalender *De Druivelaar* overgenomen van de Zwevegemse drukker René Nuttin, die er in 1915 mee was begonnen. Anton Strobbe zou van *De Druivelaar* een begrip maken. Eind 1983 werd hij door de Izegemse persmensen tot de Izegemse figuur van het jaar gekozen, omdat hij al vier decennia lang de scheurkalender samenstelde "*die in vele Vlaamse huizen elke dag een glimlach op de gezichten tovert en voor vele Vlamingen in de wereld, ver van huis, een dagelijkse band is met de geboortegrond en de moedertaal*"⁴⁹. In 1942 werden er 70.000 geproduceerd aan 2,50 frank per stuk. Nu zijn er bijna tien keer zoveel en kost de scheurkalender 100 frank. Voor meer gegevens verwijzen we naar het interessante, 93 pagina's lange *Pluk de dag. Ontstaan, vorm en inhoud van de dagblokkalender in Vlaanderen en Wallonië*, door de Drukkerij Strobbe in 1990 uitgegeven n.a.v. 75 jaar *De Druivelaar*.

Reeds in de jaren dertig was het atelier te klein geworden en drong een expansie zich op. Aloïis

Julien Vankeirsbilck met leerling-drukker aan de cilinderpers en binnenaanzicht van de façonnage.

Strobbe kon op 5 augustus 1941 een bouwvallige fabriek, een huisje, een fabrieksschoorsteen en een koer (sectie A, 341z en 341a2) huren van juffrouw Melanie Lefevere. Het huurcontract verleende hem het recht om op eigen kosten verbouwingen uit te voeren. Hij had tevens "eenige, eerste en uitsluitende optie van aankoop". Op 14 april 1943 kocht Gerard Strobbe van Etienne Rodenbach vier werkmanshuisjes, gelegen in het Baertshof, naast de toenmalige drukkerij (sectie A, 197c, 197d, 197e en 197f). Op de aldus verworven 225 m² zou men in 1961-1962 een nieuwe kantine en fietsenstalling bouwen. De bouw van een nieuwe drukkerij liet op zich wachten tot 1947. Weduwe Aloïis Strobbe-Hoornaert liet in 1943 wel verbouwingen aan het woonhuis en de bureaus uitvoeren.

DRUKKERIJ STROBBE

Aloïis Strobbe overleed in 1942, zodat de firma-naam opnieuw moest veranderen. Op initiatief van Gerard Strobbe besloot men tegelijkertijd het juridisch statuut te wijzigen. Op 10 augustus 1946 werd de drukkerij Strobbe een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid. De firma kreeg de naam Drukkerij Strobbe pvba. (Sinds 23 aug. '90 bvba).

Het werd een periode van voortdurende groei. Op nieuwjaar 1947 besliste men de drukkerij te vergroten. Architect Lucien Lattrez tekende de plannen en de aannemers waren Cyriel en Karel Lattrez uit Ardooië. De ateliers werden uitgebreid van 750 m² tot 1500 m². De oude drukkerij werd verhoogd tot drie verdiepingen. In de loop van 1948 werden de

Binnenaanzicht van de ruime handzetterij met 12 zettters. Links, met hoed en witte werkkleed: Anton Strobbe.

Opname uit 1944 van de 43 personeelsleden van de Drukkerij Aloïs Strobbe en Zonen op de binnenkoer. Zittend: de toen actieve familieleden. v.l.n.r.: Antoinette Strobbe†, Gabriël Strobbe, Gerard Strobbe†, Amand Strobbe†, Anton Strobbe† en Lia Verkarre†.

twee arbeidershuisjes tussen het woonhuis op de hoek van de Kasteelstraat en de drukkerij gesloopt. Zo kon men de drukkerij ook verlengen en werden het woonhuis en de werkplaatsen met elkaar verbonden. Tijdens de verbouwing was er geen sprake van de produktie stil te leggen of tijdelijk elders onder te brengen. Integendeel, men bleef verder werken tussen de stellingen en onder het gedreun en geklop van machines en hamers. De bouw werd toen echter niet helemaal afgewerkt. Zo was er b.v. geen centrale verwarming voorzien! Vijftien jaar later was de binnenkant van het gebouw door overlast dan ook in een erbarmelijke staat. Pas met de nieuwbouw van de jaren zestig zou het geheel een grondige opknappbeurt krijgen.

Ook in het machinepark werd tijdens die periode behoorlijk geïnvesteerd. Er werden 22 nieuwe machines gekocht, waaronder de eerste offsetpers voor het drukken van *De Druivelaar* en boekhoudingsformulieren.

Aannemer K. Lattrez en bouwbeer Anton Strobbe, met kritische blik, tijdens de voorbereidende afbraakwerken van de drukkerijbouw in 1947.

In nauwelijks 15 jaar tijd verdrievoudigde de omzet, van 10.085.148 frank in 1946-'47 tot 34.914.487 frank in 1961-'62. Dat was ook het geval met het personeelsbestand.

jaar	totaal	arbeiders		bedienden	
		m.	vr.	m.	vr.
1945	43	27	12	1	3
1950	69	44	18	3	4
1955	98	60	30	3	5
1960	143	82	47	6	8

Hoe is deze naoorlogse bloeiperiode te verklaren? Om te beginnen was er een verruimde afzetmarkt. Strobbe profiteerde mee van de bloeiende Izegemse economie. Maar de opbloei van het bedrijf is voornamelijk toe te schrijven aan haar samenwerking met de reeds genoemde Brusselse firma ORA, die haar grootste klant vormde. Halfweg de jaren 50

vertegenwoordigde ORA ongeveer een vierde van de verkoop. Dankzij dit succes werd ook de naam van Strobbe meer landelijk verspreid. Op die manier kon de drukkerij haar klantenkring verruimen.

Een andere verklaring voor de groei is de specialisatie in boekhoudingsdrukwerk, een tendens die al vóór de tweede wereldoorlog werd ingezet. Boekhoudingsdrukwerk was toen slechts één van de vele producten die Strobbe produceerde, maar na de oorlog werd het het belangrijkste artikel. In 1963-'64, toen men startte met het drukken van kettingformulieren voor computers, bedroeg het boekhoudingsdrukwerk nog 40 % van de omzet; vermoedelijk lag het in de voorgaande jaren nog hoger.

In 1958 kreeg de groei een stimulans door de oprichting van de zgn. Sancar-afdeling. Sancar is de naam van een klasmentsysteem met hangmappen.

Na de plechtige inzegening van de Monotype lettergieterij op zaterdag 6 september 1952 door de Indische bisschop Z. H. Exc. Mgr. Kujur s.j. v.l.n.r.: Marc Verhelle, Luc Strobbe, Anton Strobbe†, Johan Strobbe, Amand Strobbe†, Joseph Strobbe†, Mgr. Kujur†, mevr. Anton Strobbe†, mevr. Gabriël Strobbe, mej. Antoinette Strobbe†, mevr. Gerard Strobbe, Gerard Strobbe†.

De Drukkerij Strobbe viert in het najaar van 1950 haar 60-jarig bestaan. Onder het getekende portret van medestichter Alois Strobbe is de hele familie verzameld:

Staannd, v.l.n.r.: Gabriël Strobbe, Gerard Strobbe†, mej. Lena Pattyn, mevr. Gerard Strobbe, mevr. Godelieve Strobbe†, Joseph Strobbe†, Dirk Strobbe, Rik Pattyn, Amand Strobbe†, Wivina Pattyn, mevr. Anton Strobbe†, Anton Strobbe†, André Pattyn† en Pater Andreas Bosteels†, een vriend des huizes.

Zittend, v.l.n.r.: mevr. Gabriël Strobbe met de jonge Michaël, mej. Antoinette Strobbe†, de feestelinge mevr. Alois Strobbe† en mevr. Anna Pattyn-Strobbe†.

In samenwerking met de firma OT (Organisation Technique) uit Brussel, vervaardigde men in de drukkerij Strobbe deze speciale hangmappen.

DE DERDE GENERATIE

Vanaf halfweg de jaren vijftig kwam de derde generatie geleidelijk aan in dienst. Jozef, Amand en Gerard Strobbe bleven kinderloos. Het waren de zonen van Anton en Gabriël Strobbe die de zaak zouden verderzetten.

De vier zonen van Anton kwamen het eerst in het bedrijf. De oudste, Dirk (°Brugge, 17 oktober 1933), behaalde in 1954 de eerste prijs van de

patroonscurcus aan de Amsterdamse Grafische School. Daarna trok hij naar Parijs, waar hij zich vervolmaakte in de commerciële aspecten. Bovendien volgde hij een speciale cursus over Monotypelettergietmachines in Engeland. In 1955 kreeg hij een commerciële functie in het familiebedrijf. In 1958 trok hij op studiereis naar de USA om te onderzoeken hoe formulieren daar werden gedrukt. In augustus 1960 stapte hij echter uit de firma om in 1961 zelf een succesvol machineconstructiebedrijf voor fotografische zet- en repeteerkopieermachines op te richten, de Firma Dirk Strobbe bvba (zie hoofdstuk 6).

Met de komst van Luc Strobbe (°Izegem, 3 december 1938) in 1962 maakte de eerste van de vier Strobbes die later het bedrijf van de tweede

generatie zouden overnemen, zijn intrede. Net als zijn broer Dirk had hij in Amsterdam de patroonschool voor grafische bedrijven gevolgd en in Parijs een secretariaatsopleiding genoten. Hij begon zijn loopbaan op de commerciële dienst, waarvan hij het hoofd zou worden. Op 26 mei 1964 werd hij tot zaakvoerder benoemd. Hij hield zich ook met de meer technische zaken bezig, totdat zijn broer Laurens die bevoegdheid overnam. Hij creëerde in 1965 het bekende Strobbe-logo, evenal het logo voor het 100-jarig bestaan.

Johan Strobbe (°Izegem, 21 januari 1942) kwam in 1965 in het bedrijf. Na studies in de handelswetenschappen met specialisatie marketing, volgde hij in Nederland een commerciële opleiding en een vervolmakingscursus i.v.m. bedrijfsbeleid voor kantoorboekhandel en warenkennis. Op 31 januari 1969 werd hij tot zaakvoerder benoemd. Hij bouwde de catalogusverkoop voor kantoorbenodigdheden en Strobbe-bedrijfsformulieren uit.

De jongste zoon van Anton, Laurens (°Izegem, 20 november 1944) vervoegde zijn broers in 1967. Na twee jaar hogere technische studies en tien maand stage in een grote Franse drukkerij, waar hij aan arbeidsanalyse deed, werd hij naast zijn vader en oom Gabriël chef in de produktie. Hij leidde de afdeling façonnage en het moderne deel van de drukkerij, nl. de rotatiedruk. Op 1 juli 1976 werd hij algemeen technisch directeur. Tegelijkertijd werd hij tot zaakvoerder benoemd.

Met Michaël Strobbe (°Roeselare, 19 februari 1950), enige zoon van Gabriël, kwam de laatste van de 3de generatie in 1975 in het bedrijf. Hij studeerde rechten aan de RU-Gent, waar hij ook het seminarie voor produktiviteitsstudie en -onderzoek o.l.v. prof. dr. A.J. Vlerick volgde. Het lag dan ook voor de hand dat hij een taak op het financieel-administratieve vlak en in het personeelsbeheer toegewezen kreeg. Op 24 september 1975 werd Michaël Strobbe tot zaakvoerder benoemd. Sedert 20 maart 1991 is hij penningmeester van Febelgra.

In 1976 nam de derde generatie – Luc, Johan, Laurens en Michaël Strobbe – het beleid helemaal in handen. Toen de pvba dat jaar hernieuwd moest worden, trokken de drie senioren zich terug. Het bestuur gebeurde en gebeurt nog steeds collegiaal. Het is immers een familiale traditie dat elke venoot

dezelfde rechten en plichten heeft. Er is overigens niemand die expliciet het leiderschap en gezag voor zich opeist. Wegens de goede onderlinge verstandhouding is deze vorm van leiding mogelijk.

In de periode tussen 1962 en 1975 verviervoudigde de omzet nagenoeg, maar dat was eerder het gevolg van prijsverhogingen dan van een hogere produktie. De nettowinst daalde trouwens, o.a. door de economische crisis en de uit de pan stijgende loonkosten. Tussen 1970 en 1975 steeg die het snelst en in 1975 werden de lonen maar liefst elfmaal geïndexeerd! De hogere loonkost leidde tot een personeelsinkrimping, van 156 in 1962 naar 140 in 1975. In die periode steeg het aantal bedienden weliswaar van 13 naar 24, maar daalde het aantal arbeiders van 143 naar 116. De personeelsinkrimping deed zich nog het sterkst gevoelen in de façonnage-afdeling: van 67 in 1972 naar 32 in 1977. Precies die afdeling kon het gemakkelijkst worden gemechaniseerd. Het is ook de afdeling met vooral vrouwelijke arbeiders.

jaar	totaal	arbeiders		bedienden	
		m.	vr.	m.	vr.
1965	149	85	48	7	9
1970	158	90	49	9	10
1975	140	77	39	14	10
1980	119	67	23	13	16
1985	111	63	19	14	15
1990	114	65	18	15	16

Er was nog een andere belangrijke reden voor de daling van het personeelsbestand. De firma ORA die de Sancar hangmappen verdeelde, was in 1973 door een Nederlandse firma overgenomen en daardoor verliep de samenwerking met de Drukkerij Strobbe niet meer zoals vroeger, wat leidde tot minder bestellingen. Daarenboven was de hangmap van Strobbe door de concurrentie van geautomatiseerde buitenlandse systemen te duur geworden. Op 18 januari 1978 werd de Sancar-afdeling dan ook opgedoekt. Ondertussen was sinds de jaren zestig het aandeel van het boekhoudingsdrukwerk verminderd. Vooral na de overname van ORA was het aantal bestellingen voor boekhoudingsdrukwerk gevoelig verminderd, want de overnemer beschikte over een eigen drukkerij.

Gelukkig kon de Drukkerij Strobbe in 1964 nieuwe wegen bewandelen. Luc Strobbe had tijdens zijn opleiding in Amsterdam stage gelopen in een

kettingformulierendrukkerij. Volgens hem lag de toekomst in deze sector en bij zijn intrede in het bedrijf in 1962 was hij vastbesloten hiermee van start te gaan. Reeds in 1958 had een belangrijke klant Dirk Strobbe van het belang van continu druk weten te overtuigen, maar die had deze innovatie niet kunnen realiseren. Luc Strobbe kreeg de nodige kansen. Eén van Strobbe's papierleveranciers, nl. Decondé uit Zellik, was in 1963 zelf met het drukken van kettingformulieren begonnen, maar het experiment kende niet veel succes en een jaar later bood de firma haar nog vrijwel nieuwe rotatiepersen te koop aan. Onder impuls van Luc Strobbe nam de Drukkerij Strobbe de machine van Decondé over. De aankoop van die Autobobine 'Seailles et Tison' luidde het begin van de continu druk in. Deze hoogdrukrotatiepersen met vlakke vorm vervaardigde formulieren voor organisatiemachines, elektronische rekenmachines en factuureercomputers. Het drukwerk werd op een eindeloze band gedrukt en voorzien van speciale perforaties. Er was echter één probleem: binnen de bestaande drukkerij was er geen plaats voor continu druk, omdat er te weinig ruimte was voor zo'n lange rotatiepersen. Daarom werd er een kleine loods opgetrokken in de tuin. Meer dan ooit was het nu duidelijk dat nieuwbouw noodzakelijk en onafwendbaar was. Voor de uitbouw van een continu-afdeling waren ruime ateliers nodig. En het opstarten van een continu-afdeling was nodig om de toekomst van het bedrijf te verzekeren.

Toch werd er pas vanaf 1965 bijgebouwd, met uitzondering van een nieuwe kantine en een fietsenstalling die in 1961-1962 werden opgetrokken in het Baertshof, tegenover de drukkerij; voor dit sociale gebouw moesten de huisjes worden gesloopt die in 1943 van Etienne Rodenbach waren gekocht. Voor de uitbreiding van de eigenlijke Drukkerij Strobbe ging er veel kostbare tijd verloren met discussies over de vestigingsplaats en voorstudies van de bouwplannen. Gabriël en Anton Strobbe voelden er aanvankelijk meer voor om uit te wijken naar het nieuwe industrieterrein. Hun broers daarentegen hielden vast aan de huidige vestigingsplaats, aangezien ze tijdens de afgelopen jaren al geïnvesteerd hadden in het verwerven van grond naast de huidige drukkerij. Op 7 september 1950 had de Drukkerij Strobbe 9 woonhuisjes in het Baertshof gekocht van de familie Cappuyns; daardoor kwam ze in het bezit van 900 m² potentiële bouwgrond. Op 11 januari 1957 kon een deel van de fabrieksgebouwen van Eduard

Deryckere worden gekocht; ze lagen in het Baertshof en besloegen een oppervlakte van 1975 m². In deze gebouwen bracht de Drukkerij Strobbe haar papiermagazijn onder. Op 15 april 1957 verwierf de firma 71,29 m² in de Kasteelstraat. De laatste aankopen gebeurden in 1964. Van Eduard Deryckere kocht Strobbe drie woonhuisjes in het Baertshof, samen 185 m² groot, en een perceel grond van 56,7 m². Tenslotte verkocht ook de familie de Pélichy een stuk grond van 227 m².

In 1962 werd onder impuls van Luc Strobbe, die geen tijd meer wilde laten verloren gaan, uiteindelijk beslist te bouwen in de Kasteelstraat. Toch zou het nog drie jaar duren voor de eerste steen werd gelegd (15 juni 1965) en nog eens drie jaar voor de nieuwbouw officieel werd ingezegend (26 oktober 1968). Vooral Anton Strobbe volgde de werkzaamheden. Als bouwmeester werd de Antwerpse industriële architect en stedenbouwkundige Walter Bresseleers aangetrokken. Van de verscheidene aannemers vermelden we hier enkel de gebroeders Monteyne uit Izegem, die instonden voor de ruwbouw en het schrijnwerk.

Met het oog op de nieuwbouw werd de Sancar-afdeling in 1964 naar de vroegere borstelfabriek van Raymond Werbrouck in de Kasteelstraat verhuisd. Dat kon vrij gemakkelijk, omdat deze kartonnage-afdeling vrijwel niets te maken had met de drukkerij zelf. Op 9 januari 1965 en de daaropvolgende dagen werden de voorraden papier die opgeslagen waren in de oude huisjes in het Baertshof, naar het voormalige bejaardentehuis in de Kasteelstraat gebracht, eigendom van de firma Defauw. De werkplaatsen werden tijdelijk ondergebracht in een loods in de Kasteelstraat, die Strobbe van E. Deryckere huurde. Zelfs de nieuwe fietsenstalling moest als hulpzetterij gebruikt worden. Eind januari werden de twaalf zeer bouwvallige huisjes van het Baertshof afgebroken. Met een werkoppervlakte van 6230 m² beschikte de drukkerij na een lange bouwperiode over de nodige ruime ateliers. Ten opzichte van de oude drukkerij betekende dit een uitbreiding van 4505 m².

Het werd nu mogelijk om het productieproces rationeel te organiseren. De Drukkerij Strobbe kon beginnen met het wegwerken van de achterstand die ze had opgelopen in de nieuwe sector van computerformulieren. Het valt op dat er tussen 1961 en 1975 35 nieuwe machines werden gekocht, maar geen

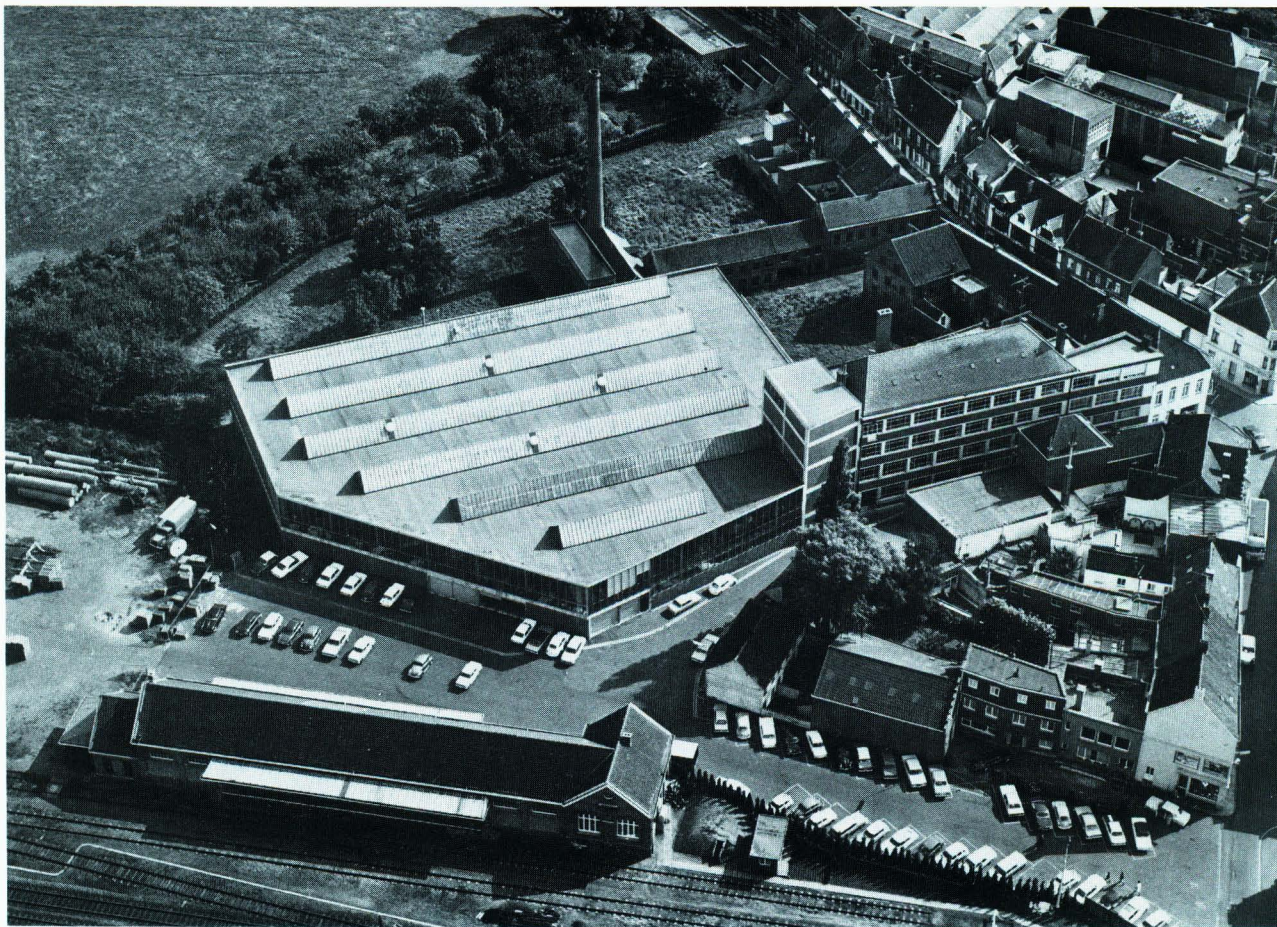

Foto J.L. Fortems (Zellik) : Luchtopname van de Drukkerij Strobbe uit 1977, vóór de aanleg van het administratief centrum en de sloping van de noordkant van de Kasteelstraat. Let op de betonnen watervoorraadtank en de schoorsteen van de vroegere stoommachine die hoorde bij de gesloopte borstelfabriek pvba E. Deryckere.

tijdens de jaren van de nieuwbouw. Niet alleen slopte de bouw erg veel geld op, zolang de nieuwe drukkerij niet klaar was, was er geen ruimte voor nieuwe machines. Na de voltooiing van de nieuwbouw werd er verder geïnvesteerd in rotatiepersen. De kettingformulieren en doorschrijfssets namen een steeds belangrijker plaats in het produktenassortiment in.

Door de invoering van de BTW in 1970 kon de Drukkerij Strobbe eveneens haar produktenassortiment uitbreiden. Zo maakte ze vanaf 1972 b.v. BTW-autoregisters, vervoerdocumenten, -facturen en -etiketten. De vervoerdocumenten werden uitgevoerd als formset, d.w.z. een stel van twee formulieren met een carbon ertussen. Dat in 1971 het hoogste aantal werknemers werd bereikt, nl. 174, was precies het gevolg van de invoering van de BTW. Om de extra orders te kunnen verwerken, moest het bedrijf nieuwe werkrachten aanwerven.

In 1973 kwam de Drukkerij Strobbe met een nieuw produkt op de markt dat ze de naam CONTISET meegaf, een samentrekking van continu en formset. Met andere woorden : een formset in kettingformulieruitvoering. Hiermee begon een nieuw hoofdstuk in de geschiedenis van het bedrijf. Na een lange periode van tijdschriften en boekhoudingsformulieren specialiseerde de drukkerij zich nu in kettingformulieren, formsets en contisets. Kortom, Strobbe leverde de nodige formulieren voor de moderne geautomatiseerde administratie. De noodzaak om het bedrijf nogmaals uit te breiden werd alleen maar dringender, want in de periode van 1975-'76 tot 1990 verdrievoudigde de omzet bijna (namelijk maal 2,65). In 1990 werden de allernieuwste computerprogramma's voor het zetten van formulieren ingevoerd. In totaal draaien er nu 6 rotatiepersen naast de klassieke druk- en binderij-apparatuur.

De jaren 80 werden gekenmerkt door de oprichting van een verkoopfiliaal 'De Papierloods' in Gent, Brugge en Vilvoorde, respectievelijk op 18 maart 1983, 14 april 1985 en 12 september 1988. Omdat 'De Papierloods' voor de regio Brussel moeilijk in het Frans kon worden vertaald, werd besloten om de winkels voortaan gewoon 'Strobbe' te noemen. Ze zijn enig in hun soort in België en er worden hoofdzakelijk formulieren van eigen fabrikaat rechtstreeks van producent aan consument aangeboden. Daarnaast verkoopt Strobbe er ook algemene papierwaren en kantoorartikelen. Bovendien worden er ter plaatse ook drukwerkopdrachten behandeld. De opening van deze verkoopfilialen bewijst het groeiend succes van de kantoorboekhandel. Verantwoordelijk voor dit succes is Johan Strobbe.

Wie nog eens de personeelsbezetting bekijkt, merkt dat tot 1965 90 % van de werknemers arbeiders

waren. Daarna daalde dat aantal voortdurend, tot 72,7% in 1990. In onze moderne economie verschuift het accent van de produktie naar de diensten, een tendens die ook zichtbaar is op micro-economisch vlak. De nijverheid hecht steeds meer belang aan een goede dienstverlening t.o.v. de klanten en het management volgt de bedrijfseconomische toestand nauwer op de voet. Bovendien wordt de eenvoudige handarbeid steeds meer geautomatiseerd. Dit alles resulteert onvermijdelijk in een toename van het commercieel en administratief personeel.

Behalve een reeks interne veranderingen – zoals het opknappen van bepaalde ruimtes en de verhuizing van enkele afdelingen – onderging de Drukkerij Strobbe twintig jaar lang qua buitenaanzicht maar weinig wijzigingen. Wel kocht ze op 22 november 1982 van de stad Izegem twee percelen grond in de Kasteelstraat. Op een spectaculaire manier werden

Meerkleuren-rotatiepersen voor formulieren- en kalenderdruk (foto-opname 1989).

in deze straat het grote woonhuis en de magazijnen en bureaus van de pvba Deryckere gesloopt. De grond werd gebruikt voor de aanleg van een privé-parking en een nieuwe ingang van de winkel. Op 11 juni 1990 werd echter van start gegaan met de bouw een volledig nieuw papiermagazijn met los- en laadkades, dat in nauwelijks tien maanden klaar kwam. De architect was Bernard Messine uit Brugge. Het Brugse architectenbureau OIKOS kreeg de opdracht een functionele, architectonisch verantwoorde magazijnruimte te creëren naast en in verbinding met de bestaande gebouwen. Zo mochten zich b.v. in het gebouw geen steunpilaren of liften bevinden. De nodige berekeningen en plannen werden gemaakt door het ingenieursbureau Vansteenland uit Torhout. Aannemer was Cogghe uit Hooglede. Het magazijn is 26 m breed, 54 m lang en 7,40 m hoog en kan ruim 2000 paletten met papier herbergen. Het centrale hoofdmagazijn bestaat uit een ijzeren skelet met een totaal gewicht van 50 ton. Het draagvermogen van de loskades is 6 ton, dat van het verbindingsplatform 1,5 ton. Het spreekt voor zich dat zo'n gebouw op degelijke funderingen rust. Daarom ondersteunen meer dan tachtig betonkernen van 5 à 6 meter diep de structuur. Er werd ondergronds 400 ton grind ingetrild. Door de aanleg van een fraaie groenzone past het industrieel gebouw overigens helemaal in het administratief centrum van de stad.

Maar er is meer. Er is nog het project om later de winkel te vergroten en er is een volledig nieuwe gevel voorzien. De hoofdingang komt in de Kasteelstraat en zal toegang verschaffen tot de vernieuwde drukkerijreceptie en de winkel. Het witte hoekhuis krijgt een grondige renovatiebeurt en zal in de Kasteelstraat verlengd worden met een overgangsgebouw.

DE SOCIALE SITUATIE

De firma Strobbe heeft zich steeds ingespannen om de onderlinge banden tussen de werknemers en de directie te verstevigen. Eén van de meest in het oog springende middelen daartoe is ongetwijfeld *Druk Snoer* geweest. Dit buitenbeentje onder de personeelsbladen, dat opviel door zijn verzorgde typografie, was een initiatief van Anton Strobbe, die er tevens de redacteur van was. *Druk Snoer* verscheen voor het eerst op 18 oktober 1948. Wat was de inhoud? Op de eerste plaats kwam het sociale luik. Men wijdde

artikelen aan personeelsfeesten, nieuwjaarsrecepties, huldigingen, didactische avonden en groepsreisjes. Er was tevens een rubriek personalia waarin nieuwe personeelsleden werden voorgesteld, afscheid werd genomen van werknemers die het bedrijf verlieten en bericht werd gegeven van geboortes, huwelijken en sterfgevallen. Naast deze sociale bijdragen vond men er ook artikelen in waarin de zaakvoerders verslag uitbrachten over hun studiereizen of stages, of kritische kanttekeningen maakten bij een of andere ontwikkeling binnen de grafische industrie. Het blad bevatte ook vaktechnische en zelfs algemeen-culturele artikelen.

Kortom, *Druk Snoer* wou de samenhang binnen het bedrijf bevorderen en tegelijkertijd een vormende boodschap uitdragen. Het blad werd zeer gewaardeerd, o.a. ook door niemand minder dan Stijn Streuvels: "*Druk Snoer was mij een echte verrassing, waar Izegem en de Meesterdrukker alle eer halen! Het is onder alle opzichten voortreffelijk werk en op kunstgebied onberispelijk uitgevoerd*", schreef hij in een brief van 13 januari 1954. Na 28 jaar en 67 nummers werd in 1976 de publicatie van *Druk Snoer* echter opgeheven. Het was te duur geworden, ademde een nogal paternalistische sfeer uit en voldeed niet meer aan de eisen van een goed en modern bedrijfsblad. Het werd daarom vervangen door *Strobbe-berichten*, een vlugschrift dat zich beperkt tot het meedelen van korte externe en commerciële berichten en uitsluitend een medium wil zijn voor het verspreiden van noodzakelijke en actuele informatie. Sedert 1977 verschijnt er op het eind van ieder jaar een zeer gedetailleerde *Cronycke*, waarin de belangrijkste interne gebeurtenissen chronologisch vermeld worden. Deze publicatie is alleen bestemd voor de medewerkers en gepensioneerden van het bedrijf.

Niettegenstaande de familiale sfeer en de goede verstandhouding tussen de beheerders en het personeel, waren er soms toch sociale conflicten. In 1912 brak er tengevolge van een intern conflict voor de eerste keer een staking uit. We behandelen die bij de drukkerij Vandommele. Sectoriële looneisen lagen aan de oorsprong van conflicten in 1962, 1963 en 1964, maar het kwam niet tot een staking. Op 26 februari 1968 brak er wel een sectoriële staking uit, met alweer als inzet een loonsverhoging. De werknemers eisten 150 frank per week meer. Op 6 maart gaven de werkgevers toe en het werk werd hervat. In 1974 werd er van 24 tot 28 juni gestaakt voor een

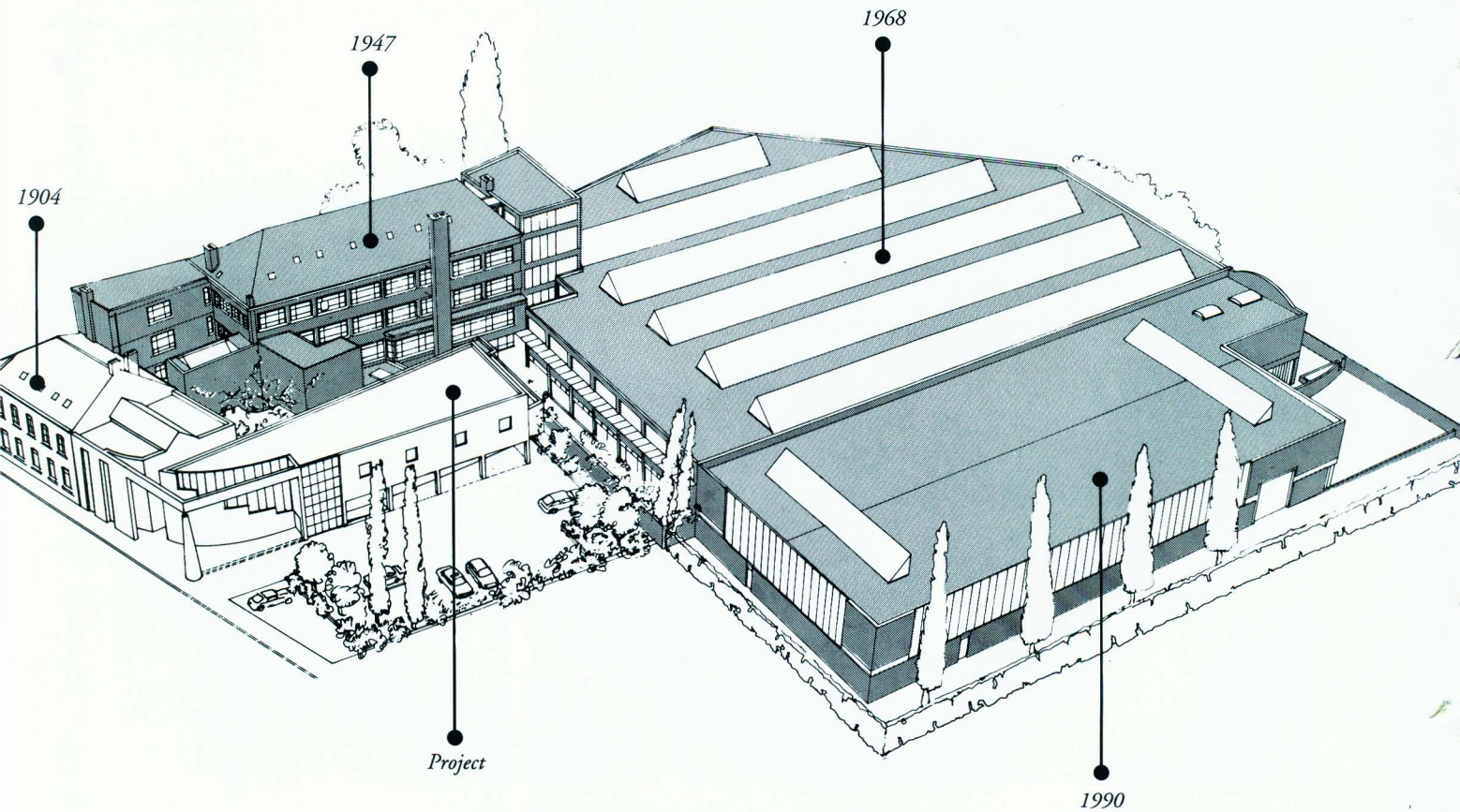
loonsverhoging van 400 frank per week. Deze actie maakte deel uit van een nationaal conflict. Uiteindelijk aanvaardden de werknemers van Strobbe het nationaal akkoord, zij het wel onder licht gewijzigde vorm, namelijk een loonsverhoging van 300 frank vanaf 1 juli en van 60 frank vanaf 1 oktober. Sindsdien is er bij Strobbe geen enkel noemenswaardig conflict meer geweest.

Tenslotte nog een woordje over de arbeidsduur. In 1956 werd de 45-uren week ingevoerd. Er werd

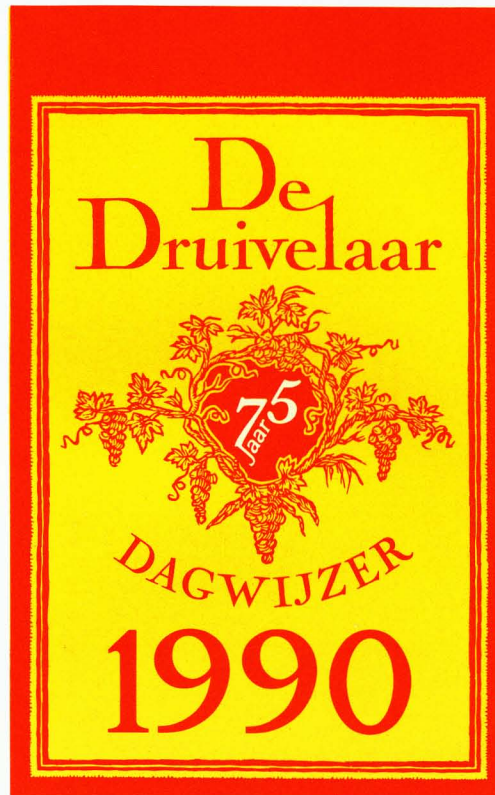
toen nog gewerkt op zaterdagvoormiddag, maar naar oude gewoonte stopte iedereen 's maandags om 16 uur. In 1963 voerde Strobbe de vijfdagenweek in en werd er vijfmaal 9 uur gewerkt. In de daaropvolgende jaren werd de werkweek geleidelijk aan verkort tot 37 uur : 44 uur vanaf 1 januari 1966, 42 uur vanaf 1 januari 1968, 40 uur vanaf 1 januari 1969, 39 uur vanaf 1 januari 1979, 38 uur vanaf 1 januari 1980, 37,5 uur vanaf 1 oktober 1983. Sinds 1 oktober 1984 genieten de arbeiders de 37-urenweek en sinds 1 december 1986 ook de bedienden⁵⁰.

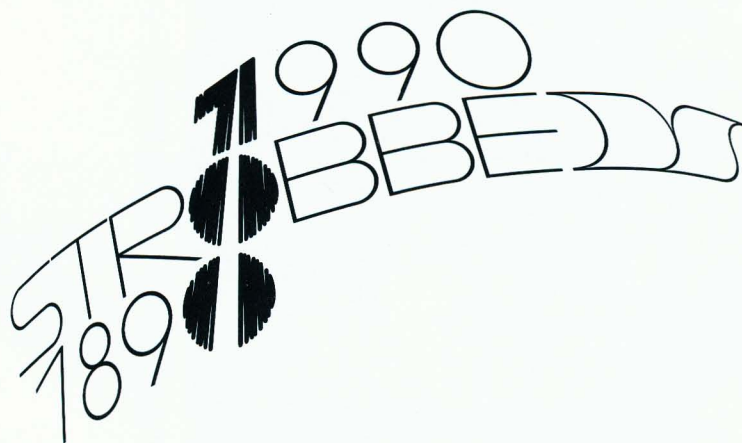
*Foto van de vierkoppige directie van de Drukkerij Strobbe, Gabriël Strobbe en Jozef Oosterlynck, die tijdens de nieuwjaarsreceptie van 2 januari 1989 zijn afscheidsfeest vierde, na 45 jaar trouwe dienst als hoofd van de boekhouding.
v.l.n.r.: Johan Strobbe, Laurens Strobbe, Jozef Oosterlynck, Luc Strobbe, Gabriël Strobbe en Michaël Strobbe.*

De verschillende uitbreidingen van de Drukkerij Stobbe

Dekblaadje van de dagblokkalender "De Druivelaar", die in 1990 zijn 75-jarig bestaan vierde ; een jubileum dat toevallig samenviel met het 100-jarig bestaan van de samensteller-uitgever, de Drukkerij Strobbe b.v.b.a., en de herdenking van "150 jaar drukkers in Izegem".

Fideel Vion-Van Eeckhoutte, nadat hij Izegem had verlaten en naar Roeselare was uitgeweken

4. Verdwenen drukkerijen

HONORE VANDENBERGHE

Pierre Bossut heeft gedurende een korte periode een concurrent gehad. In de bevolkingsregisters is nl. sprake van boekdrukker Honoré Vandenberghe. Hij was in 1830 geboren in Poperinge, maar vestigde zich vanuit Brugge op 8 juni 1858 in de Roeselaarsestraat 80 in Izegem. Hij was niet getrouwd en bleef ook niet lang in onze stad. Op 3 januari 1859 werd hij in het bevolkingsregister geschrapt: hij was in Diksmuide gaan wonen. Of er een verband bestaat met de volgende drukker, die van Diksmuide afkomstig was, konden we niet achterhalen.

FIDEEL VION-VAN EECKHOUTTE⁵¹

Pierre Bossut was bijna 70 jaar toen Fideel Vion zich als drukker in Izegem kwam vestigen. Vion begon zijn zelfstandige loopbaan in Izegem, maar week in 1875 uit naar Roeselare. Hij liet zich in beide steden fel opmerken, omdat hij als uitgever van weekbladen bij de stadspolitiek betrokken raakte. Er zijn als het ware twee Vions geweest. In Izegem werd hij als liberaal bestempeld. In Roeselare daarentegen werd hij vlug een fervente verdediger van de Kerk en de katholieke partij. Drie jaar voor zijn dood – en dus in zijn hyperkatholieke periode – schreef Vion zijn memoires onder de titel *Een droevig leven of 't geluk Opsteller & Uitgever te zijn van een weekblad*. Voor de meeste van de hier verwerkte gegevens baseren we ons op deze memoires.

Fideel Christiaan Vion werd op 24 december 1840 in Diksmuide geboren als zoon van drukker Pieter Jan en Melania Degrave. Hij groeide op in een gezin van 14 kinderen. Zijn vader gaf het katholieke weekblad *Het Boterkuipje* uit. In 1866 besloot Vion zich als drukker in Izegem te vestigen; op 27 maart 1866 werd hij in het bevolkingsregister ingeschreven. Omdat hij ook een weekblad wilde uitgeven, maakte hij in april 1866 zijn voornemen bekend aan Joannes De Bruyne. Die was in 1834 tot pastoor in Izegem benoemd, maar omdat hij bijna volledig blind was geworden, had hij op 3 december 1863 zijn ontslag aangeboden. Hoewel Carolus Arnoudt intussen al enkele weken tot pastoor was

aangesteld, was het toch bij de 72-jarige De Bruyne dat Vion zijn opwachting maakte. *“Maar hoe groot was mijne teleurstelling toen hij mij op een alles behalve vriendelijken toon toesnauwde: ‘k En wil hier geen gazetten, noch katholieke, noch andere!’*”, schrijft Vion al op de eerste bladzijde van zijn memoires. Veertien dagen later wilde Vion een huis huren van gemeenteraadslid Franciscus Maes-Vancampenhoudt, maar dat ging niet door, omdat die als contractuele voorwaarde stelde dat Vion geen krant mocht uitgeven. Van wie anders dan van de pastoor wist hij van een blad af?

Vion is zijn hele leven lang een koppige doorzetter geweest, die om zijn vrijzeggerij met velen heeft gebotst. Niemand kon hem er van weerhouden met een weekblad te starten. *“Eenige dagen nadien vond ik bij een braven burger in de Gentsche straat kost en inwoon en men stelde een achtergebouw, eene soort van brielkot of stalling, ten mijne dienste voor drukkerij! Nu, daar plaatste ik mijn weinig gereedschap in en mijne ouderwetsche drukpers, gekocht bij de kinderen Stock te Rousselare voor de som van 150 fr. Al het licht dat ik had, trok ik door één venster, waarvan een paar ruiten gebroken waren en met papier beplakt. 't Was waarachtig een stuur begin, maar hoop en moed ontbraken mij niet”*. Wat later verhuisde hij naar een werkmanshuis in de Roeselaarsestraat 95. Het zou zeker niet zijn laatste verblijf worden.

De uitgave waarmee Vion in 1866 – vermoedelijk op 6 mei – van start ging, was *De Stad Iseghem*, dat zoals alle bladen in die tijd vier bladzijden telde. Na enkele nummers waren er “al spoedig een honderdtal inschrijvers en het hoogste cijfer klom tot een paar honderd”. Het blad was nauwelijks leefbaar. Gelukkig had hij aanvankelijk ook enkele heel belangrijke opdrachtgevers: notaris en latere burgemeester Henri De Mûelenaere en de fabrikanten D'Huyvettere en Declercq. Eerstgenoemde viel echter weg toen Vion een tweede aanval van De Mûelenaere tegen beide fabrikanten niet wilde opnemen. Na drie trimesters klaagde Vion in zijn blad de gebrekkige straatverlichting aan. Daarmee had hij niet alleen tegen de zere schenen van het stadsbestuur getrapt, maar ook tegen die van de geestelijkheid. Onderpastoor Ludovicus Coevoet kwam hem zeggen “dat,

bijaldien gij nog een enkel woord durft richten tot de stad, wij u zullen plat ruineren" en nog dezelfde dag zag Joannes De Bruyne van zijn abonnement af. "Het voedsel dat in uw nieuwsblad sedert eenigen tyd is opgediend geweest is al te smaekloos en te walgelyk opdat ik er nog van proeve. Ik zie af van myne inschryving. Spaar U die moeite van het my nog toe te zenden".

De oorlog was verklaard en Vion kreeg het nog moeilijker. "Van dan af begon de vervolging onderduims, om al spoedig openlijk gepleegd te worden, omreden wij het onrecht ons aangedaan niet verzwegen en den naam niet wilden dragen van «broodschrijver», altijd bereid om zich plat op den buik te leggen voor meesterschap en heerschzucht. Wij kenden onze rechten en wilden ze behouden". Vion, die naar de toenmalige normen op een kritische manier het stadsnieuws wilde verslaan, raakte stilaan in het zgn. liberale kamp verzeild. "Toen sukkelde ik voort in lijden en verdriet, en dat ik, na lijden genoeg, tot het kamp der onafhankelijken overging en mij totaal van mijne vervolgers afscheurde, dat kan niemand verwonderen". Ook zijn meter, die geld in de zaak had gestoken, werd in de biechtstoel onder druk gezet om haar geld terug te trekken.

Pastoor Aernoudt – "een goede en weerdige priester, veel te goed, naar 't spoedig scheen, voor Boos Iseghem" – werd in 1868 opgevolgd door Franciscus Lonneville, "bij wien de heer Debruyne maar scheen een kleine jongen geweest te zijn". Vion raakte ook sociaal geïsoleerd. Op 4 februari 1869 trouwde hij met Desideria Van Eeckhoutte, de dochter van zijn huisbaas Joseph Van Eeckhoutte en Amelia Berlamont, die ook eigenaar en uitbater waren van De Zwarte Leeuw op de Koornmarkt nr 4. Inmiddels was hij nl. naar de Koornmarkt nr. 7 verhuisd. Dit huis zou in 1884 met nog twee andere huizen plaats maken voor de herenwoning van Camille Ameye, het latere stadhuis. Het huwelijk vond ten zeerste tegen de zin van zijn schoonouders plaats. Niet alleen waren zij niet aanwezig op de plechtigheid, kort voor zijn huwelijk kreeg Vion via een deurwaarder de aanmaning om zijn woning te verlaten. Toen hij daags voor het huwelijk zijn biecht wilde spreken, weigerde de onderpastoor hem vergiffenis te schenken en Vion moest daarvoor naar de jezuiteten in Kortrijk; de deken van Kortrijk, een studiegenoot van zijn vader, bemiddelde. De volgende dag kostte het Vion enige moeite om te mogen communiceren en te kunnen trouwen. Vooral onderpastoor Ivo Volckaert lag daarbij dwars.

Fideel Vion vond een geschikt herenhuis in de Brugstraat en opende samen met zijn vrouw "een winkel van bureel-, school- en schrijffgerief en alle meêgaande artikelen". De hetze ging echter verder. "Het eerste dat wij nu vernamen was dat de schoolmeisjes (...) gewaarschuwd [werden] dat alwie harer nog durfde aan onze winkelvenster staan kijken naar het tentoongelegde, hare Eerste Communie niet zou mogen doen. (...) Nog beter: wij bemerkten al spoedig met verwondering dat vele onzer klanten 's avonds in den duisterten om hun noodige kwamen, toen wij eensklaps vernamen dat onze gebuur (...) van den pastor last had ontvangen al de personen aan te teekenen, die bij ons durfden ter winkel komen!" Toen begin september 1870 het echtpaar hun enige kind Jules ten doop aanbood, weigerde onderpastoor Volckaert eerst.

Voor de geestelijkheid was de kous helemaal af toen Vion op 22 oktober 1870 in *De Stad Iseghem* het volgende gedicht publiceerde:

*Als thans er iemand tusschen zit
Met al die oorlogslagen
Dan is het wel Onze Heer
Die 't meest er mag van klagen.*

*Hij weet niet meer hoe het te doen:
De Pruis smeekt om zijn zegen,
En zegt: «dat hij bij Hem gelijk
Voor 't kwaaddoen heeft gekregen.»*

*En Frankrijk dan? Het zegt; «dat God
Hem meê zal helpen vechten,
Tot dat de Pruis is weggejaagd
Met al zijn oorlogsknechten.»*

*De Paus heeft ook al God den Heer
In een kuras gesteken,
En doet Hem maar op schildwacht staan
Tot veiligheid dier streken.*

*Er zijn geen potentaten meer,
Op groot of kleine troonen,
Of z'hebben vast den goeden God
In hun kanonnen wonen.*

*Dus 'k laat u denken hoe de Heer,
Door deze vieze snaken,
Het in zijn hoogen wolkenwoon
Bij oorlogstijd moet maken.*

*Geeft Hij aan Pruisen zegepraal
Dan wordt Hij daar geprezen ;
Maar dan zal Frankrijk vast voor Hem
Geen schietgebeëkens lezen.*

*Nochtans al waar men samen vecht
Kan men niet beide winnen,
En wil men toch de goede God
Dat boeltje klaar doen spinnen.*

*Zie, voor geen zeven stuivers daags,
Al moest de Paus m'het vragen,
Deed ik de functie van Ons Heer
In deze droeve dagen.*

Zowel in de mis van halfacht als die van halfnegen werden Vion en zijn blad aangevallen. Vion hoorde zelf in de mis van halfnegen onderpastoor Volckaert over hem getuigen: *“De schrijver der gazette van hier is een godslasteraar, een ketter; de drukker der gazette van hier is een godslasteraar, een ketter, een heiligschennende dief; en noch wij, noch de bisschoppen kunnen hem vergeven, de Paus alleen is daartoe machtig genoeg. Hij schrijft en drukt dat God niet meer weet wat Hij doet, dat Hij zot is, en steekt de godheid op 't kanon; en als dat geene schrikkelijke godslasteringen zijn, dan ben ik geen priester meer”*. Volgens Vion was de echte reden niet dit gedicht, maar de bewering op de tweede bladzijde van hetzelfde nummer dat de pastoor 95.000 fr. had gestoken in een van de financiële ondernemingen van graaf André Langrand-Dumoncaeu. Heel wat katholieke geestelijke en

wereldlijke personaliteiten waren betrokken bij het faillissement van deze zaak en dat zorgde voor een politico-financieel schandaal.

Hoe dan ook, het voorval betekende het einde van *De Stad Iseghem*, maar Vion kreeg “van eenige onzer voornaamste vrienden”, de Izegemse liberalen, het voorstel om met *De Burgervriend* van start te gaan. Hij zou daarvoor 700 fr. per jaar krijgen. *De Stad Iseghem* was een neutraal lokaal nieuwsblad. Zijn opvolger, die vanaf eind 1870 of begin 1871 tot eind 1875 verscheen, was een liberaal opinie- en informatieblad. Dat Vion in die hoek was verzeild geraakt, verwijt hij zijn tegenstanders. *“Er bestond te Iseghem geen liberalismus, alleman was katholiek, maar men zag er onafhankelijken, waartoe wij behoorden, en slaven van M. Lonneville; en zoo er later liberalen te Iseghem zijn opgekomen, 't is dank geweest aan M. Lonneville”*. Of nog: *“Ja, ik was toen liberaal, liberaal op zijn Iseghem's, 't is te zeggen dat ik vrij wilde zijn in stoffelijke zaken mijn woord te mogen zeggen zoo goed als iemand; maar wij waren er verre af te zijn gelijk de liberalen van heden: anti-katholiek of vijand van godsdienst. Vijand waren wij van alle overheersching, vijand van elk oneerlijk slavenjuk”*.

Enkele jaren later begon Vion met *De Izegemsche Kijk-Uit*, waarvan er in tegenstelling tot de vorige uitgaven, wel een volledige collectie is bewaard gebleven. Vanaf februari 1873 tot april 1875 verschenen er dertien nummers, “bij gelegenheid en appetijte”. Het ging om een persoonlijk satirisch strijdblad, op-

Nummer 1.

Februari 1873.

DE IZEGEMSCH E K I J K - U I T ,

Verschijnende bij gelegenheid en appetijte, en opgesteld
door BERNARDUS POMPE.

Al lag de waarheid in het graf,
Al wat haar drukt, dat moet er af.

Te bekomen bij den drukker VION-VAN EECKHOUTTE aan 10 centiemen per nummer.

gesteld in de vorm van samenspraken tussen Nico-deem en opsteller Bernardus Pompe. In nummer 11 hekelde Vion de nieuwe burgemeester Henri De Mûelenaere, "onze grootste wereldsche vijand". Die sleepte Vion voor het hof van assisen. Het zou Vions laatste persproces niet zijn. Dit keer werd hij beschuldigd van laster en eerroof, maar hij werd op 7 april 1875 van beide aantijgingen vrijgesproken. Met de zegevierende uitslag van het proces vulde hij het hele dertiende en laatste nummer van *De Izegemsche Kijk-Uit*.

Ondanks zijn overwinning, verliet Vion eind 1875 Izegem. In *Een droevig leven* geeft hij een zelfverzekerde indruk. Hij verkocht zijn bezittingen aan huidevetter Leo Declercq, "ten einde de kosten van en registratie zooveel mogelijk te ontgaan". Voor zijn drukkerij, winkel en het hele huishouden kreeg hij 800 fr. Vion vond een nieuw bestaan in Roeselare. Voor de details verwijzen we naar zijn memoires en de persstudie van Edmond Voordeckers. In de Rodenbachstad wilde de liberale partij met een liberaal strijd- en informatieblad van start gaan en ze deed daarvoor een beroep op Vion. Van januari tot september 1876 gaf Vion in Roeselare een weekblad uit. Het kwam toen echter tot een volledige breuk met zijn opdrachtgevers. Voor Vion brak een tijd van diepe ellende aan. Hij zag zich gedwongen aalmoezen te aanvaarden, o.a. van priester Joseph de Pélichy. Dit dieptepunt betekende ook de geboorte van een andere Vion. Vanaf nu stond hij voor het volle pond in het katholieke kamp. Van 1877 tot 1887 gaf hij *De Mandelgalm* uit en daarna *De Gazette van Rousselare*, die tot in 1914 verscheen.

Vion overleed op 18 oktober 1917 in Wichelen. Hij liet geen opvolger na : zijn enige zoon Jules was in 1894, op 23-jarige leeftijd overleden.

DESIRE PHILIPPE GOETHALS-PRIEM MAURICE GOETHALS-MALFAIT ⁵²

Vion had als concurrent niet alleen Dooms. In de Gentsestraat 19 (later nr. 21) was tot 1909 de drukkerij Goethals gevestigd. Tegenwoordig is dit nummer 25, bewoond door Edward Karel Laridon. Vermoedelijk kwam ze in de eerste helft van 1866 tot stand. Volgens Vion was Bossut begin 1866 nog de enige drukker in Izegem, maar volgens het bevolkingsregister vestigde Désiré Philippe Goethals

zich op 2 mei 1866 in Izegem. Hij was in Brugge geboren op 17 november 1827, maar woonde later in Roeselare. Hij was op 18 januari 1860 in Zarren getrouwd met Marie Thérèse Priem (Roeselare 24 december 1833 - Izegem 5 december 1892). Goethals verzorgde niet alleen gewoon drukwerk, maar specialiseerde zich als boekdrukker. In het Izegemse Slossfonds zitten verscheidene werkjes die hij tussen 1879 en 1902 drukte, maar geen boeken of brochures. Désiré Goethals overleed in Izegem op 27 juli 1904.

Over dit drukkerijtje schreef Cyriel Strobbe ten behoeve van zijn neef Anton Strobbe de volgende appreciatie neer :

"Goethals was enen arme man en heeft het nooit verder gebracht dan met het materiaal van Bossut wiens drukkerij hij had overgenomen. Daar kwamen nooit nieuwe letters of wierd er geen verbetering gedaan. Hij werkte met zijn dochter alhoewel er nog twee zoons waren. 't En was niet noodig dat ze hielpen, hij kon het alleene doen. Telkens er ne mensch op sterven lag was [zij] de eerste erbij voor het werk (verschillende malen was hij niet overleden of ze was er naartoe). (...) Hoe hij dat geld te gare kreeg weet ik niet, hij moest concurreeren tegen Vion die "liberaal" was en is naar Rousselare gevlucht. Dooms heeft hem geplaceerd en daarmee was het groote vermindering voor hem. (...) Zijn drukkerij is geheel overgenomen geweest door Remi Mestdag die stilaan de oude letter vervangen heeft door nieuwe. Dat is al hetgene ik over Goethals-Priem weet. Nen arme man van het begin tot het einde."

Het bedrijf van Désiré Goethals werd na zijn dood vijf jaar lang voortgezet door zijn zoon Maurice, die in Izegem geboren werd op 5 januari 1874 en op 1 juni 1901 trouwde met Marie Léontine Malfait. Maurice specialiseerde zich in de fabricatie en verkoop van benodigdheden voor de duivenliefhebberij. Hij bouwde ook een vergezelligingsdienst voor reisduiven uit. In 1905 startte hij met *De Vergezeller*, een "weekblad voor alle Duivenliefhebbers", waarvan maar één nummer bewaard is. Het is een a-politiek sportblad, met verslagen en aankondigingen van prijsvluchten en advertenties van duivensportartikelen. In november 1909 ging Maurice Goethals in Tourcoing wonen, waar hij als textielbewerker aan de slag ging. Hij overleed er op 21 september 1929.

August Van Moortel-De Keyser

**AUGUST VAN MOORTEL-DE KEYSER
WEDUWE A. VAN MOORTEL-DE KEYSER
MARIE-LOUISE VAN MOORTEL**

August Van Moortel werd geboren in Bekegem op 29 juli 1857. Hij studeerde voor onderwijzer in Torhout en behaalde er op 19 augustus 1876 zijn einddiploma. Hij fungeerde eerst als onderwijzer in de kostschoolafdeling van de normaalschool van Torhout en stond daarna van 5 september 1878 tot 12 september 1879 in de stadsschool van Tielt. De schoolwet van 1 juli 1879 – de zgn. Ongelukswet – betekende het begin van de schoolstrijd. Zoals zoveel onderwijzers, nam ook August Van Moortel toen ontslag uit het gemeentelijk onderwijs. Vanaf 1879 gaf hij les in de lagere afdeling van het huidige Sint-Jozefscollege. Hij deed dat tot zijn dood in Izegem op 23 augustus 1900⁵³.

Op 25 augustus 1885 huurde August Van Moortel een pand gelegen in de Roeselaarsestraat 3 van de weduwe Debaere-Herbau en startte er met

een boek- en papierhandel. Zijn drukpers stond in een bijgebouwtje met verdieping achter het woonhuis. Hij drukte allerlei gelegenheidsdrukwerk, zoals rouwbrieven, gedachtenissen van eerste communies, priesterwijdingen of eerste missen, rouwprentjes, strooibriefjes, toegangskaartjes, programma's, facturen... De winkel werd beheerd door zijn vrouw, die, naar verteld werd, de touwtjes strak in de hand hield. Zij verkocht o.a. kaarten, briefpapier, schoolboeken, leien en griffels, scharen, messen, kammen, pijpen en sigaren.

“Omdat wy er door in onze rechten en bestaan gekrenkt zyn”, verzetten Jean Dooms en Désiré Goethals-Priem zich tegen de oprichting ervan. In 1886 en 1887 gingen ze aankloppen bij de pastoor, de bisschop, het stadsbestuur, de gouverneur en het staatsbestuur⁵⁴. Een passus uit hun brief van 12 oktober 1886 aan bisschop Faict :

“Mynheer Vanmoortel-Dekeyser heeft onder het vry onderwijs beginnen winkel houden, vele onderwijzers deden dit alsdan, in vergoeding der jaarwedde die zij door de wet van 1879 ontnomen waren, door aan de stem van hun geweten te gehoorzamen, maar nu dat deze tyden voorby zyn, en dat het gesticht hier een hulpgeld van negen duizend franks bekomt, ware het wel redelyk dat dezese onderwyzers, gelyk die van de gemeente en andere staatsbedienden geen handel dryven, maar Mynheer Vanmoortel doet nog meer, hij aanveerdert en beveelt zich voor allerhande drukwerken, die hy elders moet doen verveerdigen.”

August Van Moortel zette zijn bijverdienste echter voort en verwachtte er zelfs nog meer van, want uit de briefwisseling met zijn directeur Pieter Baes vernemen we dat hij ontgoocheld was over de bestellingen van de Izegemse scholen en het college in het bijzonder. De minister liet weten “qu'il y a lieu de laisser sans autre suite la réclamation précitée” en de bisschop, die voor ruzie tussen de katholieken onderling vreesde, spaarde de kool en de geit, maar gaf de toestemming aan Van Moortel om zijn bijberoep uit te oefenen⁵⁵. Ook een petitie met 29 handtekeningen die op 15 juli 1887 naar de kamer van volksvertegenwoordigers werd gestuurd, haalde blijkbaar niets uit⁵⁶. In het Izegemse Slossefonds zijn nl. werkjes van 1889 en 1891 bewaard die door Van Moortel-De Keyser werden gedrukt.

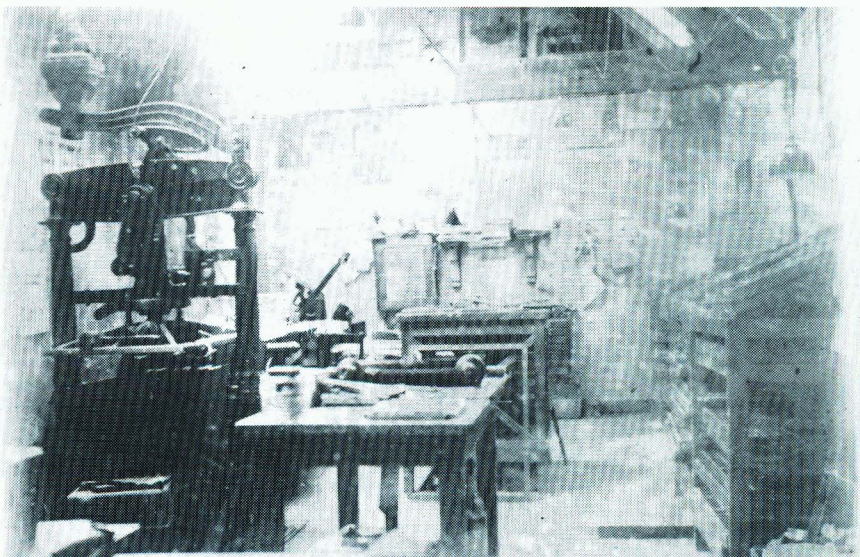
Weduwe August Van Moortel-De Keyser met haar kinderen Joseph en Marie-Louise

August Van Moortel bezat geen te sterke gezondheid. De drukkersstiel plus zijn onderwijzerschap voor zeer bevolkte klassen, tastten zijn gezondheid aan. Hij vroeg en bekwam een klas met minder leerlingen. Toch was hij slechts 43 jaar toen hij stierf.

Na zijn dood zette zijn weduwe de winkel en de drukkerij in de Roeselaarsestraat verder onder de naam Weduwe Aug. Van Moortel-De Keyser. Marie De Keyser was in Izegem geboren op 8 februari 1851, trouwde op 4 oktober 1882 en overleed in haar geboortestad op 4 januari 1928.

Behalve het kleine drukwerk zou weduwe A. Van Moortel-De Keyser ook *Het Iseghemsche Volk* gedrukt hebben. Dit blad verscheen van eind 1912 tot 1914, was gesticht door Frans Dewitte en vormde de spreekbuis van de ontluikende christelijke arbeidersbeweging. Hoewel haar naam op het blad zelf stond, was het in werkelijkheid de Kortrijkzaan J. Vermaut die het drukte⁵⁷.

Na de dood van weduwe A. Van Moortel-De Keyser zette dochter Marie-Louise het bedrijfje verder. Ze had een jongere broer die sneuvelde tijdens de eerste wereldoorlog. Zelf was ze geboren in Izegem op 19 oktober 1883. Ze stierf er op 1 november 1967. Hoewel ze kon zetten en drukken, gaf ze meestal het drukwerk door aan andere drukkers. Omdat ze drukwerk (op procent) aanvaardde, hoort ze dus eigenlijk thuis in het laatste hoofdstuk. Onder deze bizarre, levensvreemde vrouw – ze werd ook wel ‘zotte Marie-Louise’ genoemd – verkommerde de drukkerij helemaal. Niemand mocht het huis of het atelier ooit binnengaan! Uiteindelijk stortte het gehele bedrijfje – het was ingericht op de eerste verdieping – volledig in. Uit een kluwen aan gebroken persen en zetmateriaal vond Luc Strobbe heel wat materiaal voor zijn drukkerijmuseum.

Het drukkersatelier van August Van Moortel in de Roeselaarsestraat

Het Isegghemsche Volk

Katholiek Volksgezind Weekblad

Derde Jaargang. — N° 15

Zondag 12° April 1914

INSCHRIJVING

Een jaar : 3.00 fr. — 6 maanden : 2.00 fr.
Prijzen per nummer : 5 cent.

DRUKKER-UITGEVER

W^e A. VAN MOORTELE-DE KEYSER
Rousselaerstraat, 3, ISEGHEM.

Gewone aankondigingen : 30 cent. de reke.

Rechterlijke aankondigingen : 1 fr. de reke.

Groote en langdurige aankondigingen volgens overeenkomst.

Voor de aankondigingen buiten de twee Vlaanders, zich wendend tot ALGERIE, HAVAN, Martelaarsplaats, 8, Brussel — Beursplaats, 8, Parijs — Cheapside, 113, Londen

JULES VANDOMMELE-DEMEY FIRMIN VANDOMMELE⁵⁸

Voordat Jules Vandommele zich als zelfstandig drukker vestigde, werkte hij bij Strobbe-Hoornaert. In juni 1912 kwam het daar echter tot een staking. Volgens de Christene Vereeniging der Papier- en Boekbewerkers moest er minstens 24 uur en vaak 30 uur na elkaar gewerkt worden en dat namen de drukkers niet meer⁵⁹. In die tijd drukte de firma de *Sportvriend* en daar kroop heel wat tijd en energie in. Toen vier werklieden 's nachts niet wilden doorwerken en het werk verlieten, werden er twee van hen ontslagen. Dank zij een aantekening van onderpastoor Leopold Slosse weten we wie: "Vermeulen en Van Dommele, kruiskendragers en zoon van den grafmaker, beiden socialisten". Deze laatste appreciatie was allerminst juist en toont alleen Slosses afkeer voor het syndicalisme.

Staf Vermeulen emigreerde naar de Verenigde Staten. In Detroit drukte hij de *Gazette van Detroit*, het blad van Camille Cools. Over Vermeulen getuigde Antoon Meersseman, opsteller en machinezetter in de firma Strobbe tientallen jaren later :

Een opgeschoten jonge man, rilde en keerserechte, woonachtig ergens «Bachten de Kerke». Hij was «drukker», in de echte zin van het woord, want hij stond aan de drukmachines, welke hij perfect kende, zoals de interrollen en de inkten. Zijn werk volbracht hij met uiterste nauwgezetheid, en hij wrocht voor zijn patroon, alsof het voor zijn eigenzelve was; en, onder opzicht van stielkennis, vlijt en toewijding, is hij een toonbeeld geweest voor zijn werkmakkers. In 1913 heeft hij Izegem verlaten en is naar Amerika getrokken. Dat hij ginder zijn baan heeft gemaakt, is niet te verwonderen. Want, wie kan en wil werken, als Staf Vermeulen het kon, die

moet het verre brengen. Ik feliciteer hem om zijn actief leven en wens hem nog lange jaren goede gezondheid. Vermeulen kreeg zijn opleiding — ook zijn karakterkoppigheid — bij Vader Aloïs Strobbe, en heeft het verre gebracht⁶⁰.

Het echtpaar Jules Vandommele en Marie Demey

Jules Vandommele werd in Izegem geboren op 16 januari 1882, als zoon van Aloïs en Sophia Pattyn. Uit een personeelslijst van de Drukkerij Strobbe weten we dat Vandommele er werkte vanaf 22 oktober 1896. Hij bleef er tot 1912 in dienst, zoals blijkt uit het getuigschrift van dertien jaar goede dienst dat hij dan toch van zijn voormalige patroon kon krijgen. Dat de dertigjarige Vandommele buiten lag, vond hij — volgens het getuigenis van zijn kleinzoon — helemaal niet erg, want hij was toch van plan om met een eigen drukkerij te starten. Toen het personeel bij Strobbe omwille van zijn afdanking verder wilde

VERWEERSCHRIFT A V V K V

der Vlaamsche Nationalisten

Voor Izegem en omliggende -- verschijnt als 't noodig is.

Vlaandrens diep vernederde oorden
Vragen daden maar geen woorden!

Verantwoordelijke Uitgever:
JEROOM LAUWERS, Marktstraat, 22, Izegem.

Herleef, o reuzenras!
Maak Vlaanderen wat het was.

Programma der 11 Julifeesten 1931

TER HERDENKING DER GULDENSPORENZEGE 1302.

VRIJDAG 10 JULI.

Te 6 1/2 uur opening der Feestelijkheden in 't Vlaamsch Huis.

Te 8 uur trekking der kosteloze Leeuwenvlaggen-Tombola.

Te 9 1/2 uur s' avonds

AVONDWANDELING DER VLAAMSCHEN REUZEN

TYL en NELE

omrind van Reuskens Zanders en Zanderessen.

11 JULI.

Zoals ieder jaar zal 11 Juli gevierd worden.

Ten andere, bijna iedereen viert 11 Juli. Er is meer dan één soort menschen die de Vlaamsche durfkracht, de Vlaamsche manhaftigheid, het Vlaamsch verzet zal huldigen in optochten en feestvergaderingen.

'n Daad huldigen, beteekent het beamen van die daad, de innerlijke drijfveeren die tot de daad hebben geleid, het middel waarmee die daad is gesteld.

Wie het 11 Julifeest in zoo'n geest vieren mag, voelt algauw zijn geestdrift getemperd door den ernst van het oogenblik, de alles beheerschende vraag in onzen strijd: wanneer zal het onze beurt zijn de hoogste daad te stellen

staken, vroeg Vandommele zelf dat niet te doen. Om zijn drukkerij te starten, leende hij geld van de vader van Gaston Josson.

Toen Vandommele in 1914 het vaderland moest verdedigen, ging Emiel Allewaert, vrijgestelde van het Christen Syndicaat, bij mevrouw Vandommele drukken, om het gezin 'te depanneren'.

Vóór de oorlog was Vandommele christendemocraat. Wellicht heeft zijn wedervaren aan het front van hem een Vlaams-nationalist gemaakt. Vanaf de tweede helft van september 1924 verscheen "als 't noodig is" – en dat betekende gewoonlijk maandelijks – het *Verweerschrift der Rooms Katholieke Vlaamsche Nationalisten voor Iseghem en omliggende*. Jules Vandommele was de drukker⁶¹. Van eind 1925 tot februari 1928 was hij beheerder van de Samenwerkende Maatschappij 'Het Vlaamsch Huis', dat het gelijknamige lokaal in de Marktstraat kocht⁶². De Vlaams-nationalisten gaven anderhalf jaar lang het weekblad *De Mandelgalm* uit.

- a) Bewaarplaats: door een schenking van Maurice Dumoulin kwam een stel in het archief van de heemkundige kring Ten Mandere terecht.
- b) Ondertitel: *Katholiek-Vlaamsch-Nationaal Weekblad voor Iseghem en Omliggende*.
- c) Vignet: tot II/33 (12 aug. 1928) links een kruis en rechts een Vlaamse leeuw; daarna valt het leeuwte weg en vanaf II/43 (21 okt. 1928) ook het kruis.
- d) Geen motto.
- e) Prijs: 15 fr. per jaar, 30 centiem per nummer.
- f) Formaat: De eerste vier nummers 55 x 34,5 cm, vanaf I/5 (30 juli 1927) 58 x 43 cm, vanaf II/43 (21 oktober 1928) 48 x 34 cm., 4 p., op de laatste nummers na die er zes telden, steeds op vijf kolommen.
- g) Periodiciteit: wekelijks, tot en met I/8 (20 augustus 1927) 's zaterdags, daarna 's zondags.
- h) Eerste nummer: 2 juli 1927
Laatst teruggevonden nummer: 2 december 1928 (II/49). Volgens de oorspronkelijke eigenaar was zijn verzameling volledig.
- i) Stichter:

Vlaanderen moet zijn eigen rechten
verdedigen op!
Vlaanderen vraagt zijn recht te sichten
Vlaanderen op!
Vlaanderen krijgt uw strijdersplichten,
strank voorop!
(Ward Hermans)

DE MANDELGALM

KATHOLIEK-VLAAMSCH-NATIONAAL WEEKBLAD VOOR ISEGHEM EN OMLIGGENDE

AANKONDIGINGEN

Een jaar: 15 fr. 6 maanden: 8.00 fr. 3 maanden: 4.00 fr. Buitenland: 25.00 fr.

INSCHRIJVING OP ALLE POSTKANTOREN

Een jaar: 15 fr. 6 maanden: 8.00 fr. 3 maanden: 4.00 fr. Buitenland: 25.00 fr.

Opstel en Beheer, Marktstraat, 22 ISEGHEM
Verantwoordelijke uitgever:
Rob. Verhaeghe, Isegem. Postrek. n. 2024.66.

Alle mededelingen moeten ten laatste den Dinsdag avond voor 't verschijnen van 't blad
toegezonden zijn.

Opstel en beheer : Marktstraat 22 Izegem
Verantwoordelijke uitgever : Rob[ert] Verhaeghe,
Izegem ; vanaf II/43 niet meer vermeld.
Drukker : een tijdlang Jules Vandommele (volgens
zijn zoon Firmin). Het kleinere formaat vanaf 21
oktober 1928 kwam er niet zomaar. "Met dit ver-
schijnen gaat gepaard het in werking stellen van nieuwe
machines in onze Vlaamsch-nationalistische drukkerij,
die in enkele jaren een buitengewone uitbreiding heeft
genomen". De kwaliteit van die laatste nummers was
echter slecht en het blad moest (o.a. 11 nov. 1928)
toegeven dat er problemen waren met het drukken.
Van ophouden was echter nergens sprake, integen-

deel, vanaf II/45 (4 nov. 1928) werd een wervings-
campagne ingezet.
m) Karakter en inhoud : In zijn eerste nummer
schreef *De Mandelgalm* :

BIJ HET VERSCHIJNEN VAN ONS BLAD

*Sedert 't ontstaan van het Vlaamsch Huis mogen
we op Vlaamsch-nationaal gebied ongetwijfeld de ge-
lukkige verschijning van ons blad als de grootste ge-
beurtenis beschouwen.*

*Daarmede zijn we opnieuw een flinke stap verder
en hebben we ons een tweede duchtig wapen in de
hand weten te werken om ons doel, namelijk de be-*

DRUKKERIJ – BOEKBINDERIJ – PAPIERHANDEL

Pracht- en gewoon werk, bijzonder huis voor Rouwgedachtenissen en Rouwbrieven.

M Voedingscommissie Isegem *Debet aan*
J. Vandommele-Demey
Kerkplaats, ISEGHEM.

Over gedane werk en levering van het volgende, betaalbaar te Isegem zonder korting.

ISEGHEM, 14 Febr. 1916

<i>400 briefjes bakkers</i>	<i>fr.</i>	<i>4</i>	<i>00</i>
	<i>fr.</i>	<i>4</i>	<i>00</i>
<i>Volstaan 14 Februari 1916</i>			
<i>Wrouw Jules Vandommele</i>			

wustmaking van ons volk, na te streven.

Vóór 1926 stonden we voor de waarheid, Vlaanderens recht en het echte volksbelang, met eenigen in de bres enkel en alleen gewapend met onzen moed, onzen durf en onzen onweerstaanbaren en niet te breken wil. Noch eigen huis, noch eigen pers, niets hadden we dat ons hielp... Onzen toevlucht moesten we nemen tot kleine ongeschikte plaatsjes om wat menschen samen te brengen. Nu hebben we een machtig, sierlijk, wel geschikt en best gelegen huis als sterke burt [sic] om te kampen. Vroeger moesten we of de leugen laten gezeggen en daardoor ons volk verkeerd zien opleiden, ofwel onzen toevlucht nemen tot strooibriefjes en tot 't kleine maar onversaagde verweerschrift. Nu hebben we een eigen pers, een eigen blad dat zekerlijk niet, in geen enkel opzicht, zal moeten onder doen voor de andere. Integendeel.

Met een jeugdige en bloedrijke kracht gaan we onze wegen op welke we sedert een paar jaar zijn ingeslagen. We houden er nog eens aan kort maar toch voldoende vast te stellen wat we beoogen en waarom we er zijn willen.

In het strooibriefje waarmede we 't verschijnen van 't blad hebben bekend gemaakt schreven we: «Op een grootere schaal dan met «De West-Vlaming» willen we bij middel van een goed verspreid en veel gelezen blad ons volk bekend maken met veel waarheden op katholiek godsdienstig, cultureel, sociaal en vooral Vlaamsch gebied welke door de andere bladen met of zonder opzet verzwegen worden of verkeerd voorgesteld.» De bijzonderste taak van den dag voor alle katholieken, voor allen die hongeren naar rechtvaardigheid en hier voor de Vlamingen in het bijzonder, is ongetwijfeld 't brood der waarheid te breken aan de simpele, door velen dom gehouden of verkeerd ingelichte, massa.

De menschen hebben meer nood aan waarheid, aan voorlichting, dan aan brood (wat geenszins wil beteekenen dat ze aan dit laatste ook geen nood hebben) ...want het ligt voor de hand dat de oorzaak van vele euvel, van veel verkeerde regelingen, enz., te zoeken is in 't gemis aan kennis van de waarheid, van de orde der dingen, in de onwetendheid nopens de waarden in 't leven waardoor ze hun leven verkeerd richten. 't Is hoofdzaak omdat de menschen onwetend zijn op vele gebieden dat onze maatschappij b.v. op zedelijk, op economisch gebied naar een volledige ontredding ijlt. Ongetwijfeld is het eveneens te wijten aan onwetendheid nopens het Vlaamsche vraagstuk dat er nog velen of afzijdig of vijandig tegenover ons staan. Onnoodig zal het wel zijn er bij te voegen dat bij enkelen ook andere redens voorhanden liggen als vrees,

lafheid, domme politieke drift, enz. enz.

Aan die onkunde, aan die onwetendheid willen we, voor zooveel het in onze macht ligt, verhelpen.

Benevens de voorlichting onzer menschen nopens tal van vraagstukken die hun aanbelangen, willen we ook opvoeden voor zoo veel het natuurlijk in ons zelf ligt! We zijn geenszins blind voor het steeds met reuzenschreden toenemend zedelijk en godsdienstig verval van ons voorheen zo gaaf Vlaamsche Volk.

De godsdienst schijnt voor veel katholieken (we bedoelen hiermede de katholieken uit alle partijen want er zijn er in alle politieke partijen) iets te zijn dat men voor een half uur beoefent lijk men voor een half uur zou muziek spelen, wandelen, praten, enz. De godsdienst moet opnieuw maatgevend zijn in 't leven der menschen. Hun handel en wandel, hun laten en doen hoeven geregeld te zijn door den godsdienst. Veel factoren hebben daaraan schuld. De wortel van 't onheil aanvatten is methodisch werken. Dit verhoppen we te doen.

We zijn evenmin onwetend nopens de cultureele ellende onzer menschen, evenmin als nopens de wanbegrippen die er in overvloedig getal overwegend heerschen.

De sociale ongerechtigheid die in onze hedendaagsche maatschappij hoogtij viert zal grootendeels ook onze belangstelling wegdragen, want zonder economische welvaart der breede volkslagen, zonder gezonde woningen, zonder geregelde arbeid, met een woord, zonder een van boven tot van onder verbeterde regeling der economie is het onzin bij onze menschen belangstelling te verwekken voor zedelijk leven, cultureelen groei, enz.

Over al deze kwesties die hen rechtstreeks of onrechtstreeks aangaan, over al de waarheden nopens henzelf zullen we wijzen en inlichten.

Onnoodig zal het wel zijn te zeggen dat we geen krachten zullen sparen om ons volk Vlaamsch nationaal te doen voelen, leven en streven, want een Vlaanderen dat zich heel en al economisch en cultureel uitleven kan, is de door God gewilde orde... Die orde is nu verbroken door de kunstmatige schepping van een wangedrocht dat België heet. Door deze krachtinspanning hopen we het onze bij te brengen tot Vlaanderens verlossing uit het doodend staatsverband België, dat Vlaanderen ontchristenen laat en ertoe meehelpt, dat Vlaanderen zijn Vlaamsch-zijn verliest en eindelijk, doch niet van 't minste belang, met zijn kapitaal en zijn banken Vlaanderen stoffelijk uitpomp.

Wat we willen, wat we zullen zijn in ons blad dit gelooven we hierboven genoegzaam omljnd te hebben. Ons verleden en hetgeen we sedert twee jaar verricht hebben staat er borg voor. Hoe we dit zullen doen? Onverbiddelijk als de waarheid en toch liefdevol lijk

het aan katholieke mensen past.

DE REDACTIE

Tegenstander *De Mandelbode* wijdde op 18 juli 1927 het volgende hoofdartikel aan de nieuwe collega :

NIEUW WEEKBLAD

Uit de gewone drukkerij van het aflijvig "Verweerschrift", is, acht dagen geleden, een geel strooibriefken verschenen.

Het bevat de aankondiging van een nieuw weekblad der Nationalistische partij, dat de naam zal dragen van "De Mandelgalm". (Is het om verwarring te stichten met ons blad?)

(...)

De verschijning van dat weekblad was reeds bij het begin van het jaar door de leiders beslist, doch toen de vastenbrief van Z.D.H. den Bisschop verscheen met de uitdrukkelijke veroordeeling der nationalistische dwaalleer, oordeelden de leiders het oogenblik ongunstig voor het uitgeven van hun blad.

Nu dat ze denken dat die veroordeeling uit het geheugen der menschen gegaan is, komen ze met hun blad voor den dag.

(...)

Vanzelfsprekend waren de aanvallen tegen *De Mandelbode* en de staatskatholieken legio. Het blad vertoonde een sterk antimilitarisme, was fervent voorstander van amnestie, zelfbestuur en van August Borms. We citeren alleen nog enkele regels uit het hoofdartikel 'België tegen Vlaanderen' dat op 9 oktober 1927 verscheen. De Vlaamse strijd is veel meer dan een strijd voor taalwetten, hoe dringend noodzakelijk ze ook zijn. In de eerste plaats moest het hierom gaan :

Vlaanderen zijn eigen natuurleven terug te schenken, en het Vlaamsche volk door zijn bloedeigen ontwikkelingsgang tot een hoog peil te brengen op alle gebied. (...) Sterk voelen wij als Vlamingen dat wij zoo weinig macht bezitten omdat wij zoo economisch en finantiëel arm zijn. (...)

Twee besluiten vallen hieruit te trekken : Het is de broodnoodige plicht voor ieder Vlaming zijn eigen geld niet te geven aan inrichtingen waar het tot zijne eigene verdrukking en onmacht zal gebruikt worden, maar wel hiermede zijn eigene economische inrichtingen als Vlaamsche huizen, spaarkassen te steunen en vooruit te helpen.

Het is eindelijk een dure maar leerrijke les voor ons te bestatigen hoe België getracht heeft ons stoffelijk arm te houden. Dat die Vlamingen, die steeds denken dat Vlaanderen economisch niets te winnen heeft bij een andere staatsinrichting hierin het bewijs vinden dat een staat die gegrondvest is op de belangen van ons eigen Vlaamsche volk, ook op stoffelijk gebied van overgrote beteekenis zijn zou voor de welvaart van ons volk.

Jules Vandommele overleed in Izegem op 6 oktober 1933. Zijn echtgenote Marie Clotilde Demey overleefde hem tot 8 januari 1978. Zoon Firmin Vandommele volgde zijn vader op in de drukkerij.

Trouwfoto van Firmin Vandommele en Anna Vander Meiren

Firmin Vandommele werd geboren op 3 augustus 1907. Hij was laureaat in de lagere afdeling van het Sint-Jozefscollege en mocht daarom naar het middelbaar. Hij volgde drie jaar lager middelbaar onderwijs in het Sint-Jozefscollege in Izegem. Hij

was de tweede van de klas ; door de oorlogsomstandigheden was de eerste van de klas vier jaar ouder. Daarna studeerde hij nog wat in Dendermonde. Dat kwam omdat daar een benedictijnerschool stond en Firmin Vandommele benedictijn wilde worden. Dat is hij nooit geworden, maar de benedictijnen bezaten daar ook een drukkersschool en Vandommele leerde er de knepen van het vak⁶³. Hij trouwde met Anna Vander Meiren en was ook 'kruisjesdrager' in de Sint-Tillokerk. Door die functie heeft hij ook heel veel begrafenisdrukwerk aangetrokken.

Firmin Vandommele was een aanhanger van het Verdinaso, maar heeft niet gecollaboreerd. Na de oorlog werd hij CVP'er en speelde een belangrijke rol in het culturele leven van de stad. Hij is 'nooit commerçant geweest', geld sprak hem niet bijzonder aan. Hij hield zich liever bezig met zaken die hem echt boeiden, zoals de lokale politiek. In 1958 was hij CVP-kandidaat bij de gemeenteraadsverkiezingen, maar hij werd nooit verkozen. Hij werd wel OCMW-raadslid. Verder was hij actief in het NCMV, de Syndicale Kamer van Drukkers, waar hij tot voorzitter van de Gewestelijke Beroepsvereniging der Papierdetaillanten werd gekozen, de Stedelijke Culturele Raad, waarvan hij één van de stichters was, en het Stedelijk Feestcomité. Oudere Izegemnaars weten nog wel dat de grote tentoonstellingen in de jaren zestig aan hem zijn te danken. Hij reed toen het hele land door om schilderijen op te halen.

Gelukkig had hij wat personeel. Zo heeft Gerard Vercruyse nog een tijdje bij Firmin Vandommele gewerkt, zonder echter ooit ingeschreven te zijn ; hij drukte gelijktijdig voor eigen rekening. Van 1963 tot 1967 kreeg Jacques De Meulemeester een leercontract bij Vandommele. Toen hij naar het leger moest, kwam Jan Bogaert in dienst. Zij kunnen nog getuigen welke enorm fijne drukker Firmin Vandommele was. Hij kocht – volgens zijn zoon Jan – waarschijnlijk al in 1931 als één van de eerste in België en als eerste in West-Vlaanderen een Heidelberg-degelpers.

In de eerste plaats werd familiedrukwerk gemaakt. Firmin Vandommele heeft een tijd een uitgeverij gehad, uitsluitend van rouwprentjes en rouwbrieven. Rouwbrieven waren vroeger een specialiteit ; met de hand werden rouwranden van 25 millimeter aangebracht. Deze uitgeverij moet bestaan hebben van na de tweede wereldoorlog tot in de jaren zestig. Firmin Vandommele had in de drukkerswereld de bijnaam VI, omdat die twee letters altijd op zijn rouwbrieven stonden (Vandommele, Izegem). Nadat een knecht die bij de firma Strobbe werkte, te loslippig was geweest en de uitslagen voortijdig bekend had gemaakt, drukte Vandommele vanaf het interbellum de palmaresen van het college.

Foto gemaakt n.a.v. de tentoonstelling Felix De Boeck, georganiseerd door de Stedelijke Culturele Raad van Izegem in 1969 i.s.m. Ten Mandere. V.l.n.r.: Georges Couckuyt, Firmin Vandommele, Rafaël Verholle en Joseph Tytgat en op de voorgrond de kunstenaar.

Eigenlijk had zoon Jan Vandommele de opvolger moeten worden. Hij werd in Izegem geboren op 15 september 1937 en volgde de volledige Grieks-Latijnse humaniora, drie jaar in Izegem en dan drie jaar in Dendermonde. Dat laatste kwam omdat hij een broer had die na twee jaar moderne in Izegem naar de Grieks-Latijnse wilde overschakelen en alleen in Dendermonde bleek dat te kunnen met slechts één jaar verlies. Jan moest mee met zijn broer. Ook voor andere familieleden werd Dendermonde een traditie. Daarna liep Jan Vandommele nog een jaar HIGRO in Gent. Hij slaagde, maar is nooit begonnen aan zijn tweede jaar. Hij hielp daarna in de zaak, tot en met 1969. Om gezondheidsredenen werd hij afgeraden nog verder met lood te werken en bovendien zou zijn vrouw nooit in het bedrijf hebben kunnen meewerken, omdat ze een vaste job in het onderwijs had. In 1970 werd Jan Vandommele bibliothecaris van de Aangenomen Openbare Bibliotheek «Volksboekery» en in 1980 bibliothecaris van de Stedelijke Openbare Bibliotheek. Hij volgde de Provinciale Leergangen voor Bibliotheek- en Documentatiewetenschappen in Brabant en studeerde in 1975 af met als verhandeling *Het Izegemse. Proeve van een analytische bibliografie van de gemeenten Izegem, Emelgem, Ingelmunster, Kachtem, Lendelede en Sint-Eloois-Winkel. 1800-1973*, 334 p.

De drukkerij is op verschillende plaatsen gevestigd geweest. Een tijdlang was dat het huis op de hoek van de Sint-Amandsstraat en het Kerkplein, rechtover café Sint-Hilonius. Daarna huurde Firmin Vandommele een huis op de hoek van de Sint-Hiloniusstraat en het Kerkplein, waar nu kapper Guido Moulin woont. In 1939 bouwde hij een huis in de Kloosterstraat 1, dat hij in 1940 betrok. Geleidelijk aan werd de woning, met beneden de drukkerij en boven de zetterij, veel te klein. In de periode van drukkersgast De Meulemeester werd naar de nieuwe vestigingsplaats verhuisd, de Sint-Amandsstraat 3, een mooi en ruim gebouw, waarin nu de Cerabank huist.

In 1970 stopte Firmin Vandommele met zijn drukkerij. Hij zou 18 jaar later overlijden, in Izegem op 12 oktober 1988. Zijn bidprentje werd gedrukt door Jan Bogaert. Dat was niet alleen de man die nog bij de afluigige had gewerkt, hij was het ook die de machines had overgenomen.

Abdon De Poorter

**ABDON DE POORTER-VANDE VOORDE
CYRILLE DE VliegHERE
LUC(AS) DE VliegHERE⁶⁴**

Abdon Cyriel De Poorter werd in Emelgem geboren op 29 juli 1870⁶⁵ en trouwde in 1898 in Oekene met Maria Louisa Vande Voorde. In 1899 vestigde hij zich als drukker op het Kerkplein in Rumbekke. Hij was bedrijvig als lid en drukker van de Rumbekke Letter- en Toneelgilde 'De Vereenigde Vrienden'. In 1901 stichtte hij het weekblad *De Vlaamsche Duif*. In 1910 drukte hij voor de Roese-laarse Vrije Burgersbond het blad *Rousselare Vooruit*. Op 19 oktober 1914 staken Duitse soldaten zijn drukkerij in brand. In november 1917 moest hij na een evacuatiebevel naar Eeklo vertrekken.

Na de eerste oorlog kwam Abdon De Poorter in Izegem wonen. Hij vestigde zich aanvankelijk als drukker in de Marktstraat 21. Dit huurhuis kon hij kort nadien verlaten, toen hij het huis aan de Grote Markt nr. 16 kon kopen. Dat was het huis tussen de latere 'Soldeur' en de rijkswachtkazerne. In 1920 hernam hij de publicatie van *De Vlaamsche Duif*,

De drukkerij van Abdon De Poorter in Rumbeke

Veertiende Jaargang N° 7.

15 c. t. nummer.

Vrijdag 13 Oogst 1920.

DE VLAAMSCHER DUIF

MEEST VERSPREIDE SPORT- EN ANNONCENBLAD

wekelijks verschijnende, binst de Zomermaanden op Vrijdag, binst de Wintermaanden de Zaterdag.

Officieel orgaan van den samenwerkenden vergezelligingsdienst

"DE VLAANDERS" en van 't meeste deel der Vlaandersche duivenmaatschappijen.

ABONNEMENTSPRIJS.

Van nu tot Nieuwjaar 1921 4,50 fr.
De abonnementen kunnen elke week van het jaar aanvang nemen.

EIGENAAR-UITGEVER:

A. DE POORTER-VANDEVOORDE,
Grote Markt en Marktstraat, ISEGHEM.

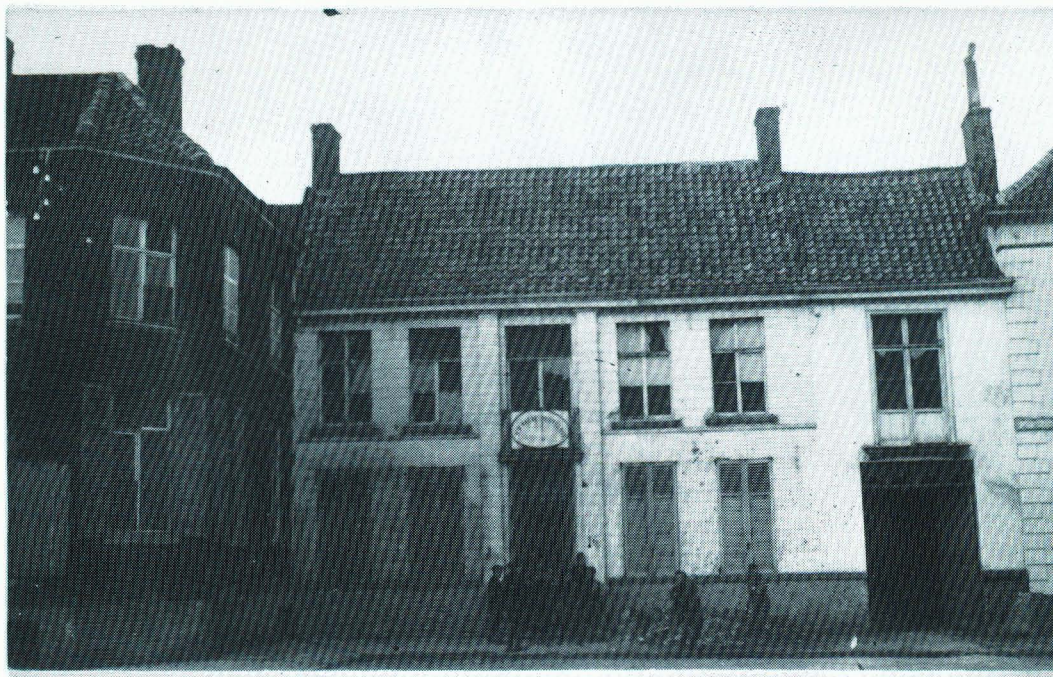
REDACTIE

Alle mededeelingen moeten ten langste den Dinsdag avond *FRANCO* ten behoeve van dit blad, Marktstraat, 21, ISEGHEM, binsteld worden. Ongeteekende brieven worden niet opgenomen. Handschriften worden behouden.

Postcheckrekening 27776.

TARIEF DER AANKONDIGINGEN.

Alle korte berichten, uitgaande der maatschappijen en verkerte uitslagen worden *KOSTELOOS* opgenomen. Voor alle andere aankondigingen vrage men inlichtingen. De Redactie is niet verantwoordelijk voor den inhoud der aankondigingen of der opgenomen brieven.

De drukkerij van Abdon De Poorter op de Grote Markt

totdat dit blad in 1930 versmolt met *De Jonge Reisduif*, het blad van Remi Mestdagh-Debosschere. In 1920 begon hij ook met de uitgave van *De Middenstand*, dat hij drukte tot eind 1921. Dit was eerst een maandblad, maar werd vanaf 11 februari 1922 een weekblad. We konden bij de heer Marc Hanssens-Debosschere de jaargangen 1922 en 1923 inzien. Wat volgt is op basis van die lectuur gemaakt.

- a) Bewaarplaats : jaargang 3 en 4 bij M. Hanssens-Debosschere
- b) Ondertitel : *Orgaan der burgerij van Iseghem en Omliggende. Verschijnt wekelijks ter verdediging der belangen van den Middenstand met uitsluiting van alle politiek.*
Lichtjes andere ondertitel vanaf IV/1 (13 januari 1922) nl.: (...) *van den Middenstand BUITEN en BOVEN alle politiek.*
- c) Vignet : twee handen die elkaar drukken. Vanaf IV/1 is er geen vignet meer.
- d) Motto : eerst geen. Vanaf IV/26 (7 juli 1923): *Ons wachtwoord klinkt : Vrede ! Orde ! Voorspoed !*
- e) Prijs : vanaf jg. II 10,50 fr. per jaar voor de leden van de Middenstandsbond en 12,50 fr. voor de anderen of 25 centiem per nummer; vanaf IV/1 10,50

fr. zonder onderscheid; vanaf V (1925) 11,50 fr.

- f) Formaat : 55 x 36 cm., 4 kol., 4 p.
- g) Periodiciteit : eerst maandelijks ; wekelijks vanaf III/2 (11 februari 1922), nl. 's zaterdags.
- h) De nummers IV/1-3 dragen verkeerdelijk de datum 1922.
- i) Stichter : Robert Gits, Stationsstraat, Izegem, verantwoordelijk voor de inhoud. Drukker-uitgever: Abdon De Poorter, Grote Markt 16, Izegem. De uitgever verwerpt alle verantwoordelijkheid. Alle mededelingen zijn te sturen naar het lokaal De Middenstand, Grote Markt, Izegem. Vanaf IV/1 was er een nieuwe drukker; H. Soenen-De Craemer, Ieperstraat 23, Roeselare. Een los nummer van 10 oktober 1926 vermeldt Eug.-Vandoorne Gryspeert als drukker. In een nummer van begin 1933 vinden we als adres voor de aankondigingen Gaspard Degraer, Wulvenstraat 3, Izegem.
- j) Redactie : in 1923 bestond de redactie uit Jérôme Baes, Pieter Deblicq, Robert Gits, Henri Strobbe en Justin Thibau (*De Middenstand*, 7 april 1923)
- k) Oplage : in het maandnummer van januari 1922 werd de periodiciteit van het blad gekoppeld aan het aantal 'inschrijvers'. Er zou vanaf de tweede week van februari wekelijks een nummer verschijnen als er 800 waren. Dit aantal werd helemaal niet bereikt

DE MIDDENSTAND

ORGAAN DER BURGERIJ

Het blad verschijnt minstens maandelijks en houdt zich alleenlijk met de belangen der burgers bezig met uitsluiting van alle polttiek.

A. De Poorter-Vande Voorde

Aangenomen fabrikant van den Belgischen Staat — Fabricant agréé par l'État Belge

16, Grootte Markt * ISEGHEM * Grand'Place, 16

UITVOER

Postcheck-rekening 27776

DRUKKERIJ VAN

IMPRIMERIE DE

DE VLAAMSCH E DUIF

Orgaan voor Duivensport — Organe pour le sport Colombophile

EXPORTATION

Compte chèques Postaux 27776

FABRIEK VOOR HET DUIVENSPO RT
RINGEN IN ALUMINIUM VOOR ALLE
GEVOGELTE
RINGEN IN CAOUTCHOUC MERK
" DIABOLO "
EN ALLE ANDERE BENOODIGHEDEN

FABRIQUE POUR LE SPORT
COLOMBOPHILE
BAGUES EN ALUMINIUM POUR
TOUTE VOLAILLE
BAGUES EN CAOUTCHOUC MARQUE
" DIABOLO "

Telephone ISEGHEM 17.

Iseghe m, den 16 / 10 1925.

toen het blad wekelijks begon te verschijnen, want in *De Middenstand* van 13 januari 1923 kunnen we lezen dat er in de eerste twee jaar een 150 lezers waren en dat het aantal abonnees in de loop van 1923 tot 400 steeg; nu streven we naar ten minste 600 abonnees.

m) In het proefnummer van januari 1922 (III/1) lezen we :

ONS PROGRAM

Met deze poging om ons blad «De Middenstand» op weekblad te doen overgaan leggen wij hier ons DOEL en ons PROGRAM, in korte en klare trekken, als volgt aan onze geachte lezers voor.

Wij streven ernaar te worden een degelijk en allezinds goed ingelicht weekblad.

Zonder haat en alle persoonlijke aanvallen vermijdende, en in een geest van gematigheid en rechtzinnige begeerte naar eendracht, zullen wij de belangen van onze medeburgers van Stad en Omliggende beherigen.

Zonder vaar of vrees zullen wij hunne rechten tegenover gelijk wie verdedigen, maar ook onbewimpeld hunne plichten voor oogen houden. In volkomene overeenstemming met den Middenstandsbond «Iseghem en Omliggende», zullen wij al onze krachten toewijden aan de economische en sociale organisatie van den Middenstand.

In ons blad zullen de godsdienst en de kristene zeden altijd streng en stipt geëerd en verdedigd worden.

In het bijzonder wat de politiek aangaat, staan wij onveranderbaar op het standpunt dat onder den vorm eener dagorde, op 22 December l.l., door de meerderheid van het bestuur van den Middenstandsbond aangenomen werd, dat eerstdaags aan de goedkeuring der algemeene vergadering zal onderworpen worden, en dat luidt als volgt :

«Ten einde alle burgers of middenstanders van stad en omliggende, zonder onderscheid van rang en opinie, toe te laten hunne krachten te vereenigen en gezamenlijk hunne economische en sociale belangen te behertigen en te verdedigen in den schoot van den Middenstandsbond:

«Beslist en verklaart officieel de Middenstandsbond «Iseghem en Omliggende» op zijne bestuursvergadering van 22 December 1921, in het toekomstige af te zien en zich te onthouden van alle inmenging in politieke strijden, zooals kamer en senaatverkiezingen, provinciale kiezingen enz., of stellingname tegenover zuiver politieke vraagstukken die het land verdeelen, zooals legerkweszie, vlaamsche beweging enz., met uitzondering nochtans van zaken en belangen van lokalen aard en dus ook

verkiezingen voor gemeente, goedemannenraden, handelsrechtbank enz., om zich uitsluitelijk en voornamelijk te wijden aan de economische en sociale belangen van zijne leden.

«Beslist verders zelfs in zaken van plaatselijken aard geene overzoenbare of stelselmatige houding aan te nemen, maar eene houding te nemen van verzoening en eendracht in breeden zin opgevat.

«Beslist nog aan zijne leden volle vrijheid te geven zich aan te sluiten en te ijveren bij gelijk welke bestaande politieke partij van orde.

«Beslist nochtans dat zijne bestuurleden geen deel mogen maken van besturen of commissies van politieke partijen bijzonderlijk nooit van partijen die zich bezig houden met lokale belangen in tegenstrijd met de leden of de belangen van den bond.

«Koestert de hoop dat bovenstaande beslissing moge dienen als grondslag voor eene eerlijke, welgemeende en eensgezinde werking onder alle burgers en middenstanders van stad en omliggende.

«Beslist eindelijk dat bovenstaande dagorde als bindend artikel in de statuten van den bond zal opgenomen worden.»

Aan onze lezers geven wij dan ook de verzekering dat wij ons van deze groote lijnen om geen reden zullen laten afleiden, integendeel dat wij ze altijd stipt en trouw zullen naleven.

Namens de Redactie
ROBERT GITS

Op 13 januari 1923 geeft *De Middenstand* nog eens de bedoeling weer :

Ons doel is dus niet geweest en blijft ook niet een puur lokaal blad tot stand te brengen, alleen en uitsluitelijk voor de Burgers van onze Stad! Neen! Ons doel is dubbel : ten eersten, een Middenstandsblad stichten, dat wekelijks verschijnt op nog grooter formaat zelfs, voor alle Middenstanders van geheel ons arrondissement; ten tweeden, door de verspreiding van ons blad over gansch het vlaamsche land, overal onze gedachten en onze opvatting in zake van Middenstandsbeweging, te doen doordringen en uitbreiden.

In het streven naar dit tweede punt van ons doel zijn wij reeds gedeeltelijk gelukt, bij zooverre dat ons Blad in vele Middenstandsceneters of Burgerskringen van geheel het vlaamsche land doorgedrongen is (...)

Abdon De Poorter had slechts één kind, een dochter die met Cyrille De Vlieghe trouwde. Zijn schoonzoon werd op 19 mei 1896 in Oedelem ge-

Cyrille De Vlieghe

boren en stierf in de H.-Hartkliniek in Roeselare op 3 augustus 1966. Hij was het die na de tweede wereldoorlog een tijdlang het maandblad *Pluimvee* drukte, dat voor het eerst verscheen in het najaar van 1947. Circa 1950 verhuisde het bedrijf naar de Melkmarktstraat 1-3. In dat huis had apotheker Paul Depoorter, de oorlogsburgemeester, gewoond. Abdon De Poorter was trouwens een oom van hem. In dit huis was de nodige ruimte vrijgekomen, toen Inter Nos verhuisde naar Emelgem. Dokter Henri Depoorter had vroeger Inter Nos gesticht voor zijn hierboven vermelde zoon Paul.

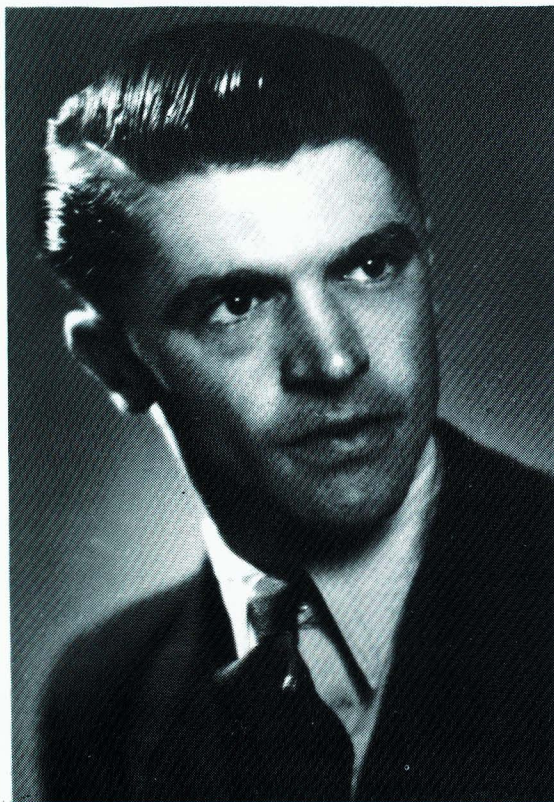
Met Luc Devlieghere, geboren in Brugge op 12 november 1935 en gehuwd met Marie A. Bauwens, was de drukkerij aan de derde generatie toe. Maar in 1969 werd het drukken stopgezet. Grootvader Abdon De Poorter was altijd al meer dan drukker geweest.

Op zijn briefhoofden lezen we dat hij ook een "fabriek van ringen en alle andere benodigheden voor duivensport" bezat. De nakende invoering van de B.T.W. was één van de redenen om met de drukkerij op te houden. Luc Devlieghere had trouwens ook geen drukkersdiploma. Bovendien eisten de duivenartikelen meer en meer energie op – constateurs, duiven- en vogelringen en dergelijke – en werd er ook overgegaan op sporttrofeeën. Bovendien viel er in die periode ook een stuk werk weg, want de Gestettner en de duplicators maakten de duivenkrantjes gedeeltelijk overbodig.

ANDRE DEJAEGHERE

André Dejaeghere – nu Papestraat 7 – drukte alleen tijdens de tweede wereldoorlog en bovendien deed hij dat niet zelf, want hij was helemaal geen drukker. Hij werd in Izegem geboren op 2 mei 1914 en was bediende in de weverij Desmet en Cie. Zijn vrouw, Julia Gouwy, was verantwoordelijk beheerder van de krantenwinkel Algemene Lectuur, in de Roeselaarsestraat. Op aanraden van Joseph Larnout, die letterzetter en vaardig lettertekenaar en lino-snijder was in de drukkerij Strobbe, kocht hij van een Gentse drukker een oude degelpers en de nodige letters. Het was Larnout die 's avonds drukte. Veel werd er echter niet gedrukt, er was in die tijd niet alleen weinig werk, bovendien was het moeilijk om aan papier en inkt te geraken, zeker voor iemand die nieuw was in het vak. In 1946 verkocht Dejaeghere al zijn drukmateriaal aan Roger Demoen. Op die manier beschikte hij over 'vers geld', want het oude geld had iedereen moeten inleveren.

Pierre Dejonghe

PIERRE DEJONGHE

Pierre Dejonghe werd in Emelgem geboren op 24 februari 1924. Hij was een neef van Arthur De-

forche, bij wie hij als hulpje de drukkersstiel leerde en van wie hij de drukkerij overnam. Aan zijn winkel, waar hij kranten en schoolgerief verkocht, was een drukkerijtje verbonden. Pierre Dejonghe drukte met zijn handpers vooral familiedrukwerk en kortingszegels. Groter dan quartoformaat kon hij op zijn degelpers niet drukken, zodat hij soms werk door-speelde aan andere drukkers. Hij drukte van 1956 tot 1962 in de Vijfwegenstraat 66 en van 1962 tot zijn dood in de Prinsessestraat 200 (nu Boekhandel Monique). Daarbij kon hij op de hulp rekenen van Arthur Deforche en later van zijn zoon Jozef die uit zijn huwelijk met Lydie Craeynest geboren werd. Met zijn dood op 29 november 1979 in Izegem kwam ook een einde aan zijn bedrijf. Zijn zoon, die leerde drukken in de Groene Poort in Brugge, werkt in Roularta.

JOZEF TANGHE

Jozef Andreas Tanghe werd in Izegem geboren op 31 maart 1938. Hij was de zoon van Simonne Roose en Pieter Tanghe (Lichtervelde 25 maart 1902 - Roeselare 26 september 1963) die van 1922 tot 1929 onderwijzer was in het Sint-Jozefscollege, daarna schoolhoofd van de stadsschool en sedert 1951 ook directeur van de Stedelijke Leergangen. Jozef Tanghe, nu uit de echt gescheiden, had in de jaren zestig een drukkerij in de Pieter Baesstraat 15 (nu bakkerij Drubbels), 41 en dan weer 15. Hij maakte prachtig typografisch drukwerk. Toch ging de zaak over de kop en op 26 november 1969 werd Tanghe in de bevolkingsregisters afgeschreven. De drukkerij De Busschere-Bonte kocht toen van hem een automatische degelpers.

DRUKKERIJ GRAFIEK

Jacques De Meulemeester

Jacques De Meulemeester werd op 23 mei 1947 in Izegem geboren. Na zijn lager middelbaar studeerde hij vier jaar met een leercontract in de drukkerij van Firmin Vandommele, van 1963 tot 1967. Na zijn legerdienst keerde hij er niet meer terug, omdat Jan Bogaert er inmiddels in dienst was getreden. Hij ging werken in Huize Breughel in Roeselare en bleef er tot 1976. In die periode volgde hij drie jaar avondcursussen offsetdruk in de Groene Poort in Brugge.

Van 1976 tot 1982 werkte De Meulemeester als zelfstandige. Zijn drukkerij was eerst gelegen in de Kortrijksestraat 8, de oude garage van Daf (Casier). Wegens plaatsgebrek werd er dan verhuisd naar de Kortrijksestraat 377, op de hoek met de Rijksweg. Hij drukte eerst volledig typo en beschikte over een degel, een cilinderpers en een linotype. Met de verhuus kwam er een kleine offset met copyproofsysteem bij en uiteindelijk ook een grote offsetpers met verzamelmachine. Sommige machines werden in Nederland aangekocht via de firma Grafimat van Deerlijk. Het bedrijf drukte vooral reclame-, maar ook handels- en familiedrukwerk. Er werd met maximum drie personeelsleden gewerkt.

1982 betekende het trieste einde van Drukkerij Grafiek en van 1982 tot 1983 ging Jacques De Meulemeester in de drukkerij Goff in Gent werken. Sedert 1983 is hij in dienst bij in de drukkerij-uitgeverij Concordia in Rumbeke. Hij startte als offsetdrukker en bedient nu de zetcomputer. In functie van zijn laatste werk kreeg hij in Brussel een opleiding in het fotografisch zetsysteem en in de computertechnieken van scangrafiek. De Meulemeester is getrouwd met Nicole Hoste en heeft twee kinderen.

'S AVONDS VOOR EIGEN REKENING

We plaatsen hier ook enkele verdwenen drukkerijen, waarvan de eigenaar weliswaar in loonverband werkte, maar 's avonds voor eigen rekening drukte.

ARTHUR DEFORCHE ⁶⁶

Arthur Deforche werd in Emelgem geboren op 11 maart 1889. Hij werkte in de Drukkerij Strobbe, bij Remi Mestdagh en bij Clovis Nonkel. Bij de laatste kreeg hij na 50 jaar werken het ereteken van de arbeid.

Na zijn dagtaak stond hij in zijn drukkerij thuis, in de Wezestraat 14 (later 12) schuin tegenover de Wezemolen. Hij drukte tot hij op 28 februari 1962 met pensioen ging. Het ging om familiedrukwerk en strooibriefjes voor de loterij.

Deforche beschikte over een degelpers, waarmee hij typografisch drukwerk kon maken en Pierre Dejonghe fungeerde als hulp ; zijn opleiding zou hem

goed van pas komen toen hij zich als zelfstandig drukker vestigde. Zowat het laatste decennium voor zijn dood drukte Deforche niet veel meer, omdat zijn machines verouderd waren. Hij werkte echter wel veel samen met Roger Demoen.

Van 1903 tot 1958 was Arthur Deforche eerst lid en later erelid van De Kerels. Hij overleed in Izegem op 31 juli 1968.

Gerard Vercruysse

GERARD VERCRUYSSSE ⁶⁷

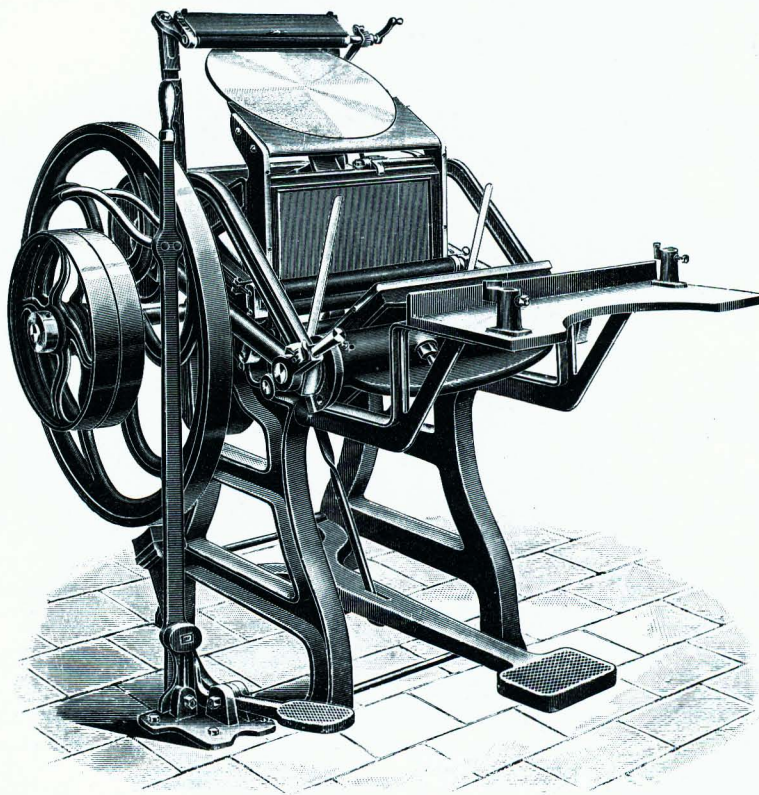
Gerard Vercruysse werd in Izegem geboren op 21 september 1908 en overleed in de deelgemeente Emelgem op 26 mei 1979. Hij was de echtgenoot van Maria Vanhalewijn en had vier kinderen. Hij werkte eerst bij Nonkel en daarna bij Remi Mestdagh. Zetters en drukkers verhuisden vroeger soms met de toestemming van hun baas naar een andere baas, naargelang het werkaanbod. Mestdagh kon tijdens het duivenseizoen alle mogelijke krachten gebruiken. Bovendien kwam het voor dat sommige drukkers na hun uren bij een andere baas werkten. Later werkte

Vercruyse ook in een papierhandel in Kuurne, in Roularta en bij het stempelbedrijf Fabry-Wyffels & Cie in Roeselare. In zijn vrije tijd was hij voor eigen rekening drukker en boekbinder. Het ging om familiedrukwerk, affiches en loterijbriefjes. Nog voor de tweede wereldoorlog had hij wat letters en een degelpers gekocht. Eerst had hij een winkel in de Prinsessestraat, vanaf 1952 huisde hij in de Ingelmunstersestraat, meer bepaald in 't Paviljoen, dat tegelijkertijd café, winkel van schrijfgerief en drukkerij was. In 1965 verhuisde hij naar de Ingelmunsterstraat 33. Zijn laatste twee levensjaren was hij bedlegerig. Hij is het die José Hoche pied de stiel heeft aangeleerd.

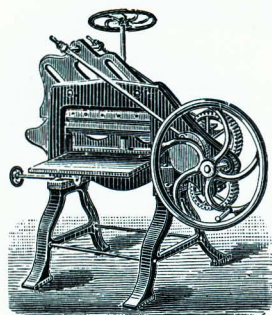
Zijn materiaal werd gekocht door de Ardooise drukker Luc Vanhecke.

DIRK DEBRUYNE

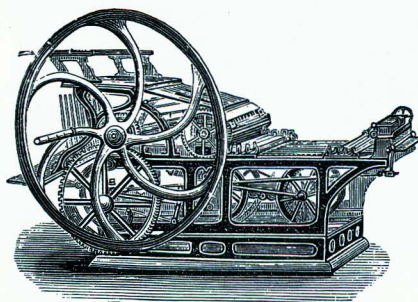
Dirk Debruyne was onderwijzer in de gemeentelijke jongensschool van Emelgem. Omstreeks 1970 drukte hij, eerst met een drukkersgast na zijn dagtaak, later als dagtaak, op een degelpers. Het ging vooral om reclameboekjes voor wielervedstrijden, maar ook om schoolboeken. De zaak ging over de kop.

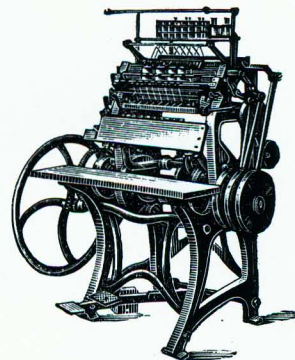
Trapdegelpers met tafelinktegeving "La Nationale" van Belgische makelij. Deze en vele andere degelpersen werden reeds vóór de eeuwwisseling tot ruimschoots na de tweede wereldoorlog intensief gebruikt in alle kleine drukkerijen.

Machines à Rogner

Presses Mécaniques

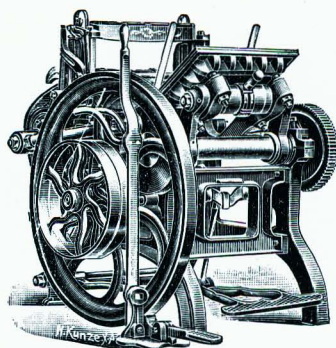
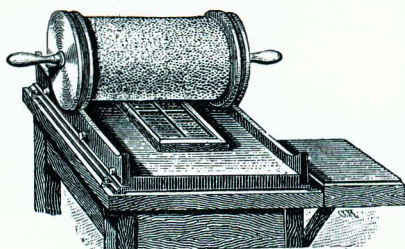

Machines à Brocher

A. VANDERBORGH & DUMONT

Rue Verte, 154, Bruxelles

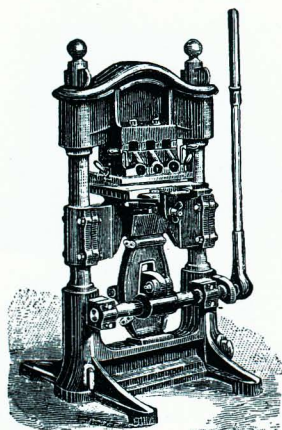
Presses à Épreuves

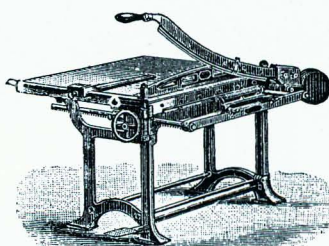
La Liberty

Matériel de Clicherie

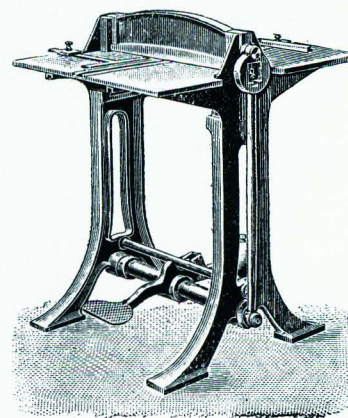

Presses à dorer et à estamper

Cisailles

Outillage pour Relieurs

Machines à Perforer

ENVOI SUR DEMANDE DU PRIX COURANT GÉNÉRAL

Advertentie uit 1902 van A. Vanderborgh & Dumont in het Brusselse tijdschrift "Les Annales de l'Imprimerie - Revue Belge de l'Industrie du Livre". Deze firma - tevens lettergieterij - was een belangrijke leverancier van de basisuitrusting van zowel grote als kleine drukkerijen :

*Snijmachine
Proefpersje
Verguldpers*

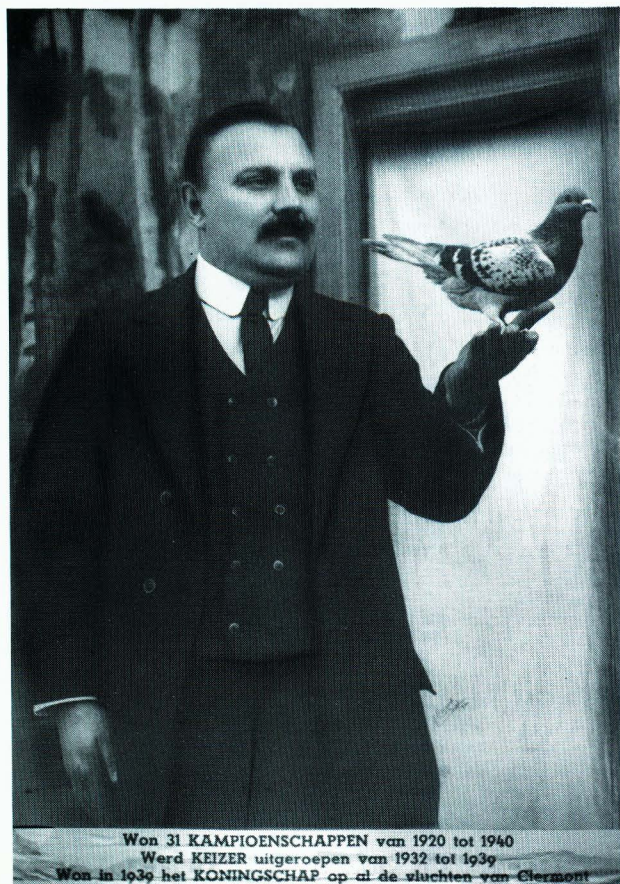
*Cylinderpers
"Liberty"-degelers
Kartonschaar*

*Naaimachine
Loodgietaarsapparaat
Perforeerapparaat*

Doc. en repro Strobbe

5. Bestaande typo- en offsetdrukkerijen

REMI MESTDAGH-DEBOSSCHERE⁶⁸
bvba DRUKKERIJ-UITGEVERIJ
J. DEBOSSCHERE

Remi Mestdagh-Debosschere

Remi Mestdagh werd in Ingelmunster geboren op 6 september 1884 en was de enige zoon in een gezin van drie kinderen. Hij genoot een opleiding voor drukkers bij de gebroeders Strobbe. Hij trouwde met Julia Debosschere en startte in 1909 een drukkerij op de Dam nr. 41, waar hij in korte tijd verscheidene personeelsleden tewerkstelde. Hij overleed in Emelgem op 23 juni 1952 na een kortstondige ziekte.

Naast familie- en handelsdrukwerk en het sportweekblad *De Jonge Reisduij*, drukte hij na de eerste wereldoorlog *Ons Iseghem*, maar die uitgave moest hij na anderhalf wegens te gering aantal lezers stopzetten.

- a) Bewaarplaats : Izegem, M. Hanssens-Debusschere, volledig Izegem, archief *Ten Mandere*, onvolledig
- b) Vignet : wapenschild van Izegem
- d) Motto : *Gelijke plichten ! Gelijke rechten !!*
- e) Prijs : 6 fr. per jaar. Vanaf 13 december 1919 werd de prijs van een los nummer verhoogd tot 12 centiem. Vanaf 21 februari 1920 kostte het 15 centiem en toen werd er ook een steunfonds geopend om de stijgende papierprijs aan te kunnen, "want anders zullen wij ons verplicht zien tijdelijk onze uitgave te schorsen" (*Ons Iseghem*, 14 febr. 1920).
- f) Formaat : 54 cm x 38 cm, 4 kol., 4 pp. (nr. 1-3 op 2 p.) ; na enkele nummers 54 cm x 36 cm, tenzij II/6 en II/7 (24 april en 1 mei 1920) op 36 cm x 27 cm wegens "de papierkrisis".
- g) Periodiciteit : wekelijks, nl. 's zaterdags en vanaf I/43 (11 januari 1920) 's zondags
- h) Eerste nummer : 22 maart 1919
Jaargang 2 begint op 21 maart 1920
Laatste nummer : 19 september 1920, wegens de stijgende prijzen van papier, lonen en andere benodigdheden. "Als de prijzen het weer toelaten keren we terug".
- i) Stichter, drukker-uitgever : Remi Mestdagh-Debosschere, Emelgem-Dam
- j) Medewerkers : dokter Jules Gits publiceerde zijn oorlogsdagboek in 69 afleveringen tot 12 april 1916. Het einde van het blad, betekende ook het einde van de publicatie van deze waardevolle bron.
- k) Oplage : *Ons Iseghem*, 13 september 1919 : elke week meer; voortaan bedraagt de wekelijkse oplage ten minste 2100 exemplaren, terwijl geen enkel plaatselijk weekblad op meer dan 800 exemplaren wordt gedrukt.
- m) Karakter en inhoud : katholiek blad, maar niet in de partijpolitieke betekenis ; in talrijke artikels voorstander van een neutrale middenstandsbond

Op een grijsblauw strooibriefje (geplakt in het exemplaar van M. Hanssens-Debusschere) lezen we :

ONS ISEGHEM

INSCHRIJVINGSPRIJS
 1 jaar 6.00 fr.
 6 maanden 3.50 fr.
 3 maanden 1.75 fr.
 1 jaar binnen stad 5.50 fr.

Men schrijft in bij de
 DRUKKER-UITGEVER:
 R. Mestdagh-Debosschere
 Emalghem-Dam-Iseghem
 en in alle postkantoren.

verschijnende

elken Zaterdag

Aankondigingen 0.15 fr. den regel
 Rechterlijke aankondig. 0.50 fr. " "
 Aanbevelingen 0.25 fr. " "

Verkoopingen, wijkfeesten, herberg-
 kermissen, prijskampen, enz. waarvan
 plakbrieven, kaarten of programmas bij
 den drukker van dit blad gedrukt worden
 kosteloos 'tweemaal in het blad over-
 genomen, alsook de opgegeven uitslagen
 van prijskampen.

GELIJKE PLICHTEN! GELIJKE RECHTEN!!

Is verschenen, sedert Zaterdag 22 Maart 1919,

ONS ISEGHEM

weekblad behelzende het verhaal van "ISEGHEM BINST DEN OORLOG" waar alles wordt vermeld welke dag voor dag gedurende den oorlog in onze stad gebeurd is. Ook worden de lezers gedurig op de hoogte gehouden van al het belangrijk nieuws die in onze stad geschiedt.

Wie zich nog zou willen het eerste nummer verschaffen, om het verhaal van "ISEGHEM BINST DEN OORLOG" te bewaren kan het nog bekomen bij den verkooper Cyriel MEERSCHAERT-VANDOMMELE, Rousselaerstraat, 205, (wijk Kasteelken).

Op aanvraag wordt "ONS ISEGHEM" te huis besteld, maar men kan het ook verkrijgen den zondag achter de missen aan alle drij de kerken.

Het editoriaal in het eerste nummer bevatte de volgende tekst :

ONS ISEGHEM

Ons Iseghem !

Is dat een katholiek blad ? Een liberaal ? Zal het de gedachten der socialisten verspreiden ? Of is het een blad dat zonder politieke kleur verschijnt, om zich af te zonderen van alle partijschap ?

Zietdaar zooveel vragen die ongetwijfeld gingen gesteld worden, bij het verschijnen van dit eerste nummer, en die wij willen voorkomen om eenieder gerust te stellen.

Wij bespreken dus vrij en vrank, onbewimpeld, klaar en duidelijk, wij leggen de kaarten op tafel open.

De opstellers van «Ons Iseghem» zijn allen katholieken. Zij waren het immer in het verleden, zij zijn het in het tegenwoordige, en zij hopen het in het toekomstige te blijven.

Maar..... wij gaan andere tijden in. Andere gedachten zullen opdagen, andere gewoonten zullen ont-

staan, nieuwe wegen zal men inslaan, met den ouden slenter zal men in vele zaken volkomen afbreken. Zulks zal bijzonderlijk het geval zijn onder politiek opzicht.

Binst den oorlog zijn de oogen der menschen wijd opengegaan, en de tijden van alleenheerscherij, van toten trekken, van mouwvagen en sleppedragen hebben geleefd.

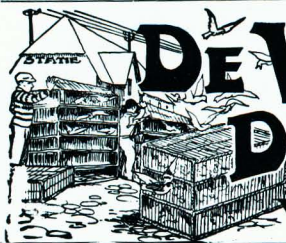
Het zal niet lang duren of wij zullen zien dat gansch ons tegenwoordig kiesstelsel zal verdwijnen. Aan iedere man, aan den arme zoowel of aan den rijke, zal slechts eene stem toegekend worden. De politieke strijden tusschen katholieken, liberalen en socialisten zullen verdwijnen, het volk zal eischen dat zijne vertegenwoordigers gekozen worden onder de bekwaamste en de verstandigste zijner mannen. Men is het moede immer te hooren spreken van politieke kleur, men zal voor geen mannen meer stemmen die door een drietal personen aan eene gansche gemeente zijn opgedrongen. Het volk zal binst den oorlog geleerd hebben wie zijne ware vrienden waren, wie alle kleingeestige partijschap over het hoofd hebben gezien, wie zich het meest om zijne belangen heeft bekommerd.

Het volk zal zich niet langer meer om den neus laten leiden door valsche beloften, en het zal eischen dat zijne vertegenwoordigers mannen zijn van een stuk, die niets anders in het oog hebben dan gelijke en zelfde rechten voor allen.

Dat ook zal ons blad voor doel hebben.

Geene katholieke kringen, geene liberale bonden, geene socialistische inrichtingen zullen bij ons een woord te zeggen hebben. Onze opstellers zijn tot de volle jaren van verstand gekomen, zij zijn hun zelfs, en zij zullen onder geene voogdij staan.

Wij zullen strijden voor het welzijn van ons volk ! Wij zullen kampen voor den vooruitgang van alle de klassen onzer samenleving ! En wanneer er spraak zal zijn van stemmingen en kiezingen zullen wij werken voor de mannen die wij als de bekwaamste aanzien om onze belangen, alle onze belangen te verdedigen en ter

DE VLAAMSCHE DUIF en DE JONGE REISDUIF

vereenigd

ABONNEMENTSPRIJS: van leden tot 31 December: 60 Fr. Loose nummers: 2,50 Fr. Men kan zich op gelijk welk tijdstip abonneren. Postcheekrekening N° 139.819

REDACTIE: Alle mededelingen moeten ten laatste dien DINSDAG AVOND, franco ten bure van 1 blad besteld worden. DAM 55, EMBELGEM-IZEGEM TELEFOON 124481-98.

TARIEF DER AANKONDIGINGEN: Alle korte berichten, uitgaande der maatschappij, worden kosteloos opgenomen. Voor alle andere aankondigingen, vraag men inlichtingen.

27e JAAR - NUMMER 1. VERSCHIJNENDE WEKELIJS - Dit nummer behelst een bijvoegsel. VRIDAG 4 JUNI 1952.

DE PRIJSDUIF
Informatieblad voor de Duivensport

32e Jaargang - nr 41 - WEEKBLAD - Verschijnt de vrijdag

Donderdag 24 dec. 1951

ABONNEMENTSPRIJS: van leden tot 31 December: 60 Fr. Loose nummers: 2,50 Fr. Men kan zich op gelijk welk tijdstip abonneren. Postcheekrekening 481431 J. Deboosche

REDACTIE: Alle mededelingen moeten ten laatste Dinsdag avond ten bure van 1 blad besteld worden. Drucker-uitgever: J. DEBOSSCHERE-DONCKERWOLCKE BUREAU: DAM 55, IZEGEM. H.K.K. 53.131

TARIEF DER AANKONDIGINGEN: Alle korte berichten, uitgaande der maatschappij, worden kosteloos opgenomen. Andere aankondigingen, vraag men inlichtingen.

De «tussen Dender en Schelde»-derby gaf twee overwinnaars: Gebr. Callaert uit Scheldeland uit Gijzenzele.

27e JAAR - NUMMER 8. VERSCHIJNENDE WEKELIJS - Dit nummer behelst een bijvoegsel. VRIDAG 3 DECEMBER 1952.

DE VRIJE DUIF
ORGAN DER VLAAMSE DUIVENLIEFHEBBERIJ

ABONNEMENTSPRIJS: van leden tot 31 December: 60 Fr. Loose nummers: 2,50 Fr. Men kan zich op gelijk welk tijdstip abonneren. Postcheekrekening 481431 J. Deboosche

REDACTIE: Alle mededelingen moeten ten laatste Dinsdag avond ten bure van 1 blad besteld worden. Drucker-uitgever: J. DEBOSSCHERE-DONCKERWOLCKE BUREAU: DAM 55, IZEGEM. H.K.K. 53.131

TARIEF DER AANKONDIGINGEN: Alle korte berichten, uitgaande der maatschappij, worden kosteloos opgenomen. Andere aankondigingen, vraag men inlichtingen.

De «tussen Dender en Schelde»-derby gaf twee overwinnaars: Gebr. Callaert uit Scheldeland uit Gijzenzele.

27e JAAR - NUMMER 8. VERSCHIJNENDE WEKELIJS - Dit nummer behelst een bijvoegsel. VRIDAG 25 FEBRUARI 1955.

DE MANDELDUIF
ORGAN VAN DE VLAAMSCHE DUIVENLIEFHEBBERS

ABONNEMENTSPRIJS: Van leden af tot einde Juni 1955: 45 Frank. Men kan zich op gelijk welk tijdstip abonneren. Postcheekrekening: nr 131.280

REDACTIE: Alle mededelingen moeten ten laatste dien Dinsdag avond ten bure van 1 blad besteld worden. Drucker-uitgever: ACH. PARENT-DEF. Stationstraat, 371, RUMBEKE. Telefoon

Tarief der aankondigingen: Alle korte berichten, uitgaande der maatschappij, worden kosteloos opgenomen. Andere aankondigingen, vraag men inlichtingen.

27e JAAR - NUMMER 8. VERSCHIJNENDE WEKELIJS - Dit nummer behelst een bijvoegsel. VRIDAG 25 FEBRUARI 1955.

Voordduif
ORGAN DER VLAAMSE DUIVENLIEFHEBBERIJ

ABONNEMENTSPRIJS: 1 Jaar 100 Fr. - 6 maanden 70 Fr. - 3 maanden 40 Fr. Loose nummers: 3,50 Fr.

REDACTIE: Alle mededelingen moeten ten laatste dien Dinsdag avond ten bure van 1 blad besteld worden. Drucker-uitgever: ACH. PARENT-DEF. Stationstraat, 371, RUMBEKE. Telefoon

Tarief der aankondigingen: Alle korte berichten, uitgaande der maatschappij, worden kosteloos opgenomen. Andere aankondigingen, vraag men inlichtingen.

27e JAAR - NUMMER 8. VERSCHIJNENDE WEKELIJS - Dit nummer behelst een bijvoegsel. VRIDAG 25 FEBRUARI 1955.

DE DUIVENBODE
ORGAN DER VLAAMSE DUIVENLIEFHEBBERIJ

ABONNEMENTSPRIJS: van leden tot einde Juni 1955: 45 Frank. Men kan zich op gelijk welk tijdstip abonneren. Postcheekrekening: nr 131.280

REDACTIE: Alle mededelingen moeten ten laatste dien Dinsdag avond ten bure van 1 blad besteld worden. Drucker-uitgever: ACH. PARENT-DEF. Stationstraat, 371, RUMBEKE. Telefoon

Tarief der aankondigingen: Alle korte berichten, uitgaande der maatschappij, worden kosteloos opgenomen. Andere aankondigingen, vraag men inlichtingen.

27e JAAR - NUMMER 8. VERSCHIJNENDE WEKELIJS - Dit nummer behelst een bijvoegsel. VRIDAG 25 FEBRUARI 1955.

DE VRIJE DUIF
ORGAN DER VLAAMSE DUIVENLIEFHEBBERIJ

ABONNEMENTSPRIJS: 1 Jaar 100 Fr. - 6 maanden 70 Fr. - 3 maanden 40 Fr. Loose nummers: 3,50 Fr.

REDACTIE: Alle mededelingen moeten ten laatste dien Dinsdag avond ten bure van 1 blad besteld worden. Drucker-uitgever: ACH. PARENT-DEF. Stationstraat, 371, RUMBEKE. Telefoon

Tarief der aankondigingen: Alle korte berichten, uitgaande der maatschappij, worden kosteloos opgenomen. Andere aankondigingen, vraag men inlichtingen.

27e JAAR - NUMMER 8. VERSCHIJNENDE WEKELIJS - Dit nummer behelst een bijvoegsel. VRIDAG 25 FEBRUARI 1955.

DE DUIVENPOST
WEEKBLAD VOOR ALLE VLAAMSE DUIVENLIEFHEBBERS

ABONNEMENTSPRIJS: van leden tot einde Juni 1955: 45 Frank. Men kan zich op gelijk welk tijdstip abonneren. Postcheekrekening: nr 131.280

REDACTIE: Alle mededelingen moeten ten laatste dien Dinsdag avond ten bure van 1 blad besteld worden. Drucker-uitgever: ACH. PARENT-DEF. Stationstraat, 371, RUMBEKE. Telefoon

Tarief der aankondigingen: Alle korte berichten, uitgaande der maatschappij, worden kosteloos opgenomen. Andere aankondigingen, vraag men inlichtingen.

27e JAAR - NUMMER 8. VERSCHIJNENDE WEKELIJS - Dit nummer behelst een bijvoegsel. VRIDAG 25 FEBRUARI 1955.

De Duivenbode
wekelijks orgaan der vlaamse duivenliefhebberij

ABONNEMENTSPRIJS: van leden tot einde Juni 1955: 45 Frank. Men kan zich op gelijk welk tijdstip abonneren. Postcheekrekening: nr 131.280

REDACTIE: Alle mededelingen moeten ten laatste dien Dinsdag avond ten bure van 1 blad besteld worden. Drucker-uitgever: ACH. PARENT-DEF. Stationstraat, 371, RUMBEKE. Telefoon

Tarief der aankondigingen: Alle korte berichten, uitgaande der maatschappij, worden kosteloos opgenomen. Andere aankondigingen, vraag men inlichtingen.

27e JAAR - NUMMER 8. VERSCHIJNENDE WEKELIJS - Dit nummer behelst een bijvoegsel. VRIDAG 25 FEBRUARI 1955.

De Belgische Duivensport

ABONNEMENTSPRIJS: van leden tot einde Juni 1955: 45 Frank. Men kan zich op gelijk welk tijdstip abonneren. Postcheekrekening: nr 131.280

REDACTIE: Alle mededelingen moeten ten laatste dien Dinsdag avond ten bure van 1 blad besteld worden. Drucker-uitgever: ACH. PARENT-DEF. Stationstraat, 371, RUMBEKE. Telefoon

Tarief der aankondigingen: Alle korte berichten, uitgaande der maatschappij, worden kosteloos opgenomen. Andere aankondigingen, vraag men inlichtingen.

VANGILBERGEN Gebr. uit Binkom van vitesse en kleine halve fond naar fond en 1ste prijs nationaal Limoges 1990

1° KAMPIOEN GROTE FOND CURECHEM CENTER CANGERS PARCELONA 1990

herte te nemen.

De oorlog heeft ons getoond dat er in alle politieke partijen, welkdanig hun kleur weze, te veel mannen zetelen die dommer zijn dan een kalf, en die vooraleer een besluit te nemen zich immer tot zekere personen moeten wenden om te vragen wat zij mogen doen.

De toekomst moet ons mannen geven met een gezond en vastberaden oordeel, die noch kozijntjens noch lieve vrienden tellen, en die het gemeene best voor doel hebben.

Voor die mannen alleen, zullen wij streven, zullen wij kampen zooveel het in onze macht is.

Op 14 februari 1920 lezen we :

Zooals iedereen weet is het blad "Ons Iseghem" onafhankelijk en is van geen enkele partij ondersteund, en ware het niet geweest van zijne groote oplage, dan ware ons blad al lang niet meer verschenen.

(...) [Maar misschien zullen we om financiële redenen de uitgave tijdelijk moeten opschorten]

En dan ?... Ja, dan zal de fanatieke partij jubelen, die niet dulden kon dat een ander Cinema-vertooningen inrichtte [Cinema Luxe, in de Grétrykring, Stationsstraat 9], die niet dulden kon dat eene Tooneelmaatschappij bestond waarin zij hun niet te moeien hadden [De Lustige Vrienden], en tot slot een nieuw blad uit gaven [De Iseghemnaar] omdat Ons Iseghem te veel de waarheid zegde, niettegenstaande zij er van overtuigd

Jacques Debosschere ondertekent het Gulden Boek n.a.v. het eeuwfeest van "De Duivenbode" (1987). Links : Leopold Huysentruyt, de voorzitter van de nationale juridische commissie van de Koninklijke Belgische Duivenliefhebbersbond ; rechts : burgemeester Robert Vanlerberghe.

Groepsfoto op het stadhuis n.a.v. honderd jaar "De Duivenbode", met personeel, afgevaardigden van de Koninklijke Belgische Duivenliefhebbersbond en provinciale kampioenen.

waren dat hun nieuw blad nooit zijne onkosten kon opbrengen en zij verscheidene duizende franken zullen moeten toedragen.

De grote verdienste van Remi Mestdagh-Debosschere bleef de uitgave van *De Jonge Reisduijf*, een weekblad waarmee hij startte in 1913. Enkele jaren later, in 1930, werd met Abdon De Poorter, uitgever van *De Vlaamsche Duif*, een overeenkomst gesloten en liet hij de twee bladen samensmelten onder de dubbele naam *De Jonge Reisduijf en De Vlaamsche Duif verenigd*. Deze uitgave verscheen tot het uitbreken van de tweede wereldoorlog. In oorlogstijd mochten er geen reisduiven gehouden worden en was er van duivenspel zeker geen sprake.

Na de oorlog verscheen het blad opnieuw, maar nu weer onder de titel *De Jonge Reisduijf*.

Jacques Debosschere, die bij zijn oom Remi Mestdagh werkte, nam op 1 januari 1951 de drukkerij-uitgeverij op de Dam 41 over. Hij werd in Emelgem geboren op 4 december 1928. Zijn opleiding voor het drukkerijbedrijf kreeg hij in de Kunstschool van Onze-Lieve-Vrouw in Gent, tegenwoordig het HIGRO, en bij zijn oom. Hij trouwde op 11 april 1950 met Christiane Donckerwolcke.

De Jonge Reisduijf verscheen tot de dood van Remi Mestdagh in 1952. Daarna gaf Jacques Debosschere

schere onmiddellijk een volledig nieuw blad uit, onder de benaming *De Vrije Duif*. In korte tijd genoot het zeer grote bijval en de oplage steeg zienderogen. In 1954 kocht Jacques Debosschere het nog bestaande, maar niet meer uitgegeven blad *De Vlaamse Duif* van mevrouw Blanche De Poorter. Door het uitgebreid netwerk van actieve medewerkers, de weldoordachte advertentiemethode voor de duivenliefhebbersmaatschappijen en het snel groeiende machinepark moest er worden uitgekeken naar een ruimere werkplaats. Jacques Debosschere vernieuwde het gebouw van de voormalige schoenfabriek van zijn vader Julien in de Reperstraat 56-58 en in 1960 installeerde de firma Bonte uit Brussel er de nieuwe drukkerij.

In 1964 kwam de volledige doorbraak op het gebied van duivensportedities door de overname van *De Duivenbode*, een uitgave van de gebroeders Deleersnijder uit Deerlijk, door Aloïs Deleersnijder gesticht in 1887. Daarna werden in enkele jaren tijd alle bestaande duivensportweekbladen uit West- en Oost-Vlaanderen overgenomen. De fusie van *De Duivenbode - De Vrije Duif* met vele kleinere weekbladen resulteerde in een wekelijkse oplage van 15.000 exemplaren verspreid over het hele Vlaamse landsgedeelte.

In het najaar van 1987 organiseerde het bedrijf de eeuwfeestviering van *De Duivenbode*. Bij deze viering ontvingen de burgemeester en het stadsbestuur de uitgevers op het stadhuis van Izegem en werd ten teken van erkentelijkheid een bladzijde voorzien in het Gulden Boek van de stad. Voor een publiek van om en bij de 1200 man verzorgde een ploeg van de BRT in de stedelijke feestzaal ISO een grootse feestdag met o.a. een quiz voor vooraf geselecteerde duivenliefhebbersmaatschappijen uit Oost- en West-Vlaanderen, de prijsuitreiking van de gratis tombola voor de abonees van de krant, met als hoofdprijzen een auto, viceorecorders en andere elektrische apparaten, en een gezellige dansavond als apotheose.

Om de impact op de Belgische markt inzake duivensport te verstevigen en veilig te stellen werd in 1954 onder impuls van Jules Gallez, reporter uit Meulebeke, het internationaal sportweekblad *De Belgische Duivensport* aangekocht. Hiervoor werd een aparte vennootschap gesticht, met zetel in Brussel. Zo kon Debosschere zijn impact op de Belgische markt inzake duivensport verstevigen en veilig stellen. De internationale gratis-kampioenschappen lange

afstandsvluchten die elk jaar door *De Belgische Duivensport* in samenwerking met het Franstalig zusterblad *La Colombophile belge* georganiseerd worden, kennen nog steeds een grote bijval. Iedereen kan deelnemen, uit om het even welk land. De laureaten van deze kampioenschappen worden jaarlijks gevierd op Het Salon van de Belgische Reisduif, een organisatie van beide bladen. Het is niet ongevoel om naast Italianen, Duitsers, Nederlanders, Engelsen, Fransen, Japanners, Taiwanese, Canadezen en Amerikanen te genieten van een tentoonstelling van meer dan 200 super wedstrijdduiven en van een feestbanket dat in aanwezigheid van talrijke politieke prominenten en internationale delegaties van duivenliefhebbersbonden aan de kampioenen wordt aangeboden. Zonder overdrijving mag worden gesteld dat *De Belgische Duivensport* door zijn uitgebreide buitenlandse lezerskring in grote mate heeft bijgedragen tot de sterke reputatie waarvan onze Belgische duivensportkolonies nu genieten.

Het bedrijf, in 1970 omgevormd tot bvba Drukkerij-Uitgeverij J. Debosschere, geniet internationale bekendheid door de uitgaven van zijn duivensportweekbladen *De Duivenbode-De Vrije Duif* en *De Belgische Duivensport*, die wekelijks verschijnen en wereldwijd worden verspreid. Van familie- of handelsdrukkerij is hier weinig of geen sprake. Wel worden er brochures en affiches op groot formaat ontworpen en gedrukt.

Tot eind 1986, begin 1987 werd er volledig met lood gewerkt. Het bedrijf beschikte over vijf linotypes en in de drukkerij zorgden vier typopersonen op formaat 70 x 100 voor de uitvoering. Toen schakelde Debosschere als eerste weekbladuitgeverij in West-Vlaanderen over op het geavanceerd zetcomputersysteem van Apple Macintosh en in de drukkerij werd overgestapt naar offsetdruk.

Naast de drukkerij-uitgeverij werd er in de context van de duivensport ook uitbreiding gezocht op het vlak van duivensportartikelen in het algemeen. Daarom werd al in 1957 de firma Borremans uit Anderlecht overgenomen. Dit bedrijf was gespecialiseerd in het drukken en uitkappen van papieren wijzerplaten voor de duivensportcontroleklokken (constateurs). Bij de overname van de firma Raphaël Vercamert uit Izegem in 1966 en de firma De Proft uit Brussel in 1969 werd zelfs een volledig nieuwe afdeling opgestart voor het vervaardigen van gekleurde

Jacques Debosschere (rechts) en zijn zoon Jean (links)

en bedrukte rubberringen voor sportduiven, evenals aluminiumringen en duivensportbenodigdheden in het algemeen.

Intussen is het bedrijf aan de derde generatie toe. Zoon en opvolger Jean Debosschere werd in Roeselare geboren op 30 maart 1954. Na een volledige humanioraopleiding in het Sint-Barbaracollege bij de jezuïeten in Gent, studeerde hij in het HIGRO.

Zijn reprografie- en informaticakennis vervolledigde hij via avondcursussen in de Groene Poort in Brugge; die lessen werden gegeven door de heer Roger Dhaeninck, reprografiefchef van de uitgeverij Lannoo in Tielt. Vanaf 1985 nam Jean Debosschere geleidelijk de leiding van de pre-press en de drukkerij op zich, terwijl zijn vader, bijgestaan door zijn schoondochter Ingrid Scherrens, het algemeen beheer en de redactie van de uitgaven nog altijd voor zijn rekening neemt.

WEDUWE A. NONKEL EN ZN
 CLOVIS NONKEL
 LUCIEN NONKEL
 YVES NONKEL ⁶⁹

Clovis Nonkel

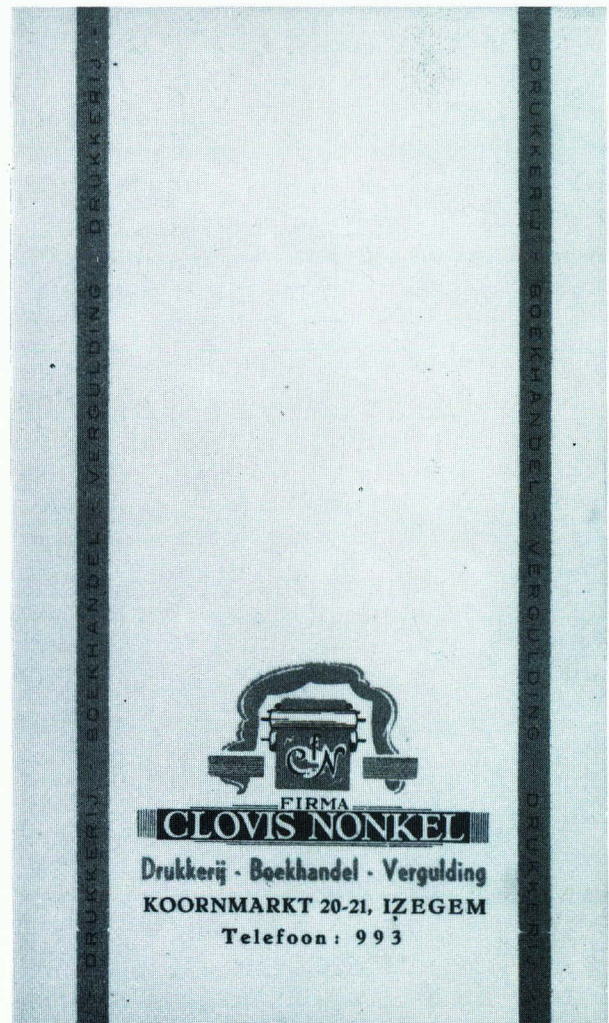
Clovis Nonkel werd in Izegem geboren op 8 september 1884 en leerde de drukkersstiel in Brussel. Zijn vader Aimé was luitenant bij de stedelijke brandweer en 'schrijver' van de oudste Izegemse vereniging, de Sint-Sebastiaansgilde. Op 2 augustus 1909 overleed zijn vader en Clovis Nonkel kwam zich op de Koornmarkt in Izegem als drukker vestigen. De firmanaam was 'Wwe A. Nonkel & Zn'. Clovis Nonkel werd in Izegem vooral bekend toen hij eind 1912 *Boos Izeghem* begon te drukken, dat de eigendom was van de afgescheurde katholieke partij van Izegem. Redacteur was dokter Jules Gits, een familielid van de drukker, en medewerkers waren apotheker Joseph Verhamme en dokter Eugene Verhamme. *"Van 't oogenblik dat de Godsdienst op 't spel niet is, moet het toegelaten zijn aan gelijk wie zijn gedacht en zijne meening vrijmoedig te zeggen en te schrijven, en binnen de palen blijvende der hoffelijkheid,*

de volledige vrijheid genieten zijne zienswijze voor te dragen", schreef het blad al in zijn eerste nummer⁷⁰.

De eerste wereldoorlog betekende het einde van dit kleurrijke weekblad. Inmiddels was Clovis Nonkel op 20 juli 1912 in het huwelijk getreden met Julienne Delberghe.

De Drukkerij Nonkel voor de ingrijpende veranderingen van de Koornmarkt

Boos Iseghem

ABONNEMENTSPRIJEN
 1 Jaar 3.50 fr.
 6 maanden 2.00 fr.
 3 maanden 1.00 fr.

Bestellen in bijdragen
 aan de redactie
 W. A. NONKEL & Z^o
 KOORNMARKT
 IZEGEM

verschijnende

elken Zaterdag

GODSDIENST, MOEDERTAAL, VADERLAND
 GEMEENTEBELANGEN

Aankondigingen 0.15 fr. den regel
 Rechterlijke aankondig. 0.50 fr.
 Aanbevelingen 0.25 fr.

Verkoopingen, wijktoesten, neder-
 kernissen, proscampen, enz. waaraan
 plakbriefen, kaartjes of programma's
 bij den drukker van dit blad zedrukt,
 worden kosteloos tweemaal in het blad
 overgenomen, alsook de opgezette
 uitslaen van proscampen.

Clovis Nonkel overleed in Izegem op 17 februari 1949. Zijn oudste zoon Roger was uitgeweken naar Belgisch Kongo, maar hij werd opgevolgd door zijn tweede zoon, Lucien, al bleef het bedrijf nog geruime tijd verder werken onder de naam van Clovis Nonkel. Lucien Nonkel werd geboren in Izegem op 25 januari 1926. Hij kreeg een opleiding aan de Kunstdrukschool Onze-Lieve-Vrouw in Gent, tegenwoordig het HIGRO, en mocht de titel dragen van meesterdrukker. Ook zijn bedrijf – evenals dat van Strobbe, De Busschere en Vandoorne – was gespecialiseerd in het bedrukken van binnenzolen. Dat gebeurde door het verwarmen van een koperen cliché en 'bladgoud', in feite brons of geel bladkoper, die goedkoper waren. Op het hoogtepunt van deze activiteit werkten er 7 of 8 personen in de drukkerij van Nonkel. In die tijd verkocht elke schoenwinkel van betekenis schoenen onder een eigen merknaam. In totaal waren er dus vele koperen, gegraveerde stempels nodig en voor de schoenfabrieken waren die een niet lonende investering. Toen de verkoop onder eigen merknaam wegviel, schaften verscheidene schoenfabrieken zich echter wel het nodige materiaal aan. Vanzelfsprekend had ook de teloorgang van de Izegemse schoeiselnijverheid zelf nadelige gevolgen voor de drukkers, want b.v. ook de etiketten voor de schoendozen werden door Izegemse drukkers aangemaakt. Eén van zijn vroegere machines om schoenzolen mee te bedrukken schonk de drukkerij Nonkel aan het Izegemse schoeismuseum.

Lucien Nonkel was getrouwd met Jacqueline Vandemoortele en had twee kinderen, Yves en Marc. Hij was beheerder van KFC Izegem en – een functie

Lucien Nonkel

waar hij fier op was – voorzitter van het Feestcomité van de Korenmarkt en de Nieuwstraat. Hij overleed aan de gevolgen van een slepende ziekte in het Algemeen Ziekenhuis Sint-Jan in Brugge op 9 oktober 1979.

Fabriek van Registers
SPELKAARTEN
AFDRUKBOEKEN & PRESSEN
INKTEN VAN ALLE MERKEN
TEKENGERIEF
CLASSEURS, BIBLIOGRAPHES
KERKBOEKEN & PATERNOSTERS
ALBUMS VOOR PHOTOS,
POSTKAARTEN, TIMBERS, enz.
PENNEN & POTLOODEN
FANTASIE ARTIKELS

Drukkerij - Boekbinderij
VERGULDING op LEDER, ZIJDE, enz.
BUREEL- SCHOOL- & ROOKERSGERIEF
EMBALLAGEPAPIER
IN ROLLEN EN RAMEN
GROOT KLEIN

TABAK
SIGAREN & SIGARETTEN
van alle merken
PORTEMONAIES & TABAKZAKKEN
SPONSEN & ZEEMVELLEN
GELEURDE KOORDEN
TOILETZEEPEN
STEMPELS IN CAOUTCHOUC
LAMPIONS, BALLONS
& GUIRLANDEN
LOODJES & PLOMSBERTANGEN
CHOCOLADEN

In Voedingcomité IZEGEM aan
W^{ve} A. NONKEL & Z^o
Koormarkt, 20, ISEGHEM
den *Sch* 1916.

<p>HANDELSDRUKKERIJ BOEK- & STEENDRUK</p> <p>RECHTSTREEKSE VERGULDING</p> <p>WEGPLAATS VOOR DOESDOEN EN VERGULDEN</p> <p>Verdagsche Kunstwerke VAN ALLE SOORTEN</p> <p>STEMPELS IN CAOUTCHOUC</p> <p>Stempels van alle Soorten Met & Zonder Kleur</p> <p>EMBALLAGEPAPIER in Rollen en Ramen</p> <p>FANTASIE-ARTIKELS</p>	<p><i>Poste Nieuwjaarswensen</i> <i>aan uws gewaarde klanten</i></p> <p><i>W^{ve} A. Nonkel & Z^o</i> <i>Izegem</i></p> <p>• 1912 •</p> <p><i>Miltars wensende te wenselen</i> <i>à uws kenmerkende stempels</i></p> <p><i>W^{ve} A. Nonkel & Z^o</i> <i>Izegem</i></p>	<p>IMPRIMERIE</p> <p>COMMERCIALE Typo-Litho</p> <p>FORM A VERGULDING</p> <p>ATELIER DE RELIURE & DOREE</p> <p>TAFELK NODERRES en TOEN SOORTEN</p> <p>EMBALLAGE IN CAOUTCHOUC</p> <p>FORMES DE TOILES, CLASSE & DRESS</p> <p>PAPIERS D'EMBALLAGE en Rollen en Ramen</p> <p>ARTICLES DE FANTASIES</p>
--	---	---

ARTICLE	NUANCE	FORME	TALON	POINTURE
---------	--------	-------	-------	----------

Toen de Izegemse schoennijverheid nog welvarend was, moesten er ook vele etiketten voor schoendozen worden gedrukt.

De Drukkerij Nonkel op de Koormarkt, na de eerste wereldoorlog Zegeplaats genoemd

Met Yves Nonkel, die op 1 augustus 1980 de drukkerij overnam zijn we bij de derde generatie terechtgekomen. Hij werd in Izegem geboren op 30 september 1952. Na zijn middelbare humaniora in het Sint-Amandscollege van Gent (economische afdeling) studeerde hij van 1971 tot 1974 drie jaar

Yves Nonkel

aan het HIGRO in Gent. Hij trouwde met Mia Mylle uit Moorslede en heeft twee kinderen. Hij is lid van de stedelijke economische raad, namens de drukkers. Zijn hobby is voetbal. Zo volgde hij zijn vader op als beheerder van KFC Izegem, waarvan hij momenteel ondervoorzitter is.

De drukkerij Nonkel was vroeger gevestigd in de Koormarkt 21, achter de winkel van tijdschriften en papeterie. Nr. 20 was het woonhuis. Beide huizen werden in 1957-1958 verbouwd. Toen kwam het woongedeelte boven de vergrote winkel en de drukkerij te liggen. Een nieuwe uitbreiding van de winkel, een generatie later, verplichtte de drukkerij voorlopig uit te wijken. Van juli 1980 tot augustus 1983 werd een pand in de Peter Benoitstraat 2 gebruikt. In 1983 kon voor de drukkerij het huis in de Koormarkt 19 worden aangekocht. Omdat het gelegenheidsdrukwerk toen nog zo'n 80% van de inkomsten van de drukkerij uitmaakte, was het voor de klant, en dus voor de omzet, veel beter dat winkel en drukkerij bij elkaar lagen. Inmiddels heeft de drukkerij er meer activiteiten bijgekregen. In orde van belangrijkheid gaat het tegenwoordig om alle soorten familiedrukwerk, industrieel drukwerk en publiciteitsdrukwerk. Toen Yves Nonkel de zaak overnam, waren er twee drukkersgasten, momenteel werken er vijf.

1926 : De Drukkerij Vandoorne in de Roeselaarsestraat.

1935 : De Drukkerij Vandoorne op de hoek van de Krekelstraat en de Van den Bogaerdelaan.

DRUKKERIJ VANDOORNE ⁷¹

Eugène Vandoorne-Gryspeert

René Vandoorne-Denys

Voor de Drukkerij Vandoorne wordt 1992 een bijzonder jubeljaar, want dan kan ze bogen op zeventig jaar van ononderbroken prestatie en voortdurende, stille uitbreiding.

De stichter is Eugène Theophiel Vandoorne. Hij werd in Izegem geboren op 22 december 1892 als zoon van François en Maria Linseele. Na de lagere school en twee jaar middelbare studie in de 'Broedersschool', werd hij leerling-drukker. Goede leerlingen, voor wie verder studeren niet mogelijk was in die tijd, kwamen vaak in dat beroep terecht, maar daarvoor moest je toch wat van letters en taal afweten. Eugène kreeg zijn eerste opleiding van de latere burgemeester Emiel Allewaert in de drukkerij van Weduwe A. Nonkel en Zoon. Daarna bekwaamde hij zich verder in verscheidene drukkerijen in en buiten Izegem.

Op 2 april 1921 trouwde hij met Rachel Gryspeert en ze gingen zich vestigen in de Kruisstraat nummer 3. Al in 1920 hadden zij dit huis aangekocht en er een winkel van schrijf- en rookgerief ingericht. In 1922 werd de gewichtige beslissing getroffen met een eigen drukkerij te beginnen. Op 22 maart werd ze officieel ingeschreven. In die tijd kon men nog 'klein' beginnen, met een drukpers, een snijmachine, de nodige loodzware letters en nog wat klein gerief.

De zaken draaiden goed. Er werd een eerste arbeider in dienst genomen en er werd uitgekeken naar uitbreidingsmogelijkheden. In 1926 werd het huis in de Roeselaarsestraat 116 te koop gesteld. Eugène Vandoorne slaagde er in het te huren. De winkel werd vergroot en achteraan was er een ruime werkplaats. Ook de drukkerij werd heel wat uitgebreid. In 1932 werd een stuk grond aan de Zuidoosthoek van de Krekelsestraat en de Vandenbogaerdelaan openbaar te koop gesteld. Vandoorne kocht de hele hoek en bouwde er een drukkerij met winkel en woonhuis. De ligging was goed gekozen. De winkel lag immers op de schoolweg van de 'studenten' die dagelijks naar het college liepen. Iedereen wist waar de winkel van Vandoorne lag... "ge weet wel, op 't hoekje van den Boulevard!" Ook de inwoners van de Bosmolens en van Sint-Eloois-Winkel ont-

dekten spoedig de nieuwe zaak op hun weg naar de stad.

Naast familie- en nijverheidsdrukwerk drukte Vandoorne in die tijd elk jaar de zeer verspreide *Almanak van Don Bosco*, een flinke brochure. Een tijdlang werd daar ook *De Middenstand* gedrukt, wat vroeger door Abdon De Poorter gebeurde. Het was de gouden tijd van de schoennijverheid en de gouddruk. Alle schoenen bevatten toen een fabrieksmerk dat met echt bladgoud op de binnenzolen werd gedrukt. Ook de borstelfabrikanten waren goede klanten. Op elke borstel kwam een mooi, meerkleurig sieretiketje met een keurige uitkapvorm. Vele kleine borstels werden, bedrukt met één of andere reclame, als relatiegeschenk of promotie-artikel cadeau gegeven. Tijdens de jojo-rage vervaardigden de borstelfabrieken vele duizenden ronde schijfjes voor jojo's die ook met een merknaam of reclame bedrukt werden. Karrevrachten hout werden in de drukkerij in- en uitgevoerd. Soms leek het meer op een houtdan op een papierbedrijf. Het echte drukwerk bleef natuurlijk het voornaamste en vooral het meerkleurwerk was bekend. Reeksen uitnodigingen en affiches voor allerlei vertoningen in de stad werden met fraaie linsneden versierd en zeer verzorgde vierkleurencatalogussen kwamen van de nieuwe, moderne drukpersen. Tijdens de oorlogsjaren liep de bedrijvigheid natuurlijk terug. Toch volgde de drukkerij ook nu de Izegemse vindingrijkheid. Voor de bevolking die met sigaretten rollen een goede cent kon bijverdienen (alleen wie dat gedaan heeft weet wat in die rokertjes de tabak verving) werden sigarettensblaadjes in 'tuben' verkocht en sigarettendoosjes gedrukt.

Eugène Vandoorne was ook erg actief in de muziek- en toneelsector. Hij was lid van het Mandelkoor, de Grétrykring, het Congregatiemuziek, de Peter Benoitkring en de Derde Orde. In 1942 werd hij echter ziek en zijn toestand verergerde geleidelijk. Gelukkig kon in 1945 één van zijn twee kinderen het bedrijf overnemen.

René Vandoorne, in Izegem geboren op 31 mei 1927, kon daardoor wel zijn middelbare studie niet afmaken. Op 23 oktober 1954 trouwde hij met Paulette Denys, dochter van Jérôme Denys en Simone Verfaillie. Eugène Vandoorne verhuisde naar de Roeselaarsestraat 138, met zijn echtgenote en dochter

Agnes, die onderwijzeres was aan de Meisjesschool van het Heilig Hart. Hij stierf op 4 mei 1955.

Toen René Vandoorne het bedrijf overnam, bracht hij in korte tijd een grondige vernieuwing en grotere modernisering teweeg. Samen met zijn vrouw zette hij zich volledig in voor de drukkerij en de winkel. Ze waren bekend voor hun bijzonder fraai drukwerk en steeds verzorgde etalages. Het gezin kreeg drie dochters: Mieke, Lieve en Ann.

In 1963 verhuisde de firma naar de Prinsessestraat 160-162 waar de uitbreiding van de drukkerij alle aandacht kreeg. De drukkerij was nu in volle bloei en op 1 maart 1972 werd de zaak omgevormd tot een bvba. Voor Drukkerij Vandoorne betekende 1972 het gouden jaar. In dit jubeljaar werden ook de jaarkalenders van de drukkerij in het goud gedrukt en verspreid.

Op 11 december 1972 werd René Vandoorne, zaakvoerder van de pvba, als voetganger bij een ver-

keersongeval in Oostende levensgevaarlijk gewond, wat natuurlijk een moeilijk te verwerken tegenslag betekende voor het bloeiende bedrijf. Gesteund door echtgenote en kinderen en de uitzonderlijke inzet van het personeel ging de zaak verder. Met vereende krachten werd er in geslaagd de drukkerij op peil te houden en het personeel kon zijn werk behouden.

Intussen wordt er steeds verder geïnvesteerd en gemoderniseerd. Handels- en klein reclamedrukwerk en reliëfdruk in een verzorgde uitvoering blijven de troeven van Drukkerij Vandoorne. De losse letters en het loodzetwerk zijn volledig verdwenen. Het opvolgen van de snelle technische evolutie in de sector, waardoor alles in eigen bedrijf kan worden verwezenlijkt – fotografisch zetten, prepress en camerawerk, eigen ontwikkelapparatuur in combinatie van typografie en offsetdruk – en de inzet van het personeel betekenen uiteraard pluspunten voor een verzorgde en snelle afwerking.

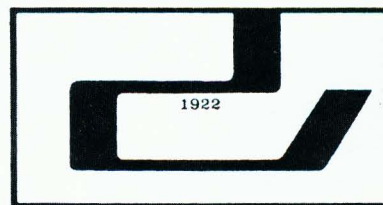

DRUKKERIJ VANDOORNE

RELIÉFDruk · RECLAME- EN HANDELSDRUKWERK · BUREEL- EN SCHOOLGERIEF

VANDEBogaERDELAAN. 1

IZEGEM

Reproductie van het briefhoofd van de Drukkerij Vandoorne dat gebruikt werd in de jaren 50; daaronder het logo uit de jaren 60 en het huidige merkteken.

DRUKKERIJ DEMOEN

Roger Demoen

Daniël Demoen

Roger Demoen

Roger Demoen werd geboren in Emelgem op 20 mei 1913. Hij was een broer van Marcel Demoen, die als snijder, inpakker en boekbinder bij de drukkerij Strobbe werkte en een neef van letterzetter Jozef, tekenaar-ontwerper René en van kunstschilder Albert Demoen. Tot 1946 werkte Roger Demoen als zetter in de drukkerij Strobbe. Toen vestigde hij zich als zelfstandig drukker in zijn woonhuis in de Sint-Crispijnstraat 26. Een bijkomende bron van inkomsten kwam tot omstreeks 1954 uit de verkoop van schoolgerief in het ouderlijk huis van zijn echtgenote Georgette Delannoy, in de Roeselaarsestraat. Ze hielp ook mee in de drukkerij en doet dat nog steeds. Roger Demoen drukte de courante dingen :

gelegenheidsdrukwerk, commercieel drukwerk, familiedrukwerk en dergelijke. Het drukkersgerief had hij overgenomen van A. Dejaeghere, maar natuurlijk werd er in de loop der jaren heel wat materiaal bijgekocht. In 1977 werd er een offsetpers aangekocht en werd het bedrijf ook fotografisch uitgerust, zodat drukplaten konden worden aangemaakt.

Daniël Demoen

Geleidelijk aan kreeg Roger Demoen de hulp van zijn zoon Daniël, die de zaak overnam op 1 februari 1980. Vader Demoen overleed in Izegem op 17 november 1984. Zijn zoon werd op 23 december 1946 geboren en genoot een drukkersopleiding aan het VTI in Brugge. Voorts volgde hij een avondcursus offset in het Vormingsinstituut in Brugge. Zijn specialiteit is vooral foliedruk, een vorm van luxedrukwerk. Hierbij wordt met folie i.p.v. inkt gedrukt en wordt een speciale verwarmde cliché gebruikt.

ARTEX Jef Pattyn

In 1958 stichtte Jef Pattyn, samen met een Antwerpse zeefdrukker, de pvba Artex. Na enkele jaren van zoeken en tasten werd in 1967 een bindend besluit genomen : Artex zou een full-service reclamebureau worden met eigen ontwerp- en fotostudio en drukkerij. De zeefdrukactiviteiten waarmee het bedrijf ooit in de Zwingelaarstraat was begonnen, werden niet verdergezet. In de jaren zeventig was Artex in de grafische vormgeving – meer bepaald de realisatie van folders, posters, catalogi en perscampagnes – een begrip geworden. De vennootschap, gelegen in de Roeselaarsestraat 594, telde toen al tien à vijftien medewerkers en een omzet van pakweg zestig miljoen.

De jaren tachtig werden gekenmerkt door een geleidelijke groei en verschuiving naar professionele communicatie, waarvan de grafische activiteiten een belangrijk onderdeel vormden. Daaruit groeide de feitelijke situatie die driedelig is en als volgt kan worden samengevat.

De n.v. Reclamebureau Artex profileert zich uitsluitend als regionaal reclamebureau. Hier werken economisch geschoolden, communicatiespecialisten, designers en mediaplanners. De dagelijkse leiding van het bureau werd aan zoon Diederik Pattyn toevertrouwd.

De grafische activiteiten werden ondergebracht bij de n.v. Graphic Group Sparks, waarvan zoon Wouter Pattyn de technische leiding heeft. Het betreft hier een goed uitgeruste offsetdrukkerij, een hypermoderne prepress studio en een voortreffelijk geëquipeerde fotostudio. De n.v. Sparks verzorgt de productie-opdrachten van het reclamebureau Artex en van een Gents reclamebureau waarin de familie Pattyn financieel geïnteresseerd is. Verder richt Sparks zich tot de technisch hoog gespecialiseerde markt van de gedrukte bedrijfscommunicatie.

Tenslotte is er de n.v. Travelexpo Standbouwservice, waarin zoon Koenraad Pattyn actief is. Travelexpo verdeelt in België en Noord-West-Frankrijk de Duitse Leitner Standbouwsystemen.

Alles samen telt de groep 47 medewerkers, waarvan er een twintigtal in Sparks, dus in de strikte

grafische sector actief zijn. De gezamenlijke omzet bedraagt 225 miljoen.

Jef Pattyn houdt toezicht op het geheel. Hij werd geboren in Izegem op 27 september 1930 en is gehuwd met Lucienne Windels. Ze hebben zes kinderen. Jef Pattyn is vrij actief geweest in de lokale politiek. Van 1968 tot 1971 was hij arrondissementeel voorzitter van de Volksunie en van 1971 tot 1982 gemeenteraadslid. In 1980 bood de CVP – die op één liberaal na een homogeen bewind voerde – VU-gemeenteraadslid Pattyn een schepenzetel aan, wat hij aanvaardde. Bij de gemeenteraadsverkiezing van 1982 kwam hij op met een eigen partij, Beleid 88. Niemand werd gekozen en Jef Pattyn nam afscheid van de politiek.

We vermelden ook nog dat Jef en Lucienne Pattyn in 1980 het Izegemse gastronomisch restaurant De Mote oprichtten. Het werd in 1988 aan zoon Geert en echtgenote overgedragen. Jef Pattyn is sinds 1979 lid van de Orde van den Prince. Hij zit er de afdeling Roeselare-Izegem-Tielt voor.

reclamebureau
artex

DRUKKERIJ-UITGEVERIJ HOCHAPIED

José Hochepped

José Hochepped

José Hochepped werd in Emelgem geboren op 3 oktober 1944. Aan het Hoger Schildersinstituut Lierman in Brugge behaalde hij in 1963 het diploma 'Letters, bioskooppubliciteit, ontwerpen van publiciteit en decors' en het diploma 'zeefdruk' en in mei 1966, na zijn legerdienst, ook het diploma 'etalages'.

Hochepped startte in 1964 als zelfstandig reclameschilder en het jaar daarop zette hij in de Baronstraat Publi Hochepped op. Geleidelijk aan zou hij overschakelen op het drukken, want naast reclameschilderen verzorgde hij ook zeefdruk, nl. zelfklevers, T-shirts, reclamepanelen in plastic en industriële verpakkingen voor de dekens Urson. De drukkersstiel leerde hij van Gerard Vercruysse, die hem enige tijd 's avonds het vak aanleerde en zelf als

drukker wilde stoppen. Op 4 januari 1968 werd Hochepped drukker – zowel typodruk als zeefdruk – en werd het reclameschilderen afgestoten. Het nodige materiaal – een Zetapress, perforeermachine en de letters en letterkassen – kocht hij van Drukkerij-Imprimerie Hennon in Wenduine. Later kocht hij ook machines van de Pittemse drukker Gabriël Veys. Na zijn huwelijk met Anne-Marie Vanacker volgde Hochepped ook de cursussen offset en reprografie aan het Vormingsinstituut Ter Groene Poorte in Brugge.

De drukkerij was eerst gevestigd in de Baronstraat 63 in Emelgem, in het oude draadborstelfabriekje van zijn ouders. In 1973 verhuisde de drukkerij echter naar de nieuwe gebouwen in de Prinsessestraat 124. Behalve een drukkerij is er ook een winkelruimte voor de verkoop van dag- en weekbladen en dergelijke.

Aanvankelijk werden vooral stickers gedrukt, toen een nieuwigheid. Voor het echte drukwerk ging Hochepped aankloppen bij de drukkerij Veys in Pittem. Gaandeweg stond hij zelf in voor dit kleine drukwerk. Hij drukt en zijn vrouw staat in voor het

Binnenaanzicht van de drukkerij-uitgeverij Hochepped omstreeks 1985

Keuze uit de collectie boeken gerealiseerd door de Drukkerij Hohepied tussen 1985 en 1991.

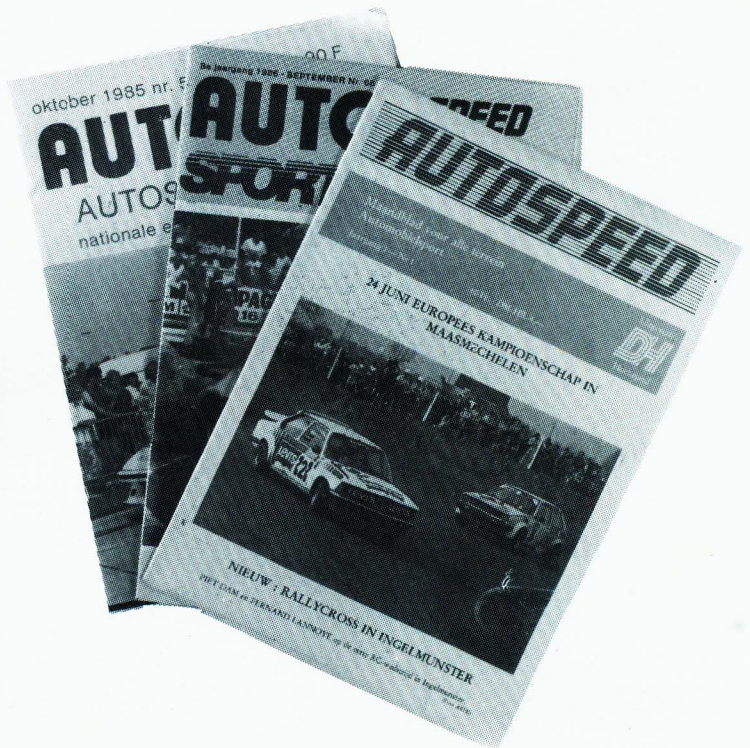
Binnenuanzicht van de Drukkerij Hochepped anno 1991.

Voorstelling van het boek "Izegem vroeger, beeld van een stad" van de hand van Antoon Vandromme tijdens de Izegemse boekenbeurs in november 1989. V.l.n.r.: Antoon Vandromme en de uitgever/drukker José Hochepped.

fotografisch zetwerk. Van 1987 tot begin 1991 werd Erik Veys, voordien zelfstandig drukker in Tielt, aangetrokken als reprograaf en montageman.

De drukkerij Hochepped groeide uit tot de drukkerij-uitgeverij Hochepped. Het allereerste boekwerk dat José Hochepped uitgaf was in 1974 *Izegem vroeger en nu*, een uitgave die mogelijk was met de medewerking van het bestuur van *Ten Mandere*. Dat het om een eersteling ging, was nog heel goed te merken. Het boek was gedrukt met de allereerste offsetpers die hij in 1973 kocht. José Hochepped heeft er echter geen spijt van, het werk is enkel nog antiquarisch op de kop te tikken. In 1979 kocht hij een moderne offsetmachine en een fotografische zetmachine. Hetzelfde jaar startte hij ook met de uitgave van het tijdschrift *Autospeed*. Hij was toen immers voorzitter van het Mandescircuit en nationaal ondervoorzitter van Ovalracing. Van

Autospeed verschenen 76 nummers, 10 per jaar. In oktober 1987 werd met de uitgave gestopt, omdat er een te groot aanbod was van gelijkaardige tijdschriften.

Het machinepark is intussen aangegroeid met een offsetpers Heidelberg 5272 Cor S en met een fotografische zetmachine ITEK 5000. Sedert 1985 bestaat de omzet voor de helft uit het drukken en soms uitgeven van boeken en tijdschriften. Daarmee komt hij de laatste tijd trouwens geregeld in de belangstelling. Ook het tijdschrift *Ten Mandere* wordt sedert 1989 bij hem gedrukt.

José Hochepped was vroeger ook kunstschilder. Hij was een van de eerste leden van Contrast 1969. Hij is ook bestuurslid geweest van de toneelgroep Mandelgalm en stichter van het Mandescircuit Ingelmunster en van de Mandesautoclub.

Jan Bogaert aan het letterzetten, een zeldzaam geworden activiteit

De informatica is volledig doorgedrongen in de drukkerswereld

DRUKKERIJ BOGAERT

Jan Bogaert

Jan Bogaert werd geboren in Izegem op 16 augustus 1950 en kreeg een opleiding als drukker-letterzetter in het VTI. Don Bosco in Sint-Denijs-Westrem. Hij studeerde af in 1966 en kon op 1 juli 1966 onmiddellijk aan de slag in de drukkerij Vandommele. Op 1 mei 1970 nam hij deze drukkerij volledig over, maar met als vestigingsplaats zijn ouderlijk huis in de Burgemeester Vandenbogaerde-laan 7. Eind februari 1975 verhuisde de drukkerij naar haar huidige bestemming, toen het huis in de Onze-Lieve-Vrouwestraat 20 kon worden gekocht. Op 30 november 1974 trouwde Jan Bogaert met Kathelijne Ampoorter en het gezin kreeg twee kinderen. Hij is bestuurslid van de Vlaamse Studietoetsen en Vormingskring (VSVK) en nationaal scheidsrechter bij de Belgische Boksbond.

DRUKKERIJ PICO BELLO

Lucien Simoens

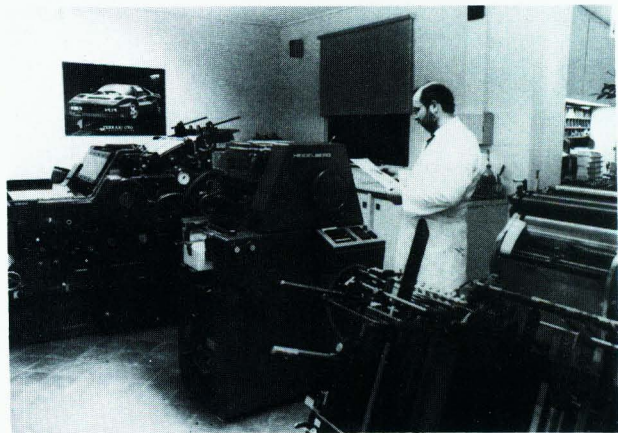
In 1982 werd in het centrum van Izegem, Roeselaarsestraat 35, een nieuwe drukkerij opgericht. De eigenaars, Lucien Simoens en Rita Velghe, vormen sedert 1972 een echtpaar. Hij werd geboren in Kortrijk op 1 januari 1949, maar heeft vooral in Izegem gewoond.

Lucien Simoens leerde voor drukker in de drukkersafdeling van Don Bosco in Sint-Denijs-Westrem. Na zijn schooltijd heeft hij steeds in een drukkerij gewerkt; zelfs tijdens zijn legerdienst in 1968 werkte hij in een kleine drukkerij van de kazerne. Daarna kreeg hij werk aangeboden in verschillende drukkerijen en deed zo veel ervaring op. In deze periode gebeurde in vele drukkerijen de overschakeling van typo naar offset en Simoens is vanaf het begin van deze omschakeling met het systeem meegegroeid en vergroeid.

Toen hij na 14 jaar loondienst met een eigen drukkerij begon, in de garage van zijn woning in Koolskamp, kwam zijn kennis en ervaring goed van pas en werd er snel materiaal bijgekocht. In 1982 besloot Simoens van zijn bijberoep zijn hoofdberoep te maken en hij richtte een drukkerij op in Izegem. Met beperkte middelen werd geprobeerd een bedrijfje in te richten dat voor de klant moderner en praktischer was dan de klassieke kleine drukkerijen. Het drukken was tot die tijd altijd een zwarte kunst geweest: een buitenstaander mocht niet weten hoe drukwerk vervaardigd werd. Lucien Simoens was van oordeel dat er een einde moest komen aan al die geheimdoenerij en plaatste zijn machines in de winkel waar hij dan ook werkte. Zeker nieuw voor Izegem en omliggende waren de fotokopiemachines. Vanaf

1982 had Izegem dus zijn eigen fotokopiecenter.

De oorspronkelijke naam van de drukkerij was 'Sneldrukkerij Simoens'. Omdat bijna al het drukwerk uitgevoerd werd in offset, was de kwaliteit zeer goed en de leveringstermijn kort. De verbetering van de kwaliteit is steeds een doelstelling gebleven. Toen Lucien Simoens zich begon toe te leggen op het luxe drukwerk, werd de naam van de drukkerij veranderd in 'Pico Bello'. Het bedrijf is nu vooral gespecialiseerd in design-druk, vooral voor familiedrukwerk, naamkaartjes, geboortekaartjes, huwelijksdrukwerk, uitnodigingen en dergelijke. Zelfs van rouwdrukwerk wordt iets speciaals gemaakt. De gebruikte technieken zijn vooral: offset, typo, blinddruk, foliedruk en reliëfdruk. Naast familiedrukwerk wordt er uiteraard ook handelsdrukwerk geproduceerd.

Drukker Lucien Simoens aan het werk

Rita Velghe staat in voor de afwerking van het drukwerk en vooral voor de fotokopieerafdeling. Ook hier streeft Simoens naar kwaliteit door het gebruik van Océ-machines. Elke bijkomende service, zoals het inbinden van boeken, versnijden, fotokopiëren op diverse materialen enzovoort, is mogelijk.

De bezigheden van Lucien Simoens beperken zich niet alleen tot klasse-drukwerk. Als u een exclusieve auto tegenkomt in Izegem, dan is er veel kans dat hij aan het stuur zit.

DRUKKERIJ MADDENS

Gilbert Maddens

Langs de Waterstraat 3, maar toegankelijk langs de Rijksweg N36, ligt de Drukkerij Maddens*. Dit eenpersoonsbedrijf wordt geëxploiteerd door Gilbert Maddens. Hij werd in Roeselare geboren op 2 december 1942 en volgde een patronale opleiding tot drukker. In 1965 trouwde hij met Regina Werbrouck, die onderwijzeres is in de H.-Hartschool in Izegem. Het gezin heeft twee kinderen. De drukkerij bestaat sedert 1981 en levert algemeen drukwerk. Bij het cliënteel zitten naar eigen zeggen niet zoveel Izegem-naren.

ILLUSTR

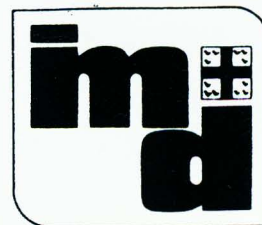
De laatste drukkerij, die we op de valreep op het spoor kwamen, is Illustra, opgestart op 15 november 1990 en gevestigd in de Winkelhoekstraat 33. Het gaat om een drukkerij-uitgeverij en er komen vooral geschiedkundige en heemkundige boeken en tijdschriften tot stand. De meeste daarvan zijn van Waalse oorsprong.

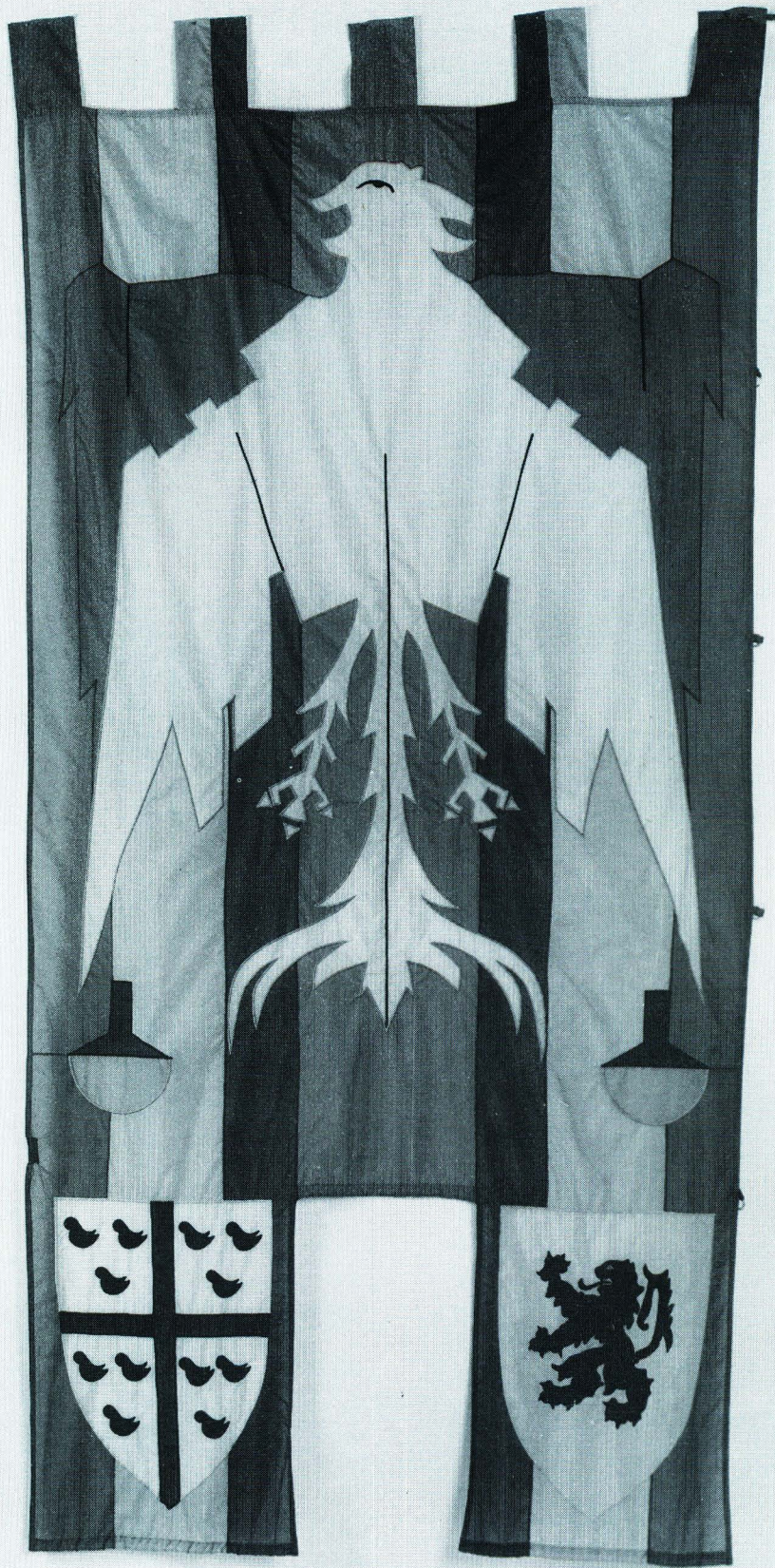
Zaakvoerder is Rita Verbeke, geboren in Izegem op 6 oktober 1949. In werkelijkheid gebeuren het zetwerk, de lay-out, de montage, de fotografie en – op het ogenblik dat u dit leest – ook het drukken door meester-drukker Erik Veys. Hij werd in Pittem geboren op 26 december 1936 en is de zoon van de Pittemse drukker Gabriël Veys. Na zijn middelbaar onderwijs in Moeskroen en Brussel volgde hij de Kunstdrukschool Onze-Lieve-Vrouw in Gent, tegenwoordig het HIGRO. Voor hij van 1987 tot begin 1991 bij José Hochepped werkte, was Erik Veys zelfstandig drukker in Tielt. Een aantal van zijn vroegere titels worden nu opnieuw door hem op de markt gebracht.

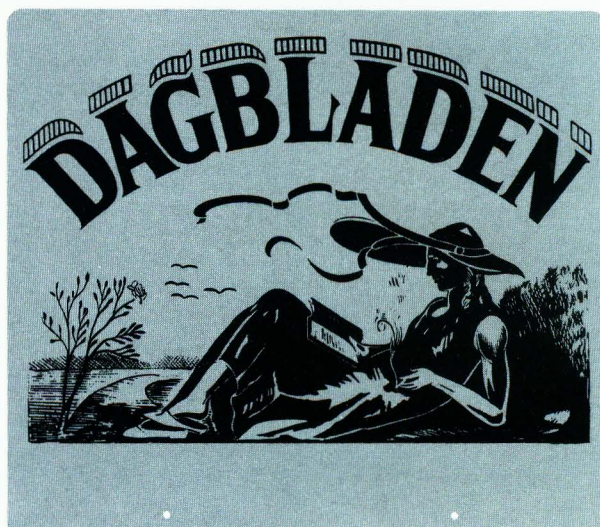
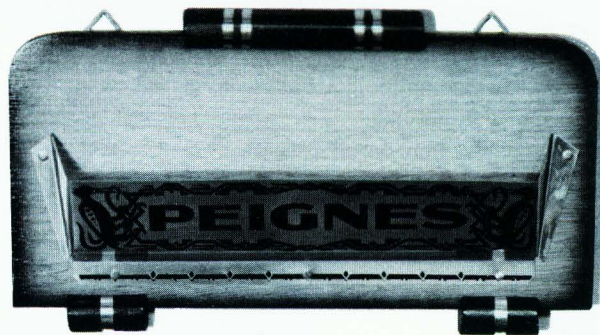
* Om concurrentiële redenen wilde deze drukker niet zelf meedelen dat hij zijn patroonsopleiding in Ter Groene Poorte in Brugge heeft gevolgd. Bovendien wilde hij niet dat er foto's werden gemaakt van hem of zijn drukkerij. We hebben beslist de tekst op te nemen op basis van artikel 18 van de Belgische grondwet.

'DE IZEGEMSE DRUKKERS'

Een aantal van deze drukkerijen groepeerde zich in 1986 onder impuls van Jan Bogaert onder de benaming 'De Izegemse Drukkers'. In deze branche was dat werkelijk vrij uniek ! Momenteel telt de groep zes leden : Bogaert, Debosschere, Demoen, Hoche-pied, Nonkel en Simoens. De bedoeling was en is nog steeds vooral de scherpe concurrentie tegen te gaan. Dat houdt in dat deze drukkers voor hun familiedrukwerk aan dezelfde minimumtarieven werken. Het gaat hierbij om naamkaartjes, geboorte-kaartjes, spijskaarten, huwelijksaankondigingen, bidprentjes, rouwbrieven en dergelijke, maar 'De Izegemse Drukkers' verzorgen o.a. ook handelsdrukwerk, kaarten, affiches en reclamedrukwerk en vaak kun je bij hen ook thesissen laten inbinden. De vroegere vlijmscherpe concurrentie tussen de drukkers onderling – lees : onder de prijs werken – had vaak als negatief resultaat dat de kleine drukkers met een verouderd machinepark bleven zitten. Nu hebben ze allemaal offsetmachines en zijn ze relatief modern geïnstalleerd. De huidige goede verstandhouding tussen de leden houdt ook in dat ze soms werk naar elkaar toeschuiven als ze voor een bepaalde opdracht onvoldoende gespecialiseerd zijn ; en daarbij gaat het niet steeds om het soort drukwerk, maar vaak ook om het formaat.

Tot 1941 vervaardigde de meubelfabriek C&B allerlei houten hangers. Daarop werden de typische koperen plaatjes bevestigd, waarin o.m. bekende spreuken waren geëtst. Leopold Verledens nam de steendrukkers voor metaaldruk in 1955 over. (Repro Strabbe)

6. Aanverwante bedrijven en toeleveringsbedrijven

MEUBELFABRIEK C&B

Wie zou het verband leggen tussen een meubelfabriek en een drukkerij? Marcel Nuijttens⁷²! 'C&B' staat voor Coussens en Bouckaert. Zij hadden een meubelwerkhuis – nu een heuse fabriek – op de hoek van de Manegemstraat en de huidige Rijksweg. Omstreeks 1930 kochten ze van de Ieperling Vanhecke – een militair die oorlogssouvenirs op koper maakte – een oude lithografische handpers en het nodige materiaal. Hun assortiment kleinmeubelen bevatte namelijk ook pijpehouders, kamrekken, almanakhouders en ingekaderde spreuken. De teksten waren in koper gegraveerd. "Twee woorden schoon als kindersang / Onthoudt elk kind zijn leven lang VADER - MOEDER", "Brossez vos effets à temps / Vous les porterez longtemps", "Wie de pijp niet roken kan, heeft er het vermaak niet van", "De tijd vliegt snel / gebruikt hem wel" zijn maar enkele van de teksten die op koper gedrukt werden. Later maakten ze ook metalen plaatjes met talrijke merknamen, metalen nummers voor kasten en rekken en dergelijke. De eigenlijke drukkers waren de Kortrijkzaan Joël Vercruysse en de Izegemnaar Pierre Rebry.

LEOPOLD VERLEDENS⁷³

Met de opkomst van de fotografische etstechniek was de oude manier van werken veel te duur geworden. Omstreeks 1955 kocht Leopold Verledens de drukpers en handoffsetpers van Coussens en Bouckaert. Verledens, geboren in Izegem op 28 januari 1921, woont in de Knobbaardstraat 2 in Izegem. Hij was zelfstandig meubelmaker, maar de concurrentie was halfweg de jaren vijftig bijzonder zwaar geworden. Daarom schakelde hij over naar het maken of herstellen van oude meubels, bijna uitsluitend antieke staande klokken en hangklokken. Hij heeft er naar eigen zeggen duizenden hersteld.

Vooraf voor de versieringen op de wijzerplaten en de slinger was een drukker nodig, temeer omdat ook wel wijzerplaten aan horlogemakers en antiquairs werden verkocht. Eigenlijk drukte Verledens niet zelf. Hij zocht geschikte tekeningen bijeen of maakte een schets. De grafische tekeningen werden aangemaakt

door Noël Verscheure. Verledens retoucheerde en etste de klokplaten, maar Marcel Nuijttens, die een heel fijne stielman was, kwam drukken. Dat laatste gebeurde maar één of twee keer per jaar, een zaterdag, voor of na de middag. Leopold Verledens verkocht uiteindelijk zijn houten steendrukkers aan het drukkerijmuseum van Luc Strobbe en bouwde zelf een kleinere, meer geschikte handdrukkers. Toen hij in 1981 met pensioen ging verkocht hij die aan een antiquair uit Roeselare. Coussens & Bouckaert en Verledens waren de enige drukkers op metaal in Izegem.

In zijn vrije tijd treft men Leopold Verledens meestal aan in zijn werkhuis, waar hij nog steeds bezig is met het uitwerken van vondsten. Vele Izegemnaren hebben ongetwijfeld al de kans gehad om het prachtige mechanisch draaiorgel dat hij enkele jaren geleden bouwde, te bewonderen.

FIRMA DIRK STROBBE bvba

Dirk Strobbe kan terecht een echte uitvinder op het vlak van de druknijverheid worden genoemd. Het zoeken naar volkomen nieuwe zetsystemen bracht hem tot de constructie van de Form-o-Type fotomechanische zetmachine voor formulieren, waarvan het experimentele exemplaar in de jaren zestig gerealiseerd werd in de Drukkerij Strobbe.

Na de oprichting van de pvba Dirk Strobbe in 1961 kon de eerste machine van de productieserie meteen geïnstalleerd worden in een belangrijke Zwitserse formulierendrukkerij. Dit was het begin van een succesvolle internationale verspreiding. Er werden in totaal 212 exemplaren verkocht in 23 landen. De productie van de Form-o-Type werd stopgezet in 1972. Voortbouwend op het fotomechanische procédé werd in 1970 een nieuw type ontwikkeld, nl. de Formograph. Bij deze zetmachine wordt de kopij vergroot geprojecteerd op een beeldscherm; door nieuwe elektronische evoluties kon deze apparatuur in 182 exemplaren worden gebouwd en geleverd in 26 landen. De productie ervan werd stopgezet in 1981, maar wereldwijd zijn nog vele exemplaren dagelijks in gebruik. Als uitbreiding van

de activiteiten op het gebied van formulierenzetten werd in 1972 een repeteerkopieermachine geconstrueerd, aanvankelijk speciaal voor formulierendrukkers. Deze repeteermachine wordt momenteel in serie geproduceerd en geleverd aan verschillende soorten drukkerijen. Tot op heden werden er al meer dan 1000 exemplaren gebouwd. Vermeldenswaard is dat de elektronische sturingen volledig in Izegem worden geconcipieerd en samengesteld. De mechanische assemblage geschiedt in het ultramoderne Strobbe-contractiebedrijf in Beselare. Het commercieel bureau en de showroom zijn gevestigd in de gebouwen van de vroegere borstelfabriek van Raymond Werbrouck, die werden omgebouwd tot uiterst moderne kantoorruimten. Zo is de Firma Dirk Strobbe bvba wereldwijd bekend als specialist op het vlak van pre-press in de formulierendruk.

ANDY VAN HAUWAERT

Een drukker kan Andy Van Hauwaert niet echt worden genoemd. Dat zegt hij trouwens ook niet van zichzelf en zo staat hij ook nergens gecatalogeerd. Maar opdat we zo volledig mogelijk willen zijn, verdient hij hier toch een plaats.

Andy (officieel André) Van Hauwaert werd in Ingelmunster geboren op 5 april 1943. Hij volgde de Latijns-Wetenschappelijke humaniora en heeft geen drukkersopleiding gevolgd. Hij woont in de Marktstraat 18 en is getrouwd met Nicole Clae-hout, die er de Harlekijn, een winkel van geschenk-artikelen, openhoudt.

Hij fabriceert in Meulebeke houten geschenk-artikelen, maar sedert 1978 doet hij daarbij ook aan zeefdruk. Het materiaal daarvoor is van eigen fabri-kaat en staat in de Marktstraat. De letters en teke-ningen drukt hij vooral af op hout en glas. Voorts gebruikt hij ook een etsmiddel om op glas te drukken en werkt hij met glazuur op glas, dat dan in de oven wordt gebakken.

In het maatschappelijk leven is hij bekend als één van de krachten achter Actie Goudregen, waarvan hij medestichter en secretaris is, en als voorzitter van De Pekkersgilde v.z.w.

SERFIKO Serge Vermeersch

De bvba Serfiko werd in september 1984 opge-start in de Rozenlaan, maar verhuisde vrijwel on-middellijk naar de Vlasbloemstraat 37, achter de Delhaize, en is nu gevestigd in de Leenstraat 84-86. De naam van de firma is een letterwoord. Men ziet er Ser(ge), fi(rma) en k(ad)o in. Eigenaar is Serge Vermeersch, geboren in Izegem op 23 maart 1955. Aanvankelijk beheerde hij samen met zijn toenmalige echtgenote een bloemenwinkel in de Rozenlaan 62. In zijn nieuwe bedrijf werkte hij eerst alleen, maar tegenwoordig zijn er ook één bediende en zes arbeiders in dienst. Serfiko is geen gewone drukkerij ; er wordt aan zeefdruk gedaan, glas- en porseleindecora-tie en textielbedrukking. Bovendien worden er ook geschenkartikelen ontworpen.

GRAFIMON bvba Johan Claeys en Hlodwig Lewyllie

Grafimon ontstond in maart-april 1987 en is gevestigd in de Noordkaai 22, in het Kachtemse in-dustrieterrein. De naam is de samentrekking van twee woorden : grafiek en montage. Het gaat vooral om een fotogravure. Het doel van de vennootschap wordt in de stichtingsakte zo beschreven: "*grafisch ontwerp-bureau, meer bepaald : het realiseren van de volledige voorbereiding die de productie van allerhande drukwerk mogelijk maakt, daarin begrepen zowel het ontwerp, de lay-out, als de clichés en het beeldtransporterend element bij iedere drukeenheid*". Eenvoudiger gezegd : vanaf – dus exclusief – het idee dat aan het werk ten grondslag ligt tot en met de drukklare films.

De zaakvoerders zijn Johan Claeys, geboren in Roeselare op 26 september 1957 en Hlodwig Lewyllie, geboren in Ieper op 3 oktober 1962. De eerste studeerde plastische kunsten aan het VTI in Roeselare, de tweede is regent plastische opvoeding, afgestudeerd aan het Brugse HRITON. Ze werkten respectievelijk 11 en 6 jaar bij Fotogravure Deckmyn en Co in Roeselare. Ze hebben zeven mensen in loondienst. De apparatuur is van Macintosh.

JARICO

Rita Verschuere

Met Jarico zitten we op de wip tussen twee hoofdstukken. De activiteit van deze eenpersoonszaak – wat niet wil zeggen dat er geen ander personeel in dienst is – is gedeeltelijk vergelijkbaar met de activiteit van Andy Van Hauwaert. Jarico verkoopt reclame-artikelen en relatiegeschenken, maar is bovendien een publiciteitsbureau. Men kan hier terecht voor alles wat met publiciteit te maken heeft: textieldruk, stickers, flokkage (stoffen reclameteksten op truien b.v.), logo's, enz. Officieel gaat het om een zeefdrukkerij, maar dat is in dubbel opzicht niet juist. Er wordt niet enkel in zeefdruk gewerkt, maar ook in offset, tampondruk e.a. Het drukken gebeurt evenwel niet in eigen huis, maar wordt aan verschillende bedrijven uitbesteed. Vandaar dat we Jarico ook in het volgende hoofdstukje hadden kunnen plaatsen.

Jarico ontstond op 6 februari 1988 in een privé-huis in de Brugstraat. Sedert 15 oktober 1989 is de zaak gehuisvest in de de Pélichystraat nummer 20. Zaakvoerder is mevrouw Rita Verschuere, in Zwevegem geboren op 14 juli 1943. De naam van de zaak is overigens de samentrekking van Jan, Rita en Compagnie.

7. Aanbrengers van drukwerk

Van sommige drukkers weten we dat ze niet zelf drukten, al vinden we soms hun naam op drukwerken terug. Vaak werkten ze bij een drukker. In andere gevallen was dat helemaal niet zo, maar hielden zij of hun vrouw een winkel open van papierwaren of rookartikelen. Ze gaven of gaven hun drukwerk door en strijken daarvoor een procent op. Ze moeten zelf zorgen voor de levering aan de klant en voor de betaling.

Bij een oppervlakkig onderzoek kwamen we op het spoor van een bidprentje uit 1909 waarop als drukker de naam **Pecceu-Deschietier** staat. Nader biografisch onderzoek in de burgerlijke stand leerde ons dat Cyrille Pecceu op 27 maart 1879 in Passendale werd geboren en onderwijzer was. Hij kwam vanuit Menen in Emelgem wonen op 22 oktober 1902: op de Dam 27 en Plaats 8. Op 12 maart 1910 week hij uit naar Nieuwpoort. Hij was trouwens het jaar voordien getrouwd met Louisa Deschietier, die van Nieuwpoort was.

Jozef Demoen (Emelgem 15 augustus 1906-Oostende 1 juni 1973), echtgenoot van met Clara Dubaere, was een broer van ontwerper-tekenaar René en kunstschilder Albert en een neef van Marcel en Roger Demoen. Vóór de tweede wereldoorlog was hij zetter bij Clovis Nonkel. Omstreeks 1934 verhuisde hij van de Bellevuestraat naar de Roeselarestraat (nu nr. 275 en woonhuis van Noël Wulbrecht) om er dicht bij de Paterskerk een dagblad- en tabakswinkel te openen, waar ook schoolgerief werd verkocht. Bij de bevrijding in 1944 werd hij aangehouden. De winkel werd gesloten en Demoen werd op 5 mei 1952 uit het bevolkingsregister van Izegem geschrapt. Hij trok naar Oostende, waar hij als handelsvertegenwoordiger functioneerde.

Joseph Larnout (Beselare 30 april 1908-Izegem 20 oktober 1970) was meestergast en letterzetter van affiches in de drukkerij Strobbe. Hij woonde in bij zijn zuster, die met meester-kleermaker Henri Vanleenhove was getrouwd. Dat was in de Roeselaarsestraat, tussen de Paterskerk en de Dankkapel, later in het hoekhuis van de Kruisstraat 2a, nu Marie-France.

Zoals zovele aanbrengers van drukwerk, baatte ook **Albrecht T'Joen** (°Kortrijk 8 december 1914), Hondstraat 23, een winkel van schoolgerief en kranten uit, nl. Het Penhuis. Hij werkte in de firma De Busschere-Bonte als machinezetter op linotype.

Romain Maes (°Emelgem 12 oktober 1935), weduwnaar van Anni Coopman, is handelsreiziger en kerkbediende in de Sint-Tillokerk. Hij heeft een krantenwinkel in de Baron de Pélichystraat 36 en aanvaardt drukwerk. Dat laat hij aanmaken door de drukkerij Vandoorne.

Achter de naam **Internationale Dienst voor Persuittreksels** ging Roger Vanmarcke schuil. Een drukkersopleiding had hij helemaal niet, maar zijn vrouw werkte in de Drukkerij Strobbe. Hij was niet alleen een mooiprater die o.a. allerlei drukwerk ophaalde, hij was ook niet bonafide. Ook bij Roularta, waar hij de advertentiedienst verzorgde, werd hij wegens fraude aan de deur gezet. Voor andere praktijken belandde hij in de gevangenis.

Theophiel Vandenberghe (Emelgem 6 november 1901 - Izegem 13 juli 1978) liep twee jaar middelbare school aan het Sint-Jozefscollege, maar moest zijn studie stopzetten wegens de oorlog. Hij werkte in verscheidene Izegemse drukkerijen. Van 1935 tot zijn pensioen was hij in dienst van de firma Strobbe. Hij trouwde met Magdalena Simpelaere en kreeg drie kinderen. Hij stond in 1964 op de lijst van het ACW, dat apart opkwam en o.a. de Lijst van de Twee Burgemeesters bestreed, maar werd niet verkozen. Begin 1966 kwam hij toch in de gemeenteraad terecht, maar in 1970 werd hij niet herkozen. In 1956 werd hij ondervoorzitter van de Kristelijke Bond van Gehandicapten en Verminkten. Hij was ook lid van K.F.C. Izegem en van Studax⁷⁴.

De opvolgers van Pierre Dejonghe – die wél zelf drukte en een krantenwinkel openhield in de Prinsessestraat, nu nr. 204 – kwamen of komen met hun drukwerk vooral naar Yves Nonkel. Achtereenvolgens waren dat **Erik Van Laeken** (22 januari 1941 - 8 april 1984), getrouwd met Anna Dedeurwaerder, **Bart D'Artois** (°Izegem 2 juni 1959), die nu in de Kerseelaarstraat nr. 22 woont, een groothandel in speelgoed

heeft en in 1991 voorzitter werd van het Izegemse batjescomité⁷⁵, en **Monique Ost-Lavens** (°Torhout, 23 maart 1952), die op 1 april 1988 de winkel overnam.

Tot op heden heeft Kachtem geen eigen drukker gehad. Er zijn wel drie mensen geweest die drukwerk aanvaardden⁷⁶. De oudste was **Jerome Verhaeghe** (Izegem 7 juli 1901-Roeselare 13 juni 1986), echtgenoot van Germaine Denolf. Hij had voor de tweede wereldoorlog een klein borstelfabriekje en werkte daarna als bediende in de knopenfabriek Moderna. Het echtpaar woonde in de Rumbekestraat 17, aanvaardde drukwerk en ging ermee naar een drukker uit Beveren-Roeselare. **Gilbert Bekaert** (°Kachtem 17 oktober 1928) woonde in de Hondsmertjesstraat 28 en is gehuwd met Maria Blomme. Hij werkte in de Drukkerij Vandoorne. **Roger Vandaele** (°Wervik, 26 augustus 1924 - Izegem 5 mei 1991) was 42 jaar lang koster in Kachtem. Hij was getrouwd met Maria Pruim. Door toedoen van pastoor Henri Remaut begon het echtpaar drukwerk te aanvaarden. Ze gaven het aanvankelijk door aan Cyriel De Vlieghe en daarna aan Parent-De Poorter en later zijn schoonzoon Jos Claerbout-Parent in de Statiesstraat – nu Sint-Petrus en Paulusstraat – in Rumbek. Ze hielden ermee op toen de B.T.W. werd ingevoerd. Vroeger woonden Vandaele en zijn vrouw in de Sint-Jans-

straat, die later werd omgedoopt tot Marktplein. Met de renovatie van het Kachtemse plein werd het huis afgebroken en sedert 1975 wordt de krantenwinkel opgehouden op het Kachtemseplein 4.

Joseph Werbrouck (Izegem 10 november 1895 - Izegem 28 juli 1985) was getrouwd met Marcella Vercruyse en woonde in de Kouterweg 103. Hij werkte in de Drukkerij Strobbe, zoals later ook zijn zoon Marcel⁷⁷.

Een andere zoon, **Dirk Werbrouck** (°Emelgem 10 april 1940), getrouwd met Agnes Dedeurwaerder, baat de krantenwinkel Mimo uit in de Gentsestraat in Izegem. Ook hij aanvaardt drukwerk. Van 1 oktober 1957 tot 15 augustus 1973 werkte hij in de Drukkerij Strobbe, hoofdzakelijk in de verzendingsdienst.

Maar eigenlijk was iedereen die in een drukkerij werkte aanbrengrer van drukwerk, al stond zijn naam er dan niet op. Heel wat mensen gingen voor hun gelegenhedsdrukwerk niet naar de patroon, maar spraken een drukkersgast uit de buurt aan, die daar dan van zijn baas wat zakgeld voor kreeg. Die drukkersgast moest ook het drukwerk aan de klant leveren en het geld ontvangen.

8. Alfabetische lijst

Drukkers en aanbrengers van drukwerk :

Basisgegevens verzameld door :

Artex	JP/JML
<i>Bekaert, Gilbert</i>	JML
Bogaert, Jan	FS
Bossut-Vander Ghinste, Pierre Joseph	JML/JL
<i>D'Artois-Dewaele, Bart</i>	JML
<hr/>	
Debosschere, Jacques	LB
Debosschere, Jean	JML
De Busschere-Bonte, Jacques	RL/MN/JL
Debruyne, Dirk	JML
Deforche, Arthur	LB
<hr/>	
Dejaeghere, André	RL
Dejonghe, Pierre	LB
De Meulemeester, Jacques	JML
<i>Demoen, Jozef</i>	MN
Demoen-Delannoy, Roger	FS
<hr/>	
Demoen, Daniël	FS
<i>Demoen-Dubaere, Jozef</i>	AV/MN
De Poorter-Vande Voorde, Abdon	JML
De Vlieghe, Cyrille	JML
De Vlieghe, Luc	JML
<hr/>	
Dooms-De Busschere, Jean	RL/JL
Etabl. De Busschere-Bonte	RL/MN/JL
Goethals-Malfait, Maurice	AV
Goethals-Priem, Désiré	AV
Grafimon	JML
<hr/>	
Hanssens-De Busschere, Marc	RL/MN/JL
Hoche pied, José	JML
Illustra	JML
<i>Internationale dienst voor persuittreksels</i>	JML/MN
<i>Jarico</i>	JML
<hr/>	
<i>Larnout, Jozef</i>	AV/MN
Maddens, Gilbert	RL
<i>Maes, Romain</i>	JML
Mestdagh-Debosschere, Remi	LB
Meubelfabriek C&B	MN
<hr/>	
Nonkel : Wwe Amandus Nonkel & Zn	JML
Nonkel, Clovis	JML
Nonkel, Lucien	JML
Nonkel, Yves	JML
<i>Ost-Lavens, Monique</i>	JML

Pattyn, Jef : zie Artex	
<i>Pecceu-Deschieter, Cyrille</i>	JML
Pico Bello : zie Simoens, Lucien	
R.B.M. Europa	RL/JL
Serfiko	FS
<hr/>	
Simoens, Lucien	JML
Strobbe, Gebroeders	JB
Strobbe-Hoornaert, Aloïs	JB
Strobbe, Aloïs en Zonen	JB
Strobbe, Drukkerij	JB
<hr/>	
Tanghe, Jozef	AD
<i>T'Joen, Albrecht (Het Penhuis)</i>	FS
<i>Vandaele-Pruim, Roger</i>	JML
Vandenberghe, Honoré	AV/AD
<i>Vandenberghe, Theophiel</i>	LB
<hr/>	
Vandommele-Demey, Jules	JML
Vandommele, Firmin	JML
Vandoorne-Gryspeert, Eugène	AV
Vandoorne-Denys, René	AV
Vandoorne, Drukkerij	AV
<hr/>	
Van Hauwaert, Andy	AV/JML
<i>Van Laeken, Erik</i>	JML
Van Moortel, August	RL
Van Moortel-Dekeyser, Wwe A.	RL
Van Moortel, Marie-Louise	RL
<hr/>	
Vercruysse, Gerard	LB
<i>Verhaeghe, Jérôme</i>	JML
Verledens, Leopold	MN/JML
Vion-Vaneeckhoutte, Fideel	JML
<i>Werbrouck, Dirk</i>	JML
<i>Werbrouck, Joseph</i>	JML

Cursief: aanbrengrers van drukwerk

AV : Antoon Vandromme

FS : Freddy Seynaeve

JB : Joke Belaen

JL : Joris Leuridan

JML : Jean-Marie Lermyte

JP : Jef Pattyn

LB : Luc Billiouw

MN : Marcel Nuijttens

RL : Robert Leroy

Noten

1. Vóór de tweede wereldoorlog hadden de drukkers geen specifieke werkkledij. Ze droegen meestal een blauwe pekschort, zoals de schoenmakers. Zetters hadden meestal een lange stofjas aan van om het even welke kleur. Later kwamen er voorschriften i.v.m. de veiligheid op het werk en moest wie een drukpers bediende een werkpak ('overall') dragen om het meedraaien in de machines de vermijden.
2. Volgens de gegevens van de nijverheidsinstellingen, gepubliceerd in L. DELDYCKE, *Nijverheidsexpo Izegem 8 - 16 november '80*, [Izegem, 1980], p. 147.
3. Men moet er echter rekening mee houden dat het begrip grafische sector ruimer is dan het begrip drukkerij, waarover we het in deze studie hebben.
4. Volgens L. DELDYCKE, *o.c.*, p. 145 en 148 dateren de drukkerijen van Nonkel en Debosschere uit de vorige eeuw, namelijk allebei van 1890. Dat is beslist onwaar!
5. J. GELDHOF, *Yseghem, Vlytigh ende Boos*, [Izegem, Strobbe, 1956], p. 73.
6. Zie J.-M. LERMYTE, *Het Blauwhuis en Izegem*, Izegem, Ten Mandere, 1990, p. 197-207.
7. G. F. TANGHE, *Parochieboek van Iseghem*, Brugge, 1862-1863, p. 136.
8. J. H. MESTDAGH, *Omstandig verhael der luisterlyke feesten welke te Iseghem hebben plaets gehad (...) in Bloeimaand 1845*, p. 15.
9. Gegevens samengezocht door André Demeurisse. Bevolkingsregister 1847, dl. VIII, p. 123.
10. Omdat we dat zelf zijn, vonden we Marcel Nuijttens bereid om een en ander op papier te zetten.
11. De investering van een typografische drukker was veel goedkoper dan van een lithografische drukker en lithografisch drukwerk was een specialiteit.
12. Volgens A. VANDROMME, *François Joseph Lefebvre, 1801-1870, -Ten Mandere*, nr. 81 (september 1988), p. 121, helaas zonder de minste opgave van bron.
13. Het Sint-Jorisinstituut in de Rijselstraat 78 bestaat nog en is nu een affiliatie van de Zusters van Maria van Pittem. In FSI zitten verscheidene drukwerkjes van Bossut. Zie II/12, V/17, VII/5, XXV/8, II/32 en 33, V/9, II/61 en VI/56.
14. P. D[ECLERCQ] in *De Mandelbode*, 14 oktober 1960.
15. Zijn fel gehavende rouwbrief zit in FSI (Fonds Slosse Izegem), IV/17.
16. J. GELDHOF, *Yseghem, Vlytigh ende Boos*, p. 73, die Bossut ten onrechte "in de jaren 80" schielijk laat overlijden.
17. [F.] VION-VAN EECKHOUTTE, *Een droevig leven of 't geluk Opsteller & Uitgever te zijn van een Weekblad*, p. 3.
18. Zie E. VOORDECKERS, *o.c.*, p. 17-24.
19. A. VAN STEENDAM, *Izegems verleden. Sint-Lucas, Drukkersmisdag*, in *De Mandelbode*, 16 oktober 1959. De voetnoten zijn van Marcel Nuijttens.
20. Vandoeselaere, die in de Camiel Ameyestraat woonde.
21. Moet zijn Léon Naert, maar iedereen noemde hem Florent of Floren. Hij woonde in de Stuivenbergstraat en was met een Vanhaezebroeck getrouwd.
22. Een degelpers. Men sprak van 'pedaal', omdat deze kleine machine met een voetpedaal in beweging werd gebracht.
23. Hier wordt zetwerk bedoeld. Echte clichés waren in die tijd zeldzaam en duur.
24. Petrus Feys, in feite Joseph Feys, was getrouwd met een Perneel en woonde in de Krekelmotestraat.
25. Het gaat om Maurice Vandenberghe, die in de Mentenhoekstraat woonde. Hij was een buitenechtelijk kind van Marie Vandenberghe, die samen met een ongehuwde zus, 'Slie' (Julie), in de Krekelmotestraat woonde. Marie had een melkronde in Izegem en gebruikte daarvoor een hondekar.
26. Moet zijn : Cyriel Vanderheeren.
27. De later directeur van ETIZ.
28. 750 exemplaren. Een riem is 500 vel.
29. Zie E. VOORDECKERS, *o.c.*, p. 176-179.

30. Volledige tekst in E. VOORDECKERS, *o.c.*, p. 178-179.
31. Op alle officiële papieren wordt de familienaam van Jacques en zijn kinderen in één woord geschreven, maar ze drukten hun naam allemaal in twee woorden.
32. J.-M. LERMYE, *Geschiedenis van Izegem*, Izegem, Ten Mandere, 1985, p. 385-386, 604 en 616.
33. Zie *De Mandelbode*, 9 december 1960.
34. *De Mandelbode*, 13 januari 1961.
35. *De Mandelbode*, 20 januari 1961.
36. Hij was vader van Raphaël Feys, die onderwijzer was in de H.-Hartschool, en oom van de drukker Feys uit Ingelmunster.
37. We baseren ons vooral op de gegevens van Marcel Nuijttens, Marc Hanssens-Debusschere en E.H. Joris Leuridan zelf.
38. Interview met mevrouw Maria Deceuninck-Hannon, die vele jaren als bediende bij De Busschere-Bonte en R.B.M. Europa werkte.
39. De hier sterk ingekorte basistekst werd geschreven door Joke Belaen in opdracht van de Drukkerij Strobbe. Ze baseerde zich op het bedrijfsarchief, geschreven nota's van Cyriel Strobbe, interviews met Anton, Gabriël, Luc en Johan Strobbe (najaar 1988) en een aantal monografieën en artikels. We vermelden in het bijzonder L. COPPENS en L. VERMEULEN, *P.V.B.A. Strobbe, Project reorganisatie*, onuitgegeven seminariewerk. Gent seminarie voor produktiviteitsstudie en -onderzoek, 1975 ; A. MERTENS (red.), *Drukkerij Strobbe Izegem. Druk werken aan goed drukwerk*. Izegem, 1972 ; H. STROBBE-WITTESAELE, *Levensboom van de familie Strobbe 1556-1975*. Izegem, 1975 ; G. VANDEVENNE, *Karel van Wynendaele (1882-1961), de pionier van de Vlaamse sportjournalistiek en "Sportwereld" (1912-1939)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Leuven, 1988 ; E. VOORDECKERS, *o.c.* en A. VANDROMME, *90 jaar Drukkerij Strobbe, - Ten Mandere*, nr. 60, 1981, p. 97-110. Ook in de huistijdschriften *Druk Snoer*, *Strobbe-berichten* en *Chronycke* valt er bijzonder veel te sprokkelen.
40. Kleine drukpersen werden in die tijd nog niet met een motor aangedreven, maar met een pedaal.
41. Volgens een catalogus van 1908 verkochten ze aluminium- en rubberringen, ringtangen, duivenmanden, letterdozen, stempeldozen, stempelinkt, mechanische numeroteurs, rubberstempels, rubberalfabeten, koorden, kleppen in aluminium, loden voor manden, onschendbare loden, plombeertangen, rollen voor constateurs, gespen, potjes, enveloppen, bestatigingsbulletins, kleine bestatigingslijsten om uit te hangen, tabellen voor uitslagen, lijsten voor mededingers, inschrijfbulletins, grote duivenkaarten, eet- en drankbakken, spiralen van celluloid, sluitbare ringen van celluloid, gesloten aluminiumringen, allerlei boeken en constateurs.
42. De *Gazette van Iseghem* van 6 augustus 1905 verwijst naar 1901. De *Jonge Reisduif* van 10 december 1946 schrijft echter : "Heer Cyriel Strobbe was de promotor van den eersten drukker-constateur in België, namelijk de benzing-Strobbe, ten jare 1890 het eerst gebruikt te Izegem door de vermaardste liefhebbers der streek". Vermoedelijk wordt hier verward met het stichtingsjaar van de drukkerij.
43. Volgens Anton en Gabriël Strobbe.
44. Het eerste Vlaamse sportblad verscheen vanaf 1866 in Antwerpen. Het heette *De Duivenliefhebber*.
45. Volgens *De Jonge Reisduif* van 10 december 1946.
46. Deze woning was het eigendom van notaris Wauthier die ze in 1866 had laten bouwen op een stuk grond dat voordien een tuin was van fabrikant Eduard Deryckere. Het koopcontract beschrijft het huis als volgt : "een woonhuis met stagie en aanklevende gebouwen en andere afhankelijkheden gestaan en gelegen te Iseghem in stad aldaar gekend ter cadaster sectie A nummers 214b/2 en 214c/2 voor eene grootte van zeven aren vijf en zestig centiareen en groot volgens tytel acht aren zes en tachtig centiareen". De koopsom bedroeg 28.000 frank.
47. *Hoe drukte men, de jaren rond de eeuwwisseling 1900?* - *Druk Snoer*, p. 19, 1954, p. 4.
48. Hoewel hij *Sportvriend* in 1912 verliet om samen met Léon van den Haute en August Demaegd *Sportwereld* op te richten, is hij steeds een persoonlijke vriend van de familie Strobbe gebleven.
49. *De Weekbode*, 9 en 16 december 1983.
50. Men werkt echter 37 u. 30, maar met compensatiedagen.
51. [F.] VION-VAN EECKHOUTTE, *Een droevig leven of 't geluk Opsteller & Uitgever te zijn van een Weekblad*, Roeselare, 1914, 174 p.; E. VOORDECKERS, *o.c.* p. 41-58 en 142-176 ; E. VOORDECKERS, art. in

- Nationaal Biografisch Woordenboek*, dl. III (1968), kol. 915-917 ; J.-M. LERMYTE, *Tien jaar Belgische politiek beoordeeld door "De Mandelgalm" van Fideel Vion, 1877-1887*, -*Rollariensia*, VII, 1975, p. 95-142 ; J.-M. LERMYTE, *Geschiedenis van Izegem*, vnl. p. 167-170.
52. E. VOORDECKERS, *Drukkers en pers...*, p. 26.
 53. Lijk- en grafreden in FSI XIX/85 en XX/105 ; J.-M. LERMYTE, *227 lesgevers in het lager onderwijs van het arrondissement Roeselare (...)*, - *Rollariensia*, XV (1983-1984), p. 189.
 54. Brieven in SAI, 5.1, Onderwijs - Allerlei. Onderrichtingen en briefwisseling betreffende het lager/ bewaaronderwijs (gemeenteschool inbegrepen) 1845-1923 en BAB, Acta Faict, 1886, aan pastoor Lonneville, 14 en 21 okt., 3 en 6 nov. en aan Meersseman, de directeur van de normaalschool in Torhout ; brief van Dooms en Goethals aan de bisschop, 12 oktober 1886 en van Lonneville aan de bisschop, 16 oktober 1886 (allebei in bezit van Antoon Vandromme).
 55. "Attentis rationibus gravibus & specialibus, concedo D^{no} Van Moortel, scholae tuae professori, officium librarii exercent ; dummodo tamen munus docendi accurate adimplere pergat, ad nutum R.D. Directoris, librariorumque ac typographos vivere ex sua arte aut officio permittat. Haec, oro, R.D. Baes & D. Van Moortel opportune significare velis"; BAB, Acta faict, bisschop aan pastoor Lonneville, 6 nov. 1886.
 56. Kopie in SAI, geciteerde bron.
 57. E. VOORDECKERS, *o.c.*, p. 55. Zij beschikte trouwens niet over de nodige drukpersen.
 58. Interview met Jan Vandommele.
 59. Pamflet van 20 juni 1912 in Fonds Slosse Izegem.
 60. *Op bezoek bij Staf Vermeulen te Detroit*, -*Druk Snoer*, nr. 33 (1959) ; R. HOUTHAEVE, *Camille Cools en zijn Gazette van Detroit. Beroemde Vlamingen in Noord-Amerika*, s.l. 1989, p. 21.
 61. Vroeger getuigenis van zijn zoon Firmin.
 62. J.-M. LERMYTE, *Geschiedenis van Izegem*, p. 406 en 409.
 63. Door dom Grégoire de Clercq vroeger meegedeeld aan Marcel Nuijttens.
 64. E. VOORDECKERS, *o.c.*, p. 191-193 en interview met Luc De Vlieghere.
 65. In E. VOORDECKERS, *o.c.*, p. 191 zijn een paar foutjes geslopen. De geboortedatum is 29 en niet 27 juli ; het huis op de Grote Markt in Izegem was nr. 16 en niet 17.
 66. Zegspersonen : Lydie Craeynest, weduwe van Pierre Dejonghe, Hinnebilckstraat 21, Ingelmunster, en Cecile Dejonghe, echtgenote van Wilfried Messiaen, Vijfwegenstraat 66, Izegem.
 67. Zegspersonen waren zijn kinderen Freddy, Lucrèse en Nelly Vercruysse.
 68. Interview met Jean Debosschere ; in memoriam in *De Jonge Reisduif*, 20 juni 1952.
 69. E. VOORDECKERS, *o.c.*, p. 27-34 en interview met Yves Nonkel. Voor de foto's danken we mevrouw Lucien Nonkel.
 70. Voor de gedetailleerde beschrijving van dit blad, zie E. VOORDECKERS, *o.c.*, p. 27-34. Voor de omkadering, zie J.-M. LERMYTE, *Geschiedenis van Izegem*, vnl. p. 188-199.
 71. A. VANDROMME, *Drukkerij Vandoorne 60 jaar*, -*Ten Mandere*, 66, XXIII/2 (1983), p. 161-165.
 72. Zijn gegevens werden aangevuld door Leopold Verledens.
 73. Gegevens van Marcel Nuijttens en Leopold Verledens.
 74. Zegspersonen : zijn kinderen Carlos en Henriette.
 75. *De Weekbode*, 29 maart 1991.
 76. Gegevens van mevrouw Vandaele-Pruim, Kachtemseplein 4, Kachtem.
 77. Marcel Werbrouck werkte in de Drukkerij Strobbe van 21 juli 1941 tot 28 augustus 1964. Van 6 augustus 1979 tot 20 april 1987 werkte er trouwens ook een kleinzoon van Joseph Werbrouck, nl. Bart Werbrouck.

Colofon

Repro

Strobbe : Fotogravure R. Decostere - Kuurne
Overige bedrijven : Drukkerij-Uitgeverij Hoche pied

Opmaak

Drukkerij-Uitgeverij Hoche pied
Drukkerij Strobbe bvba

Tekstnazicht en -conversie

Drukkerij Strobbe bvba

Belichten tekstfilms

Firma Dirk Strobbe bvba

Het papier werd aangeboden door

nv Bührmann-Papyrus Brussel

Kaft : Lustrulux, 300 g

Binnenwerk : KNP Royal Brilliant, 115 g

Druk

Drukkerij-Uitgeverij Hoche pied

Omslag

Ontwerp en montage : Studio Strobbe

Druk : Drukkerij Nonkel

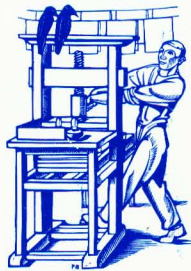
Bindwerk

Drukkerij Strobbe bvba

Met de medewerking van :

Drukkerij Bogaert

Drukkerij Pico Bello

WYSIWYG is een letterwoord en betekent dat de letter op het scherm van de zetcomputer in zijn typografische vorm verschijnt ("what you see is what you get", "wat je ziet is wat je krijgt"). Maar, Gutenberg "kijkt mee"... De klassieke regels van de typografie gelden nog steeds.